

2397

ԱՊԵԼ ՏՕՆԷԼԵԱՆ

ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԱՐԴԻ ԱՇԽԱՐՀԱԲԱՐԻ

Ա. ԳԵՐԵ

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԵՆ ՎԱԵՐԱՑՈՒԱՅ

Բ. ՏԱՐԳՐԱԴՐՈՒՄ

Կ. ՊՈԼԻՍ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Ե. ՄԱՏԻՆՅԱՆ

1900

491.99-5

4-73

5-3 m 27

49199-5

Q-78
My.

ՉԱՊԵՂ ՏՕՆԵԼԵԱՆ

425

Կր. Զարկ Աստուր

140-S0

ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԱՐԴԻ ԱՇԽԱՐՀԱԲԱՐԻ

Ա. ԳԵՐԵ

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԷՆ ՎԱԻԵՐԱՑՈՒԱԾ

Բ. ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

7/21-1922

ԵՄԵՆԱ. ՄԵՏՈՒՆԻՆԱ

ՊԱՆԿՑԱՆԻ ԱՆՎԱՆ

Կ. ՊՈԼԻՍ

Պ. ԳԱԼԵՆՑ ԳՐԱՏՈՒՆ

1900

1004
16492

2010

2002

ՅԳԱՐԱՆ, ՎԻՄԱԳՐԱՏՈՒՆ, ԿԱԶՄԱՏՈՒՆ ԵՒ ԹՂԹԱՎԱՃԱՌԱՆՈՅ

6. ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ

27, Տիմոնեքլար Եօզուսու, Կ. Պոլիս

ՅԱՌԱՋԱԲԱՆ

Շատ հեռու չեն այն ժամանակները, ուր ազգային վարժարաններու մէջ զրարար քերականութիւն դաս կը տրուէր անհափառաւ մանուկներու, որոնք հագիւ կարդալ ու գրել ուսած էին: Գրարարը անհասկնալի լեզու մըն էր իրենց համար, և տարիներ կ'անցընէին գոց սորվելով հոլովումներ ու խօնարհումներ, որոնց նշանակութիւնը գրեթէ չէին բմբռներ:

Փորձառութիւնը զգացուց թէ ժամավաճառութիւն էր զրարարի աշխատոցնէլ այդ հասակի տղաքը, իրենց խօսած լեզուն սորվեցնելէ առաջ, և Ուսումնական Խորհուրդը իր ծրագրին մէջ ընդունեցաւ աշխարհարար քերականութիւնը նախակրթարաններու մէջ աւանդելու դրութիւնը:

Սակայն այս պէտքը ճանջցունելէ գրեթէ մէկ ու կէս դար առաջ 1726ին, Մխիթար Արքայ մտածած էր արդէն ճշդէն մեր գաւառաւարրառին քերականական օրէնքները, և պատրաստած էր քերականութիւն մը, որ դեռ ձեռագիր կը մնայ Ս. Ղազարու վանքը: Եւստի մէկ համառօտութիւնը միայն տպագրուած է տաճկերէն լեզուով 1727ին: Յետոյ, 1847ին, Էլիաս Ռիկզ՝ ամերիկացի միսիոնար մը, Պոլսոյ և Փոքր-Ասիոյ աշխարհարարին քերականութիւնը գրած է անգլիերէն լեզուով: Այս երկու երկերը չենք տեսած: Ինչպէս գիտենք թէ գործնական արդիւնք մը ունեցած չեն աշխարհարարի ուսումը մեր մէջ ծաւալելու տեսակետով:

Մեր վարժարաններուն մէջ նոր լեզուն աւանդելու նպատակով հրատարակուած առաջին քերականութիւնը՝ Ուղղախօսութիւնն է, 1853ին տպուած: Այս գործը, որուն գլխաւոր հեղինակն է Ռուսինեան, կը ներկայացնէ աշխարհարարը ոչ այնպէս ինչպէս որ է, այլ նորօրինակ ուղղագրութեամբ ու կանոններով, որոնց մէջ մեծ դեր կը կատարէ հեղինակին քմահաճոյքը:

Այնուհետև 1864ին Պոլիս տպուած է Քիրեճճեանի քերականութիւնը, որ թեպէտ այժմ մոռցուած՝ սակայն ունի իր լաւ կողմերը, և կրնայ նկատուիլ աշխարհարարի քերականութեան առաջին դասագիրքը, որ գործնական օգտակար եղած ըլլայ:

معارف عمومیہ نظارت جلیہ سنک ۳ محرم ۳۱۷ و ۱ مایس ۳۱۵
تاریخی و ۱۳۰ نومرولی رخصتنامه سیله طبع اولمقدد

Յետոյ, բուսականի կարգով. կու գայ Հ. Այտրենանի հոյակապ երկը, *Քննական Գիտականութիւնն առդի աշխարհաբար շեղուի*, 1866ին տպուած Վիեննայի մէջ. Այս գիրքը, որ մեր դարուն հայ տաղանդին մեծ արտադրութիւններէն մէկն է, երեւան բերած է աշխարհաբարի գոյութեան իրաւունքը՝ զբարարէն անջատ. Իր ընդարձակ յառաջաբանը յիշակերտ մըն է աշխարհաբարի պատմութեան, հին դարերէն մինչև մեր ժամանակները. իսկ բուն քերականութեան մէջ Հ. Այտրենան կ'ուսումնասիրէ՝ մանրակրկիտ հետազօտութիւններով՝ Պոլսոյ և Փոքր Ասիոյ գաւառաբարբառը, երեւան կը հանէ անոր քաջուն գանձերը, և կը ճշդէ անոր քերականական կանոնները:

Սակայն Հ. Այտրենանի այս փառաւոր երկասիրութիւնը, դասագիրք մը չըլլալուն պատճառաւ, բնական է որ չընդհանրանար մեր վարժարաններուն մէջ. միայն թէ զարմանալի է որ մեր այն ժամանակի աշխարհաբար գրողները, ընդհանրապէս զբարար քերականութիւններուն վրայ լեզուն ուսած, չկրցան կամ չուզեցին օգտուիլ այդ աշխատութենէն, որ ժողովրդին լեզուն կը պատկերացներ, ու հեռանալով անկէ, գացին յարեցան զբարբառին, որուն մէջ ուզեցին ձուլել արդի աշխարհաբարը:

Այս շարժման հետ առաջ կու գան այն բազմազան ձեւերը, զորս աշխարհաբարին տուաւ ամէն գրող իր ճաշակին և հմտութեան համեմատ: Այսպէս տեսց մինչև 1880ի առնները, ուր նոր գրողներու սերունդ մը, հետեւելով քանի մը հիներու, եկաւ հակագործել այդ ձկտումին դէմ, և աշխարհաբարը վերստացաւ իր բնական, պարզ, յստակ ու ժողովրդական նկարագիրը, քալլ մը առնելով դէպ ի 1840ի և 50ի զրագետ սերունդին լեզուն, դէպ ի ետ քալլ մը, որ սակայն յառաջդիմութիւն մըն էր:

Գալով աշխարհաբարի քերականութեան դասագիրքներուն, աւտոնք արդէն սկսած էին 1880ին ետքը մուտ գտնել մեր վարժարաններուն մէջ. Գարագաշեան, Թերզեան, Աճեմեան, Դաւթեան, Պօգանձեան, Պետրիկեան հետզհետէ հրատարակեցին իրենց գործերը, զորս քննած, իրարու հետ բաղդատած, և գործադրութեան ղնելով անձնական փորձառութեամբ օգտուած ենք անոնցմէ՝ այս քերականութիւնը գրելու համար: Այս գործին մէջ, ուր աշխատութեան կարելիւր բաժին մը ունեցած է Հրանտ Էֆենտի Ասատուր, գլխաւոր ջանքերէն եղած է պատկերացնել արդի հայերէնին օրէնքները, քաղելով գանոնք լաւագոյն գրողներու երկերէն, և ներշնչուելով մանաւանդ մեր ժողովրդին գործածած կանոններէն, աղբիւր ունենալով մեզ Պոլսոյ աշ-

խարհաբարը: Մենք մեր կողմէ բնաւ օրէնք մը հեղինակած չենք, որովհետեւ այդ ձեռնհասութիւնը չենք ճանչցած մեզի, նկատելով որ լեզուին մէջ բան մը հեղինակելու իրաւունքը ժողովրդին կը պատկանի և ոչ անհատներուն: Այսպէս եղած է ամէն ազգի մէջ և Չօսրըն ու Տանթէն են միայն, երկու հանճարներ, որ քացառութիւն կազմած են անգլիական և իտալական լեզուներուն համար:

Մեր ընդունած կանոնները ամբողջովին ամփոփուած չեն սակայն այս Ա. Գրքին մէջ, որ 9—11 տարեկան մանուկներու սահմանուած տարրական դասընթացք մըն է: Հոս դրած ենք ինչ որ այս աշխատութեան շրջանակը կը ներք, և Բ. Գրքին մէջ մանաւանդ պիտի երեւայ արդիւնքը այն հետազօտութեանց, զորս կատարած ենք արդի աշխարհաբարին օրէնքները ճշդելու համար, կարգ մը այնպիսի կէտեր ալ երեւան բերելով, որոնք ցարդ դիտուած չէին:

Մեր քերականութեան համար ընտրած ենք Ֆոռտէֆի Պարալլի մեքոտը, որ իր մէջ կը պարունակէ ընթերցանութեան և ուղղագրութեան հատուածներ, քերականութեան կանոններ իրենց հրահանգներով, և շարադրութեան ու արտասանութեան դասեր: Բոլոր ոտանաւորները մասնաւորապէս պատրաստուած են այս գրքին համար, մէկ մասը բարձրմանութեամբ, մէկ մասը հետեւողութեամբ և փոքրիկ մաս մըն ալ հեղինակութեամբ: Իսկ շարադրութեան դասերը ընթերցանութեան ծառայող հատուածներուն վրայ յօրինուած են հարցումներով, որոնց զբաւոր և բերանացի պատասխանները պիտի վարժեցնեն տղաքը՝ գրելու և պատմելու: Յիշեալ հատուածներուն՝ ինչպէս բոլոր քերականութեան մէջ՝ խնամք տարած ենք լեզուի միութիւն պահելու, և գործադրած ենք ճշդիւ ինչ որ աւանդած ենք տեսականով: Ուսանաւորներուն մէջ միայն ընդունած ենք լեզուի աննշան գալարտուղութիւններ, գլխաւորաբար յօդերու գործածութեան մասին. այս քերթողական ազատութեան կանոնները, որոնք զրբէք ամէն լեզուի մէջ նուիրագործուած են, պիտի աւանդենք Բ. Գրքին մէջ:

Մեր դասախօսութեան ընթացքին մէջ՝ անձնական փորձառութեամբ տեսած ենք այս մեքոտին առաւելութիւնները, որովհետեւ մեր քերականութիւնը երկու տարի գործադրելէ ետքը հրապարակ կը հանենք. մասնաւորապէս դիտած ենք որ տղաք դիւրութեամբ և հաճոյքով կը պատրաստեն այս դասագրքին պարտականութիւնները, ինչ որ միակ պայմանն է յաջող դասաւանդութեան:

Բերա, 1 Օգոստոս, 1897.

Ձ. Տ.

ՆԱԽՆԱԿԱՆ ԳԻՏԵԼԻՔ

ԲԱՌ ԵՒ ԽՕՍՔ

Ա. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ԲԱՌԻ Ա.Ղ.ԶԻԿԸ

Արսինէ բարի աղջիկ մըն է : Փողոցները չի պտտիր :
Չար տղոց հետ կը խաղար : Ուշագրութեամբ իր դասե-
րուն կը պարապի : Զբօսանքի ժամուն իր պուպրիկով
կը զուարճանայ : Յետոյ իր պզտիկ եղբայրը կը պտտցնէ
պարտէզին մէջ : Միշտ կը հսկէ որ վտանգ մը չպատահի
մանկիկին : Իր ծնողքը շատ կը սիրեն զինքը :

ՀՐԱ, ՀԱՆԳՆԵՐ

1. Օրինակել այս հատուածը, բաժնել բառերը իրարմէ հորիզոնական
գծով, և խօսքերը ուղղահայեաց գծով :

Օրինակ. — Արսինէ բարի-աղջիկ-մըն-է : / Փողոցները, եւայլն :

2. Սորվիլ այս հատուածին ուղղագրութիւնը :

ԴԱՍ

1. Բառերը ի՞նչ բանի կը ծառայեն : — Բա-
ռերը խօսելու և գրելու կը ծառայեն :

2. Խօսքը ի՞նչ է. — Խօսքը բառերու միա-
ցումն է իմաստ մը յայտնելու համար :

3. Պատասխանել հետեւեալ հարցումներուն՝ րերանացի և գրաւոր :

1. — Արսինէ ի՞նչպէս աղջիկ է : 2. — Փողոցները կը պտտի : 3. —
Չար տղոց հետ կը խաղայ : 4. — Ի՞նչ բանի կը պարապի : 5. — Ի՞նչ
կ'ընէ զբօսանքի ժամուն : 6. — Ուրիշ ի՞նչ կ'ընէ : 7. — Ինչո՞ւ կը հսկէ
մանկիկին վրայ : 8. — Ո՞վ կը սիրէ զինքը :

4. Օրինակել և գոց սորվիլ հետեւեալ հոլովումը.

Ուղղական, Հայցական	Վտանգ
Սեռական, Տրական	Վտանգ ի
Բացառական	Վտանգ է
Գործիական	Վտանգ ու

Դիտողութիւն. — Բառի մը վերջաւորութեան այս կերպով փոխ-
ուելուն հոլովում կ'ըսուի :

1. ԱՐՏԱՍՆՈՒԹԻՒՆ. — ԲԱՌԻ Ա.Ղ.ԶԻԿԸ

Փոքրիկ աղջիկ մըն եմ բարի,
կը խելաքնամ ամէն տարի.
Գիրքերու հետ կ'ապրիմ մինակ,
Անոնք եղան հաճոյքս հիմակ :

Միրգ, կարկանդակ, սեր եւ շաքար
Հրապոյր չունին ակ ինձ համար :
Գլբիշ, կարկին, Սուղթ ու տետրակ
Խաղալիքներս եղան հիմակ :

Վ Ա Ն Կ

Բ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ԱՌՏՈՒՆ.

Առտու է : Աքաղաղները կը խօսին : Տանը մէջ ամէն մարդ կ'արթննայ : Հայրիկը կը մեկնի , Կ'երթայ իր աշխատանոցին մէջ զրազելու : Մայրիկը զմեզ կը հագուեցընէ , կը մաքրէ եւ նախաճաշնիս կը պատրաստէ : Յետոյ ես դպրոց կ'երթամ փոքրիկ եղբորս հետ : Մեծ քոյրս տունը կը կենայ մայրիկին օգնելու համար :

Հ Ի Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

5. Օրինակել այս հատուածը, և գատել անոր վանկերն ու բառերը:

Օրինակ. — Առտու / է : Աքաղաղները / կը / խօսին :

6. Սորվիլ այս հատուածին ուղղագրութիւնը:

7. Օրինակել մեկ, երկու և աւելի վանկ ունեցող հետեւեալ բառերը գատ գատ սիւնակներու մէջ.

Սեղան, սփռոց, անձեռոց, ծանաման, պնակ, սիւռառակ, զգալ, պտտաւաքաղ, դանակ, աղցանոց, աղաման, գաւաթ, սրուակ, սրճաման, հաց, զինի, միս, կաթ, կարագ:

Դ Ա Ս

3. Վանկը ի՞նչ է : — Երբ մէկ կամ աւելի տառեր մէկ հնչումով կ'արտասանուին վանկ մը կը կազմեն , ինչպէս . մարդ , հաց , հոգի :

8. Պատասխանել հետեւեալ հարցումներուն՝ բերանացի և գրաւոր.

1. — Աքաղաղները Երբ կը խօսին : 2. — Հայրիկը ո՞ր կ'երթայ առտուն : 3. — Ի՞նչ կ'ընէ իր աշխատանոցին մէջ : 4. — Ինչո՞ւ համար կ'աշխատի : 5. — Մայրիկը ի՞նչ կ'ընէ : 6. — Ո՞ր ժամուն նախաճաշ կ'ընենք : 7. — Յորեկուան կերակուրը ի՞նչ կը կոչուի : 8. — Իրիկուանը : 9. — Դուն որո՞ն հետ դպրոց կ'երթաս : 10. — Մեծ քոյրդ ի՞նչ կ'ընէ :

9. Օրինակել և զոց սորվիլ հետեւեալ հոլովումը.

Ուղղ. Հայց	Դպրոց
Սեռ. Տրակ.	Դպրոց ի
Բաց.	Դպրոց է
Գործ.	Դպրոց ու

Այսպէս հոլովել՝ գրաւոր և բերանացի.

Աքաղաղ, աշխատանոց, նախաճաշ, մայրիկ, հայրիկ, կերակուր :

2. ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ. — ԴԵՂՋՈՒԿԻՆ, ՊԱՆԻՐԸ

Գեղջուկն օր մը պանիր գընած՝
Դարանին մէջ կը պահէր,
Երբ ճեղքուածքին մէջէն յանկարծ
Ընդնըճարեց մուկ մը գէր :
Բերել տուաւ կատու մը լաւ
Որ պահպանէ զոյքն իրեն.
Փխիկն առաջ մուկը կերաւ,
Պանիրն անոր վըրայէն :

Լ.Ը ՊԱՅԵՒ

Գ Ի Բ

Գ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ՇՆԻԿԸ

Պզտիկ շուն մը ունիմ: Մեր տունը ծնած եւ մէր ձեռքը մեծցած է: Երկու տարու է արդէն, բայց միշտ կըր եւ պզտիկ է: Անունը Պիժու է: Երբոր զինքը կանչեմ, կը վազէ կու գայ: Դպրոց գացած ատենս՝ սակառս բերանը առած կ'ընկերանայ ինծի: Ինծի հետ կը խաղայ: Գիշերները անկողնիս տակ կը պառկի, եւ երբ դուրսէն ձայն մը լսէ, անմիջապէս ականջները վեր կը վերցնէ ու կը հաջէ:

Հ Բ Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

10. Օրինակել այս հատուածը, և ամեն մէկ բառին ձայնաւորներն ու բաղաձայնները գտնել:

Օրինակ. — Պզտիկ բառին մէջ մէկ ձայնաւոր կայ ի, եւ չորս բաղաձայն պ, գ, ռ, կ:

11. Սորվիլ այս հատուածին ուղղագրութիւնը:

Դ Ա Ս

4. Ի՞նչ է գիրը. — Գրուած բառերը գիրերէ կը բաղկանան:

5. Քանի՞ տեսակ գիր կայ. — Երկու տեսակ գիր կայ. ձայնաւոր և բաղաձայն:

6. Ձայնաւորները որո՞նք են. — Ձայնաւորները այն գիրերն են որ ինքնին ձայն ունին, և ութ հատ են. ա, ե, է, ը, ի, ո, ռ, օ:

7. Բաղաձայնները որո՞նք են. — Բաղաձայնները այն գիրերն են, որ ձայնաւորներուն օգնութեամբ միայն կրնան ձայն հանել, և երեսուն հատ են. ք, գ, դ, զ, թ, յ, խ, ժ, կ, հ, ճ, ղ, ճ, լ, զ, յ, պ, ջ, ռ, ս, ղ, ց, փ, ք, ւ:

12. Պատասխանել հետեւեալ հարցումներուն՝ բերանացի և գրաւոր.

1. — Ի՞նչ ունիս դուն: 2. — Ո՞ր ծնած եւ հըր մեծցած է: 3. — Քանի տարու է: 4. — Անունը ի՞նչ է: 5. — Ի՞նչ կ'ընէ երբ զինքը կանչես: 6. — Դպրոց գացած ատենդ ի՞նչ կ'ընէ: 7. — Գիշերները հըր կը պառկի: 8. — Ինչո՞ւ կը հաջէ: 9. — Շունը ի՞նչպէս կենդանի է:

13. Օրինակել և գոց սորվիլ հետեւեալ հոլովումը.

Ուղղ. Հայց.	Ձայն
Սեռ. Տրակ.	Ձայն ի
Բաց.	Ձայն է
Գործ.	Ձայն ու

Այսպէս հոլովել՝ գրաւոր և բերանացի.

Բառ, սակառ, ականջ:

3. ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ. — ՇՆԻԿԸ

Շնիկս իմ սիրուն
Ի՞նչ աղուոր ես դուն,
Ի՞նչ զանգուր վարսեր՝
Գրկիսէն են կախուեր:
Երբ ուրախ ըլլամ,
Ու խընդամ խաղամ,
Ինծի հետ դուն ալ
Կը սիրես խաղալ:
Իսկ երբ սաստեն զիս,
Ու ցաւի հոգիս,
Դուն ալ ինծի պէս
Արցունք կը թափես:

Ե Ե Է ԶԱՅՆԱԻՈՐՆԵՐԸ

Դ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ՄԱՐԲՐԱՍԷՐ ՏՂԱՆ.

Պետրոս մաքրասէր տղայ մին է : Գիր գրած ատեն երբեք մատները չ'աղոտոտեր, եւ հագուստին վրայ թանաքի բիծ մը չի տեսնուիր : Ծաշի ատեն անձեռոցը միշտ կուրծքին վրայ կը պահէ : Կերակուրը միշտ զգուշութեամբ կը տանի բերնին որ չթափի : Վրան գլուխը միշտ կանոնաւոր է եւ մաքուր : Ամէն մարդ հաճոյքով կը մօտենայ իրեն : Ամէնուն սիրելի դարձած է :

Հ Բ Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

14. Օրինակել այս հատուածը և խաչանիշով նշանակել այն բառերը, որոնց մէջ Ե և Է տառերը միեւնոյն հնչումը ունին, իսկ ստորագծել գանոնք, որոնց մէջ այդ տառերը իրենց յատուկ հնչումը կը պահեն :

15. Սորվիլ այս հատուածին ուղղագրութիւնը :

Դ Ա Ս

8. Ե եւ է ձայնաւորները ի՞նչ հնչում ունին բառերուն մէջեղը : — Ե և է ձայնաւորները բառերուն մէջտեղը՝ երկու բաղաձայնի միջեւ՝ միեւնոյն հնչումը ունին, ինչպէս. մաքրասէր, իրենց :

9. Ե եւ է ձայնաւորները ի՞նչպէս կը հնչուին բառերուն սկիզբը : — Ե և է ձայնաւորները իրենց յատուկ հնչումը կը պահեն բառերուն սկիզբը, ինչպէս. երջանիկ, էակ :

10. Բառերուն վերջը Ե գիրը կը գործածուի : — Ե գիրը բնաւ չի գործածուիր բառերուն վերջը :

16. Պատասխանել հետեւեալ հարցումներուն՝ բերանացի և գրաւոր.

1. — Ի՞նչպէս տղայ է Պետրոս : 2. — Գիր գրած ատեն ձեռքերը կ'աղոտոտէ : 3. — Սեղանին վրայ անձեռոց կը կրէ : 4. — Կերակուրը ի՞նչպէս կը տանի բերնին : 5. — Ինչո՞ւ : 6. — Վրան գլուխը ի՞նչպէս է : 7. — Ամէն մարդ կը մօտենայ իրեն : 8. — Ինչո՞ւ հաճոյքով կը մօտենայ : 9. — Ինչո՞ւ սիրելի է ամէնուն :

17. Օրինակել և գոց սորվիլ հետեւեալ հոլովումը.

Ուղղ. Հայց.	Զգուշութիւն
Սեռ. Տրակ.	Զգուշութեամբ
Բաց.	Զգուշութեամբ
Գործ.	Զգուշութեամբ

Այսպէս հոլովել՝ գրաւոր և բերանացի.

Մաքրութիւն, ծուլութիւն, հեղութիւն, չարութիւն :

4. ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ. — ԱՐԾԻՒՆ. ՈՒ ԽՂՈՒՆՋԸ

Արծին օր մը՝ տէրն ահարկու
շանթերու,
Ծառի մը ծայրն եկաւ իջաւ
ըշտապաւ.
Եւ խըզունջ մը նըշմարեղով
հոն իր բով,
« Զարմանք, ըսաւ, աննորգ գեռուն,
ի՞նչպէս գուն
Ելար եղար ինձ դըրացի : »
— « Սողացի : »

ՀԵՏԵԻՈՂՈՒԹԻՒՆ

ՈՒՅԻ Օ ԶԱՅՆԱԻՈՐՆԵՐԸ

Ե. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ՕՐԻՈՐԴ՝ ՎԱԽԵԿՈՑ

Ես քոյր մը ունիմ՝ Ովսաննա անունով, որուն Օրիորդ վախկոտ կ'ըսեն տանը մէջ: Ամէն բանէ կ'դողայ: Գիշեր ատեն չի կրնար ինքնիրեն քովի սենեակը երթալ: Հովին ձայնէն կը սարսափի: Պառկած տեղը եթէ դուրսը շուկ մը լսէ, գլուխը ծածկոցին տակ կը պահէ: Ով որ կ'իմանայ իր այսչափ վախկոտ ըլլալը կը խնդայ վրան: Ծնողքս կը յանդիմանեն միշտ զինքը իր այս թերութեանը համար:

ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ

18. Օրինակել այս հատուածը, խաբանիշով ցոյց տալ այն բառերը, որոնց մէջ ու օ ձայնաւորները միեւնոյն կերպով կը հնչուին, և ստորագծել այն բառերը, որոնց մէջ ու գիւրը իր յատուկ հնչումը կը պահէ:

19. Սորվիլ այս հատուածին ուղղագրութիւնը:

ԴԱՍ

11. ՈՒՅԻ Օ ձայնաւորները ի՞նչպէս կը հնչուին բառերուն մէջսեղը. — ՈՒՅԻ Օ ձայնաւորները միեւնոյն կերպով կը հնչուին բառերուն մէջտեղը, ինչպէս, *օրորոց, ախոռց*:

12. Ի՞նչպէս կը հնչուի Ո ձայնաւորը յ ըաղաձայնէն առաջ. — Ո ձայնաւորը յ բաղաձայնէն առաջ գրուելով Օ ի նման կը հնչուի, ինչպէս. *ով, ովկիանոս, ևայլն*:

13. Ո ձայնաւորը ի՞նչպէս կը հնչուի բառերուն սկիզբը. — Ո ձայնաւորը իր յատուկ հնչումը կը պահէ բառերուն սկիզբը, ինչպէս. *ոսկի, ուսայն*:

20. Պատասխանել հետեւեալ հարցումներուն՝ բերանացի և գրաւոր.

1. — Քոյրդ ի՞նչպէս կ'անուանեն տանը մէջ, 2. — Ինչո՞ւ համար, 3. — Գիշերը կրնայ միտակ պտտիլ, 4. — Ի՞նչ բանէ կը սարսափի, 5. — Ի՞նչ կը նշանակէ սարսափիլ, 6. — Եթէ շուկ մը լսէ, ի՞նչ կ'ընէ, 7. — Իր վախկոտ ըլլալը լսողը ի՞նչ կ'ընէ, 8. — Ինչո՞ւ համար, 9. — Ծնողքդ ի՞նչպէս կը վարուին իրեն հետ, 10. — Ինչո՞ւ համար կը յանդիմանեն զինքը, 11. — Ի՞նչ կը նշանակէ քեռուքիւն:

21. Օրինակել և զոց սորվիլ հետեւեալ հոլովումը.

Ուղղ.	Հայց.	Թերութիւն
Սեռ.	Տրակ.	Թերութեան
Բաց.		Թերութեան
Գործ.		Թերութեամբ

Այսպէս հոլովել՝ գրաւոր և բերանացի.

Դիտութիւն, գործութիւն, վատութիւն, քաղութիւն:

5. ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ. — ՓՈՒՐՐԻԿ ԲԱՐՁԻԿ

Փոքրիկ բարձիկ սիրական,
Կակուղ՝ զըլնաւ տակ տըկար,
ձերմակ, տաքուկ, պատուական
Փետրով լեցուած ինձ համար:

Հովին ձայնէն երբ վախնամ,
Գայլն ու մըրրիկ երբ գողան,
Վըրաղ նընջել միշտ կու գամ,
Փոքրիկ բարձիկ սիրական:

Կան անմիւ խեղճ մանուկներ
Մերի, մայր չունին, չունին տուն,
Եւ բարձ մ'անգամ չեն զըտներ
Երբ աչքերին փակէ բուն:

Ո՛հ, զանաւ բաղդ, միշտ ընտան
Կը տառապին երբ այսպէս,
Անհաշ մայրիկ, անընդհատ
Արին կ'երթայ իմ սըրտէս:

ՏԻԿԻՆ ՏԵՊՈՒՑ ՎԱՄՈՆ

ԵՐԿԲԱՐԲԱՌՆԵՐ

Զ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ՆՈՒԱՐԳԻՆ ՊՈՒՊՐԻԿԸ

Նուարդ աղուոր պուպրիկ մը ունի : Աչքերը կապոյտ եւ մաղերը դեղին են : Այտերուն վրայ պզտիկ փափկներ կան , որոնք հիացում կ'ազդեն ամէնուն : Բերանը կը բացուի ու կը գոցուի ճերմակ տկուաներուն վրայ : Նուարդ մօր մը պէս կը խնամէ զայն : Զմեռուան համար վարդագոյն ասուիէ գեղեցիկ շրջագգեստ մը , եւ ճերմակ թաւիչէ լայն գլխարկ մը շինեց անոր : Մուշտակէ պատ ուսական վերարկու մըն ալ պիտի կարէ : Տեսնե՛նք , ինչե՛ր պիտի պատրաստէ ամառուան համար :

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

22. Օրինակել այս հատուածը , և խաչանիշով ցոյց տալ երկբարաւները :

23. Սորվիլ այս հատուածին ուղղագրութիւնը :

Դ Ա Ս

14. Բուն երկբարբառները որո՞ցք են . — Բ ուն երկբարբառներն են . առ , եմ , իս , ու , եա :

15. Ու ի՞նչ հնչում կը ստանայ բառի մը մէջ՝ տեղը ձայնաւորէ մը առաջ դրուելով : — Ու բառի մը մէջտեղը ձայնաւորէ մը առաջ դրուելով վ ի հնչում կը ստանայ , ինչպէս . կը տարուի պէտք է կարդալ տարի , նուարդ պէտք է կարդալ Նրվարդ :

16. Ուրի՞ւ երկբարբառներ ալ կա՞ն : — Երկբարբառ են նաեւ ուա , ուի , ուռ , ևն :

24. Պատասխանել հետեւեալ հարցումներուն՝ բերանացի և գրաւոր .

1. — Նուարդ ի՞նչ ունի : 2. — Պուպրիկին մազերն ու աչքերը ի՞նչ գոյն ունին : 3. — Ի՞նչ կայ այտերուն վրայ : 4. — Ի՞նչ կը նշանակէ հիացում ազդել : 5. — Բերանը կը բացուի : 6. — Նուարդ ի՞նչպէս կը խնամէ զայն : 7. — Ի՞նչ շինեց անոր ձմեռուան համար : 8. — Ուրիշ ի՞նչ պիտի կարէ անոր :

25. Օրինակել և գոց սորվիլ հետեւեալ հոլովումը .

Ուղղ. Հայց	Հիացում
Սեռ. Տրակ.	Հիացման կամ Հիացումի
Բաց.	Հիացումէ
Գործ.	Հիացումով կամ Հիացմամբ

Այսպէս հոլովել՝ գրաւոր և բերանացի .

Մտածում , լուծում , երդում , զգացում , կոչում , զարգացում , յուսում , ուսում :

Ուղղական ընել հետեւեալ բայերը .

Զմայլմամբ , ցայտման , ծագմամբ , ցնծումի , խնդումով , լրման , կծկումով , պրկման , սեղմումէ , ողորման , հոսումէ :

6. ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ. — ՄԱՆՈՒԿԸ

Լոյս ժրպիտովն ի՞նչ գեղեցիկ է տըղան .

Անուշ , անննգ կուզէ խօսիլ ամէն բան .

Արցունքն իսկոյն կը մարի :

Իր զարմացկոտ աչքն ամէն կողմ կը յածի ,

Կեանքին կու տայ իր Թարմ հոգին խաւարծի ,

Եւ շրթունքներն համբոյրի :

Տէր , չըտեսնեմ , սիրականներս ալ ինձ պէս ,
Ծընողքս , եղբայրս եւ ոսոխներս անգամ վէս ,

Որք չարիքով կը յաղթեն ,

Թող չը տեսնեն ամառն առանց վարդերու ,

Վանդակն անհաւ եւ փեթակներն անմեղու ,

Տունն անմանուկ չըտեսնեն :

ՎԻՓԹՕԹ ՀԻԻԿՕ

Յ Գ Ի Ր Ը

Է. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ԶԿԵՈՐՍՈՒԹԵԱՆ ՀԱՃՈՑԻՔԸ

Յակոբ՝ մեծ եղբայրս նաւակ մը գնեց : Ամէն իրիկուն զմեզ ծովուն վրայ կը պտտցնէ : Երբեմն ալ ձուկ որսալու կը տանի զմեզ ծովուն բացերը : Մեր կարթերը առաջուց կը պատրաստենք : Խայծերը կեռ ասեղին ծայրը կ'անցընենք , ու մինչեւ ջուրին յատակը կ'երկնցնենք : Երբ ձուկը գայ խայծը ուտելու , խկոյն վեր կը քաշենք : Խատուտիկ ձուկեր նաւակին մէջ կը լեցուին , եւ ասդին անդին կը ցատկուտեն :

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

26. Օրինակել այս հատուծը, խաչանիշով ցոյց տալ այն բառերը, որոնց մէջ չ գիրը կը հնչուի, և ստորագծել այն բառերը, որոնց վերջի չ գիրը անձայն կը մնայ.
27. Կրկին օրինակելով այս հատուծը, ստորագծել այն բառերը, որոնց մէջ չ գիրը մեղմ եի պէս կը հնչուի, և խաչանիշով ցոյց տալ այն բառերը որոց մէջ իի հնչումը կը ստանայ.
28. Գտնել տառք բառ, որոնք չով վերջանան.
29. Սորվիլ այս հատուծին ուղղագրութիւնը.

Դ Ա Ս

17. Յ գիրը ի՞նչպէս կը հնչուի բառերուն վերջը: — Յ գիրը անձայն կը մնայ բառերուն վերջը , բաց ի կարգ մը միավանկներէ . հալ, թալ ելն :

18. Յ գիրը ի՞նչպէս կ'արտասանուի բառերուն սկիզբը: — Յ գիրը բառերուն սկիզբը հի պէս կ'արտասանուի, ինչպէս. յուզում, յախեալան:

19. Ի՞նչպէս կը հնչուի Յ գիրը երբ ի, ո, ա ձայնաւորներուն միանայ բառերուն մէջսեղը: — Յ գիրը երբ բառերուն մէջտեղն է , ձայնաւորէ մը ետքը՝ կիսաձայն իի պէս կը հնչուի, ինչպէս . մայր , փոյր , իյնալ :

30. Պատասխանել հետեւեալ հարցումներուն՝ բերանացի և գրաւոր.

1. — Յակոբ Բնչ գնեց, 2. — Իրիկունները հար կը պտտցնէ զձեզ, 3. — Ո՞ւր կը տանի զձեզ ձուկ որսալու, 4. — Ի՞նչ է կարթը, 5. — Ի՞նչ է խայծը, 6. — Ի՞նչ բանի կեռ կ'ըսուի, 7. — Ձեր կարթերը հար կ'երկնցնէք, 8. — Ի՞նչ կ'ընէք երբ ձուկը գայ խայծը ուտելու, 9. — Ի՞նչ կը նշանակէ խաչուիկ, 10. — Ձուկերը Բնչ կ'ընեն նաւուն մէջ:

31. Օրինակել և գոց սորվիլ հետեւեալ հոլովումը.

Ուղղ.	Հայց.	Ծով
Սեռ.	Տրակ.	Ծովու
Բաց.		Ծովէ
Գործ.		Ծովով

Այսպէս հոլովել՝ սա միավանկ բառերը.

Նաւ, հաւ, շահ, զահ, պահ, հայ, ձի, դար, մարդ, արջ, կով, դի, Թի, մանչ:

7. ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ. — ԶՈՒԱՐԹ ՆԱԽԱՍԻՆ

Չըւարթ նաւաստին
Ծովերուն վըրայ,
Հովին հոսանքին
Դիմագրաւ կ'երթայ:
Չերթ ծովու թըռչուն
Միշտ ծայրը կայմին,
Իր երգը հընչուն
Կը յանձնէ հովին:
Գ'անցնի վըտանգէն
Աշխոյժ եւ ուրախ,
Ու չ'ազդեր իրեն
Մըրրին անգամ վախ:
Սեւ ամպն ալ վերէն
Երբ իջնէ զըլիսուն,
Կը կըրկնէ նորէն
Իր երգը հընչուն:

ԱՆՈՒՆ ԿԱՄ ԳՈՅԱԿԱՆ

ԱՆՁԻ, ԱՆԱՍՈՒՆԻ ԵՒ ԻՐԻ ԱՆՈՒՆՆԵՐ

Ը. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ԿԱՂԱՆԴՈՒՆՈՒՄ

Հայր մը, մայր մը, եղբայր մը եւ երկու քոյր ունիմ. Հայրս եւ մայրս զիս շատ կը սիրեն. Հայրս այս տարի Կաղանդին աղուոր խաղալիկ մը նուիրեց ինծի: Այս նուէրը փարախ մըն է, որուն մէջ կայ ձի մը, կով մը, երկու մաքի, այծ մը, շուն մը եւ ուլ մը: Իսկ մայրս կահաւորուած պզտիկ տուն մը նուիրեց: Այս տունը ունի սեղանատուն մը, սրահ մը եւ ննջասենեակ մը:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

32. Գրել զատ զատ սիւնակներու մէջ այս հատուածին մէջի անձերուն, անասուններուն և իրերուն անունները:

33. Սորվիլ այս հատուածին ուղղագրութիւնը:

34. Մէյ մէկ նախադասութիւն շինել հետեւեալ քառերով.

Վառեակ, մարուկ, հորթ, ուլ, գառնուկ, թոփուն, գուռակ, կորիւն, եղնորթ, գաւազ, խոճկոր:

Օրինակ. — Ձիուն ձագը մտնուկ կը կոչուի:

Գ Ա Ս

20. Ի՞նչ է անունը կամ գոյականը: — Ամէն անձ, ամէն անասուն, ամէն իր անուն մը ունի, որուն գոյական ալ կ'ըսուի, ինչպէս. հովիւ (մարդու անուն), կատու (անասունի անուն), տուն (իրի անուն):

35. Պատասխանել հետեւեալ հարցումներուն՝ բերանացի և գրաւոր.

1. — Դու ընտանիքդ քանի հոգի է կը բաղկանայ. 2. — Ծնողքդ զքեզ կը սիրեն: 3. — Հայրդ ի՞նչ նուիրեց քեզի: 4. — Ե՞րբ նուէր կու տան իրարու: 5. — Ի՞նչ է փարախը: 6. — Փարախի մէջ ի՞նչ անասուններ կան: 7. — Հորքը ի՞նչ է: 8. — Գառնուկը: 9. — Ո՞ւլը: 10. — Ո՞վ արօտ կը տանի հօտը: 11. — Ո՞վ կը պահպանէ հօտը: 12. — Մայրդ ի՞նչ նուէր տուաւ քեզի:

36. Օրինակել և գոց սորվիլ հետեւեալ հոլովումը.

Ուղղ. Հայց.	Տարի
Սեռ. Տրակ.	Տարուան
Բաց.	Տարիէ կամ Տարու ընէ
Գործ.	Տարիով

Այսպէս հոլովել՝ գրաւոր և բերանացի.

Ամառ, ձմեռ, երէկ, հիմակ, վաղը, ատեն, օր:

Օրինակել և գոց սորվիլ հետեւեալ հոլովումը.

Ուղղ. Հայց.	Հայր
Սեռ. Տրակ.	Հօր
Բաց.	Հօրմէ
Գործ.	Հօրմով

Այսպէս հոլովել.

Մայր, եղբայր, կնքամայր, կնքահայր, մօրեղբայր, հօրեղբայր, սանահայր:

ՆԻԻԹԱԿԱՆ ԵՒ ՎԵՐԱՑԱԿԱՆ ԱՆՈՒՆՆԵՐ

Բ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ԺՆՃՂՈՒԿԸ

Ճնճղուկ մը ագարակի մը պատին վրայ բոյն դրեր էր : Ամէն օր ագարակին հաւերուն կը նայէր , եւ անոնցմէ կը նախանձէր . որովհետեւ ինք ձմեռուան մէջ անօթի կը մեռնէր , մինչդեռ անոնք աղէկ կ'ուտէին կը լամէին : Առտու մը չնկոյց մը լսելով արթնցաւ քունէն : Ուղովու թիւն մը նշմարեց ագարակին հաւերուն մէջ : Ուշադրու թեամբ դիտեց , ագարակին տէրը հաւնոցը մտաւ , երկու վառեակ առաւ ու գլուխնին կտրեւ տուաւ : Ճնճղուկը ա'լ չգանգատեցաւ իր դժբաղդութենէն :

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

37. Օրինակել այս հատուածը, ստորագծել *նիւքական* անունները, և խաջանիշով ցոյց տալ *վերացական* անունները:
38. Տասը հատ *նիւքական* և տասը հատ *վերացական* անուն գտնել, ու զատ զատ սիւնակներու մէջ գրել:
39. Սորվիլ այս հատուածին ուղղագրութիւնը:

Դ Ա Ս

21. Որո՞նք են *նիւքական* անունները : — Նիւքական կ'ըսուին այն անունները , որոնց ցոյց տուած անձը , իրը կամ անասունը կը տեսնենք կամ կը չօչափենք , ինչպէս . ծաղիկ , օձ , մարդ :

22. Որո՞նք են *վերացական* անունները : — Վերացական կ'ըսուին այն անունները , որոնց ցոյց տուած գաղափարը մտքով միայն կ'ըմբռնենք , ինչպէս . եռանդ , զգացում , գիտութիւն :

23. Ո՞ր բառերը բնդհանրապէս *վերացական* են : — Ուրիշ և ում վերջաւորող բառերը *վերացական* են :

40. Պատասխանել հետեւեալ հարցումներուն՝ բերանացի և գրաւոր.

1. — Ճնճղուկը հար բոյն դրեր էր : 2. — Ի՞նչ է *ձմեռուկը* : 3. — Դեռ ուրիշ ի՞նչ թռչուններ գիտէր : 4. — Ի՞նչ է *ագարակը* : 5. — Ճնճղուկը ինչո՞ւ կը նախանձէր ագարակին հաւերէն : 6. — Առտու մը ի՞նչ պատահեցաւ : 7. — Ի՞նչ նշմարեց ագարակին հաւերուն մէջ : 8. — Հաւերը ինչո՞ւ խռովեր էին : 9. — Ագարակին տէրը ի՞նչ ընել տուաւ : 10. — Ճնճղուկը այնուհետեւ զանգատեցաւ իր վիճակէն : 11. — Ինչո՞ւ չգանգատեցաւ :

41. Օրինակել և գոց սորվիլ հետեւեալ հոլովումները.

Ուղղ. Հայց.	Ներ	Քոյր	Կին
Սեռ. Տրակ.	Ներոջ	Քրոջ	Կնոջ
Բաց.	Ներոջմէ	Քրոջմէ	Կնոջմէ
Գործ.	Ներոջմով	Քրոջմով	Կնոջմով

Այսպէս հոլովել՝ գրաւոր և բերանացի.

Տիկին, տալ, տագր, աներ, տէր, տէրտէր, տանտէր :

Օրինակել և գոց սորվիլ հետեւեալ հոլովումը.

Ուղղ. Հայց.	Աղջիկ
Սեռ. Տրակ.	Աղջկան
Բաց.	Աղջիկէ
Գործ.	Աղջիկով

Այսպէս հոլովել՝ գրաւոր և բերանացի.

էրիկ, կնիկ :

ՅԱՏՈՒԿ ԵՒ ՀԱՍԱՐԱԿ ԱՆՈՒՆ

Ժ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ԶԱՏԿԻ ՏՕՆԸ

Զատիկը Քրիստոսի յարութեան տօնն է, եւ ուրախութեան օր մը բոլոր Քրիստոնեաներուն համար: Առտուն կանուխ եկեղեցիին զանգակները կը հնչուն: Ամէն մարդ իր ամէնէն գեղեցիկ արդուզարդովը հագուած շքուած աղօթելու կ'երթայ Աստուծոյ: Եկեղեցիին խորանն ալ իր ամէնէն շքեղ զարդարանքովը կը փայլի: Ճրագներ, շղարչներ, ծաղիկներ լեցուն են տաճարին մէջ: Քրիստոնեաներուն սեղանը կը զարդարուի կարմիր հաւկիթով եւ ուրիշ ուտելիքներով:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

42. Օրինակել այս հատուածը, ստորագծել յատուկ անունները, և խաչանիշով ցոյց տալ հասարակ անունները:

43. Սորվիլ այս հատուածին ուղղագրութիւնը:

Դ Ա Ս

24. Քանի՞ տեսակ է անունը: — Անունը երկու տեսակ է. յատուկ և հասարակ:

25. Ո՞րն է յատուկ անունը: — Յատուկ անունը մասնաւոր անձի մը կամ առարկայի մը կը տրուի զայն իր նմաններէն զանազանելու համար: Յատուկ են, զոր օրինակ, մարդոց, ընտանիքներու, լեռներու, ծովերու, քաղաքներու անունները, ինչպէս. Գրիգոր, Պոլիս, Մարմարա:

26. Ո՞րն է հասարակ անունը: — Հասարակ են այն անունները, որոնք միեւնոյն տեսակէ ամէն առարկաներու կրնան տրուիլ, ինչպէս. տուն, ֆաղաֆ, տղայ:

44. Պատասխանել հետեւեալ հարցումներուն՝ բերանացի և գրաւոր.

1. — Ի՞նչ է Զատիկը, 2. — Եկեղեցիին զանգակները երբ կը հնչուն: 3. — Ամէն մարդ ի՞նչ ընելու կ'երթայ, 4. — Եկեղեցիին խորանը ի՞նչ կ'ըլլայ, 5. — Ի՞նչ կայ տաճարին մէջ, 6. — Ի՞նչ է խորանը, 7. — Ի՞նչ է տաճարը, 8. — Քրիստոնեաներուն սեղանին վրայ ի՞նչ մասնաւոր ուտելիք կը գտնուի Զատիկին:

45. Օրինակել և գոց սորվիլ հետեւեալ հոլովումները.

Ուղղ. Հայց.	Աստուած	Սէր
Սեռ. Տրակ.	Աստուծոյ	Սիրոյ
Բաց.	Աստուծմէ	Սէրէ
Գործ.	Աստուծմով	Սիրով

8. ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ. — ՓՈՒՐԻՒՆ ՎԱՐՁԱԿԱԼԸ

Վանդակիկ մը զրրի աղուոր
Իմ պարտէզին մէջ սիրուն,
Որ թռչուն մը գայ ուղեւոր
Աստու մը հոն շինել բոյն:
Ո՛վ բաղդրախօս շիւհաւակ,
Իմ տունս ընտրէ քեզ բընակ,
Միայն երգ մը կ'ուզեմ փոքրիկ
Տունիս վարձքին փոխանակ:

Եւ երբ ուզես ամառ օրեր
Պուրակին մէջ ապրիլ գառ,
Քու փափաքիդ դէմ չեմ զընեք
Եւ կ'արձակեմ զքեզ ազատ:
Բանտարկելու չունիմ փափաք
Ըզբեզ թռչնիկս անուշիկ,
Ո՛հ, երգով մը եկե՛ր մի՛նակ
Վարձել տընակս իմ փոքրիկ:

ԱՆՈՒՆԻՆ ՅԻԻԸ

ՅԱ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ՄԱՐԴՈՒՍ ՄԱՐԿՈՒՆԸ

Մարդու մարմինը ունի գլուխ, բուն եւ անդամներ : Գլխուն վրայ կայ գանկ, դէմք, ճակատ եւ քունքեր, աչքեր, յօնքեր եւ արտեւանունքներ, ականջներ եւ այտեր, քիթ եւ ունդեր, բերան եւ չրթունքներ, եւ ծնօտ : Բունին վրայ են վիզը, կուրծքը, փորը եւ կրծնակը : Անդամներն են՝ բազուկներ եւ ձեռքեր, սրունքներ եւ ոտքեր :

ՀՐԱ. ՀԱՆԳՆԵՐ

46. Օրինակել այս հատուածը, և նշանակել եզակիները և ով, յոյճակները յով :

47. Սորվիլ այս հատուածին ուղղագրութիւնը :

48. Յօդակի ընել հետեւեալ բառերը :

Բերան	Մօրուք	Հեզու	Գանկ
Ծնօտ	Պէխ	Բիմք	Ձայն
Շրթունք	Կունակ	Կոկորդ	Ազաղակ

Դ Ա Ս

27. Թիւր քանի՞ է : — Թիւր երկուք է . եզակի և յոյճակի :

28. Անուն մը երբ եզակի է եւ երբ յոյճակի : — Անուն մը եզակի է երբ մէկ առարկայ մը կը ցուցնէ, յոյճակի է երբ մէկէ աւելի առարկայ կը ցուցնէ :

29. Միավանկ եզակի բառ մը ի՞նչպէս պէտք է յոյճակի ընել : — Միավանկ բառերուն ծայրը պէտք է իւր աւելցնել, ինչպէս . այժ եր, քիթ եր, տուն եր :

49. Պատասխանել հետեւեալ հարցումներուն՝ բերանացի և զրաւոր.

1. — Որո՞նք են մարդու մարմինն երեք զխաւոր մասերը : 2. — Մտածումը հարտեղ կը կեդրոնանայ : 3. — Ի՞նչ է մարմինն բունը : 4. — Որո՞նք են անդամները : 5. — Որո՞նք են գլխուն մասերը : 6. — Ի՞նչ է գանկը : 7. — Դէմքը : 9. — Քունքները : 10. — Ո՞րն է տեսութեան զործարանը : 11. — Ո՞ր կը կեդրոնանայ շողորմիւնը : 12. — Ի՞նչ բանի կը ծառայէ խիւղ : 13. — Ի՞նչ է հոստառարիւնը : 14. — Որո՞նք են բերանին մասերը : 15. — Ի՞նչ բանի կը ծառայէ շեզուն : 16. — Ակունքները : 17. — Խոչալիտը : 18. — Որո՞նք են բունին մասերը : 19. — Ի՞նչ բանի կը ծառայէ ստամոքսը : 20. — Ո՞ր պահուած են աղիքները : 21. — Որո՞նք են շարժման զործարանները : 22. — Ի՞նչ բանի կը ծառայեն ոտքերը : 23. — Ձեռքները : 24. — Ըսէք ձեռքին հինգ մասներուն անունները : 25. — Որո՞նք են հինգ զգայարանքները :

Դ Ա Ս

30. Բազմավանկ եզակի բառ մը ի՞նչպէս պէտք է յոյճակի ընել : — Բազմավանկ բառերուն վերջը պէտք է ներ աւելցնել, ինչպէս . աղանջներ, ծնօցներ :

31. Անձայն Յ ով վերջացող բառերը ի՞նչպէս յոյճակի կ'ըլլան : — Անձայն Յ ով վերջացող բառերը յոյճակի ըրած ատենին՝ պէտք է ծայրի Յ ն ջնջել, ինչպէս . քահանայ, քահանա ներ, մեքենայ, մեքենա ներ :

Հ Ո Ւ Ո Վ Ն Ե Ր

ԺԲ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ԶՈՒՍԱՐՃՍԱԼԻ ՊԱՐՏԷԶԸ

Կիրակի օրը եղբայրս զուարճալի տեղ մը տարաւ զիս : Նաւակով ծովէն անցանք , եւ ծառերով լեցուն պարտէզ մը գացինք : Հոն մինչեւ իրիկուն զուարճացանք : Տեսակ տեսակ կենդանիներ կային , Մարդու կերպարանքով կապիկներ , նապաստակներ , ծառի պէս եղջիւրներով եղնիկներ , գոյնզգոյն փետուրներով սիրամարդներ , աղաւնիներ , ագռաւներ , նաեւ լճակներուն մէջ ձուկեր : Եղբայրս բնաւ չէր վախնար այդ անասուններէն եւ անոնց քով կ'երթար : ամէնուն անունը գիտէր . անոնց յատկութիւններուն վրայ կը խօսէր ինծի :

Հ Ր Ս . Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

50. Որոշել այս հատուածին մէջի բոլոր հոլովները և գատ գատ սիւնակներու մէջ գրել .

Օրինակ. — Ուղղ.	Սեռ.	Բաց.	Գործ.
Կիրակի	Մարդու	Ծովէն	Նաւակով

51. Սորմիլ այս հատուածին ուղղագրութիւնը :

52. Օրինակել և գոց սորմիլ հետեւեալ հոլովումները .

	ԵԶԱԿԻ	ՅՈՒՆԱԿԻ	ԵԶԱԿԻ	ՅՈՒՆԱԿԻ
Ուղղ. Հայց.	Ծառ	Ծառ եր	Ագռաւ	Ագռաւ Եր
Սեռ. Տրակ.	Ծառ ի	Ծառ երու	Ագռաւ ի	Ագռաւ Երու
Բաց.	Ծառ է	Ծառ երէ	Ագռաւ է	Ագռաւ Երէ
Գործ.	Ծառ ով	Ծառ երով	Ագռաւ ով	Ագռաւ Երով

53. Պատասխանել հետեւեալ հարցումներուն՝ բերանացի և գրաւոր .

1. — Կիրակի օրը եղբայրդ ո՞ր տարաւ զքեզ :
2. — Ո՞ւրիկէ անցաւ նաւակով :
3. — Ի՞նչ ըրիք այդ պարտէզին մէջ :
4. — Ի՞նչ կար հոն :
5. — Չորհո՞սանի որո՞ւ կ'ըսուի :
6. — Ո՞ւր կը պահեն թռչունները :
7. — Կապիկը ի՞նչ տեսակ կենդանի է :
8. — Աղաւնիները ի՞նչ գոյն ունին :
9. — Ձուկերը ո՞ր կը գտնուին :

Դ Ա Ս

32. Ի՞նչ է հոլովումը : — Անունի մը վերջաւորութեան փոխուելուն հոլովում կ'ըսուի :

33. Հօլովը քանի՞ է : — Հօլովը վեց է . ուղղական , հայցական , սեռական , տրական , բացառական , գործիական :

34. Այս հոլովները ի՞նչ հարցումներու կը պատասխանեն : — Ուղղականը կը պատասխանէ ո՞վ հարցման , հայցականը՝ զո՞վ , սեռականը՝ ո՞րո՞ւն , տրականը՝ որո՞ւ , բացառականը՝ որմէ՞ , գործիականը՝ որո՞ւմ :

35. Հօլովման ընդհանուր կանոնը ո՞րն է : — Հօլովման ընդհանուր կանոնն է , եղակիի մէջ ի , է , ով , յօքնակիի մէջ՝ եր , երու , երէ , երով կամ՝ ներ , ներու , ներէ , ներով . տես ծառ , ագռաւ :

ՀՈԼՈՎՆԵՐՈՒՆ ԶԵՒԵՐԸ

ԺԳ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ՀԱՅ ԳԻՐԱՐԸ

Հայ եկեղեցին տարին անգամ մը կը տօնէ Սահակայ եւ Մեսրոպայ տօնը : Այդ սուրբ Հայրապետները գտած են մեր լեզուին գիրերը : Լեզուի մը զարգացման ամէնէն մեծ միջոցը իր գիրն է : Եթէ գիր չունենայինք, գրականութիւն ալ չպիտի ունենայինք, Չպիտի կրնայինք իրարու հետ հաղորդակցիլ հեռուէն : Ուստի երբ տղայ մը կարդալ ու գրել սորվի, պէտք է ճանչնայ մեր գիրերուն հեղինակները ամէնէն առաջ, եւ երախտագիրտութեամբ յիշէ անոնց անունը :

ՀՐԱ ՀԱՆԳՆԵՐ

54. Օրինակել այս հատուածը, և ստորագծել զարտուղի հոլովները,
55. Սորվիլ այս հատուածին ուղղագրութիւնը:

55. Սորվիլի այս հատուածին ուղղագրութիւնը:

Г У У

36. Ո՞ր բառերն են որ ընդհանուր օրէնքէն
սարքեր կերպով կը հոլովուին — *Հնդհանուր օրէն-
քէն տարբեր կերպով կը հոլովուին* .

1. Ուրիշն վերջացող բառերը, ինչպէս. ուրախութիւն, ուրախութեան, և յն.

2. Ում վերջացող բառերը, ինչպէս. հիացում, հիացման, ևն.

3. ժամանակ ցուցնող բառերը, ինչպէս, ամիս, ամսուսան, և յն.

4. Կարգ մը միավանկ բառեր, ինչպէս. ծով, ծովոր, Լին.

Ե. Ազգականութեան կապ ցունցող բառերը,
ինչպէս. հայր, հօր, ևն.:

37. Ասոնցմէ գաս կա՞ն ուրիշ բառեր որոնք
գարսուղի կերպով հոլովուին : — *Կան նաև
կարգ մը բառեր, որոնց հոլովումը զարտուղի է,
ինչպէս. Աստուած, սեր, տղայ, եյն.:*

56. Պատասխանել հետևեւալ հարցումներուն՝ բերանացի և գրաւոր.

1. — Ո՞ր եկեղեցին կը տօնէ Սահակայ եւ Մեսրոպայ տօնը, 2. — Ինչո՞ւ համար կը տօնէ, 3. — Անոնցմէ տուա՞յ Հայերը Խնչ գիր կը գործա-
ծէին, 4. — Ո՞րն է լեզուի մը զարգացման միջոցը, 5. — Խնչ կ'ըլլար
եթէ մարդիկ գիր չունենային, 6. — Տղար զո՞վ պէտք է ճանչնան ամէնէն
տուա՞յ երբ կարողա՞յ գրել սորվին, 7. — Խնչ զգացումով պէտք է յիշեն
անոնց անունները:

57. Յրինակել և գոց սորվիլ հետեւեալ հոլովումը.

Յ Ո Ք Ն Ա Կ Ի

Ուղղ. Հայր.

Uln. Sruhy.

Pung.

Ἰντδ.

Գիտութիւններ

Գիտութիւններու կամ Գիտութեանց

ԳԻՄՈՒԹԻՆ ՆԵՐԷ:

Գիտութիւն Եւրոպ

Այսպէս հռչակել՝ զրաւոր և բերանացի, հետեւեալ անուններուն յօքնակները.

Ճշգրտման, ուղղուման, ստուման, խարդախուման, մոլորուման,
համեստուման, խլուման, ժրուման, ծերուման, մանկուման:

Օրինակել և գոց սորվիլ հատեւեալ հոլովումը.

30 4 5 6 7 8 9

Ուղղ. Հայր.

Uhn. Sruhy.

Aug.

Ἰνρδ.

Հիացումներ

Հիացումս Երու կամ Հիաց մանց

Հիացում Երեւ:

Zhuangzi's Gender

Այսպես հոլովել հետեւեալ բառերուն յօքնակինները.

Զգացում, մտածում, զարգացում, յաւելում:

ՀՈԼՈՎՈՒՄՆԵՐ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԿԱՆՈՆ

	Ե Զ Ա Կ Ի	Յ Ո Ք Ն Ա Կ Ի
Ո. Հ.	Վարդ	Վարդ Եր
Ս. Տ.	Վարդ Ի	Վարդ Երու
Բ.	Վարդ Է	Վարդ Երէ
Գ.	Վարդ ու	Վարդ Երու

ԲԱՅԱՌՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

	Ա.	Յ Ո Ք Ն Ա Կ Ի
	Ե Զ Ա Կ Ի	
Ո. Հ.	Ուրախութիւն	Ուրախութիւն Եր
Ս. Տ.	Ուրախութ Եան	Ուրախութիւն Երու
		Կամ Ուրախութ Եանց
Բ.	Ուրախութ Եանէ	Ուրախութիւն Երէ
Գ.	Ուրախութ Եամբ	Ուրախութիւն Երու

	Բ.	Յ Ո Ք Ն Ա Կ Ի
	Ե Զ Ա Կ Ի	
Ո. Հ.	Զարգացում	Զարգացում Եր
Ս. Տ.	Զարգացում Ի Կամ Զարգաց ման	Զարգացում Երու
		Կամ Զարգաց մանց
Բ.	Զարգացում է	Զարգացում Երէ
Գ.	Զարգացում ու Կամ Զարգաց մամբ	Զարգացում Երու

	Գ.	Գ.
	Ե Զ Ա Կ Ի	Յ Ո Ք Ն Ա Կ Ի
Ո. Հ.	Տարի	Տարի Եր
Ս. Տ.	Տար ուան	Տարի Երու
Բ.	Տարի է	Տարի Երէ
	Կամ Տար ուրնէ	
Գ.	Տարի ու	Տարի Երու

	Ե.	Զ.
	Ե Զ Ա Կ Ի	Յ Ո Ք Ն Ա Կ Ի
Ո. Հ.	Հայր	Հայր Եր
Ս. Տ.	Հ օր	Հայր Երու
Բ.	Հ օրմէ	Հայր Երէ
Գ.	Հ օրմու	Հայր Երու

	Է.	Ը.
	Ե Զ Ա Կ Ի	Յ Ո Ք Ն Ա Կ Ի
Ո. Հ.	Աղջիկ	Աղջիկ Եր
Ս. Տ.	Աղջ կան	Աղջիկ Երու
Բ.	Աղջիկ է	Աղջիկ Երէ
Գ.	Աղջիկ ու	Աղջիկ Երու

	Թ.
	Ե Զ Ա Կ Ի
Ո. Հ.	Աստուած
Ս. Տ.	Աստու ծոյ
Բ.	Աստու ծմէ
Գ.	Աստու ծմու

	Ժ.	ԺԱ.
	Ե Զ Ա Կ Ի	Յ Ո Ք Ն Ա Կ Ի
Ո. Հ.	Տղայ	Մարդ
Ս. Տ.	Տղ ու	Մարդ ու
Բ.	Տղայ է	Մարդ է
Գ.	Տղայ ու	Մարդ ու

8 0 7

Ո Ր Ո Շ Ի Չ 3 0 7

ԺԴ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ՄՏՍԱԽՕՍ ԱՂՋԻԿԸ

Զարուկ աղուոր ուղտիկ աղլիկ մըն է : Բայց մեծ թերութիւն մը ունի : Միշտ սուտ կը խօսի : Իր հայրն ու մայրը դժգոհ են այս բանէն : Կը խրատեն , կը պատժեն , զինքը , բայց ան նորէն ճշմարտութեամբ չ'ըսեր : Այս պատճառաւ մէկը անոր խօսքին չի հաւատար : Երբ բերանը բանայ բան մը պատմելու համար , իր ընկերները «սո՛ւտ ես» կը պոռան երեսին : Ի՞նչ զգուշի բան է ստախօսութիւնը :

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

58. Օրինակել այս հատուածը , և ստորագծել յօդերը :

59. Սորվիլ այս հատուածին ուղղագրութիւնը :

Դ Ա Ս

38. Քանի՞ տեսակ յօդ կայ : — Երկու տեսակ յօդ կայ . որոշիչ և անորոշ :

39. Ո՞րն է որոշիչ յօդը : — Որոշիչ յօդ կը կոչուին Ը և Ն գիրերը , որոնք անունի մը վրայ կը դրուին անոր իմաստը որոշելու համար :

40. Ե՞րբ Ը կը գործածուի : — Ը կը գործածուի բառի մը վրայ , որուն վերջին գիրը բաձայն է , ինչպէս . կաղին , կաղինը :

41. Ն յօդը ե՞րբ կը դրուի : — Ն յօդը կը դրուի , եթէ բառին վերջին գիրը ձայնաւոր է , ինչպէս . կասու , կասուն , ձի , ձին :

60. Պատասխանել հետեւեալ հարցումներուն՝ բերանացի և զրաւոր .

1. — Ո՞վ է Զարուկ : 2. — Զարուկի մեծ թերութիւնը ի՞նչ է : 3. — Ի՞նչ է ստախօսութիւնը : 4. — Ո՞վ դժգոհ է այս բանէն : 5. — Զարուկին ի՞նչ կ'ընեն այս թերութեանը համար : 6. — Ինչո՞ւ չեն հաւատար անոր խօսքին : 7. — Երբ բերանը բանայ , ընկերները ի՞նչ կ'ընեն : 8. — Ի՞նչ է ստախօսութեան վնասը :

61. Յարմար յօդեր դնել հետեւեալ բառերուն .

Գուլաթ , սրուակ , նշենի , բարտի , իշխան , շուն ու կատու , գիտութիւն , հաւեր , աղաք ու հայր , մայր իսկ , սպասաւոր ալ , նուագ , խորան , եկեղեցի , կենդանի , ճամբայ , խաբերայ , ծով , ուղի , աղբատ ու ճոխ , սուր , ենթակայ , առարկայ , խորան , քահանայ ու ժողովուրդ , ամառ ու ձմեռ , փոստուայ ու թիթեռնիկ , տուներ ալ , գորգ , պատկեր է , մեղու անգամ , փեսայ ու հարս , ձեղուն :

Դ Ա Ս

42. Ն յօդը ուրիշ ե՞րբ կը գործածուի : — Ն յօդը կը գործածուի նաեւ ձայնաւորով սկսող հետեւեալ բառերուն առջեւ . ու , ալ , իսկ , անգամ , եւ , ես , է , եւեթ , եթ , եւ , էի , էիր , էր , էիւթ , էիթ , էին :

43. Անձայն թով վերջացող բառերուն ծայրը ի՞նչպէս յօդ կը դրուի : — Անձայն թով վերջացող բառերուն թն կը ջնջուի յօդ դրուած ատեն , ինչպէս . սասանայ , սասանան , կարսայ , կարսան :

ԱՆՈՐՈՇ ՅՕԴ

ԺԵ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ՆՈՐԱԾԻՆԸ

Այս կիրակի եկեղեցի տարինք ու մկրտեցինք իմ նորածին քոյրս : Անունը Արփինէ դրինք : Աւագանին մէջ կը պոռար , կը ճէք , ու ձիւնաթոյր թաթիկները օղին մէջ կ'երերցնէր : Յետոյ ժանեակէ ճերմակ չղազգեստ մը հագցուցինք իրեն , լիետրազարդ սիրուն գդակ մը դրինք գլուխը : Երբ տուն բերինք ու չղարչներուն մէջ պառկեցուցինք զինքը , շատ աղուորացեր էր : Փոքրիկ անկողին քով գացի , համարյոք մը այտերէն եւ համարյոք մըն ալ թաթիկներէն առի : Յետոյ օրօր ըսի որ քնանայ :

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

62. Ծրինակել այս հատուածը , և ստորագծել անորոշ յօդերը :

63. Սոքվիլ այս հատուածին ուղղագրութիւնը :

Գ Ա Ս

44. Անորոշ յօդը ո՞րն է : — Անորոշ յօդն է մը կամ մըն :

45. Մը ե՞րբ կը գործածուի : — Մը կը գործածուի ամէն անունի քով անորոշ իմաստ մը տալու համար անոր , ինչպէս . մարդ մը (անորոշ մարդ մը) , ձի մը , ևն . :

46. Մըն ե՞րբ կը գործածուի : — Մըն կը գործածուի եւմ , ես , ե , եմք . եք , եմ , եի , եիր , եր , եիմք , եիք , եիմ և ալ բառերէն առաջ , ինչպէս . մարդ մըն է , վաս մըն էք , ապուշ մըն էր , հիւանդ մըն ալ մեռաւ :

64. Պատասխանել հետեւեալ հարցումներուն՝ բերանացի և զբառօր .

1. — Այս կիրակի ձեր տարիք փոքրիկ քոյրդ :
2. — Ինչ՞նչ համար :
3. — Անունը ի՞նչ դրիք :
4. — Աւագանին մէջ ի՞նչ կ'ընէր :
5. — Ի՞նչ հագցուցիք իրեն :
6. — Գլուխը ի՞նչ դրիք :
7. — Երբ տուն բերիք ի՞նչ ըրիք :
8. — Ի՞նչպէս կ'երեւար չղարչներուն մէջ :
9. — Դուն ի՞նչ ըրիք :
10. — Ետքը ի՞նչ ըրիք :

65. Անորոշ յօդեր դնել հետեւեալ անուններուն .

Քահանայ . . . եկաւ : Աշակերտ . . . ալ աւելցաւ : Քոյր . . . ալ ունեցայ : Գիրք . . . բերի : Ծոյլ տղայ . . . ես դուն : Հօրաքոյր . . . ունիմ : Դեռ պզտիկ տղայ . . . էր ան : Մեծ պատկերհան . . . է ան : Տուն . . . գնացի : Տղայ . . . մկրտեցիր : Մրցանակ . . . ստացայ : Պատիժ . . . էր աս :

9. ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ. — ՍՏԱԽՕՍԻՆ ՊԱՏԻԺԸ

Փոքրիկ հովիւ մըն էր Միհրան ,
Որ ամէն օր գաշտին վըրան
Արածելու կ'երթար առտուն
Հօտն իր գիւղին ոչխարներուն :
Օր մը նեղուած հոն միս մինակ
Ըսաւ . «Աղուոր խաղ մը խաղանք»
Եւ ըսկըսաւ պոռալ ուժով .
«Գայլ կայ , գայլ կայ , հասէք շուտով»
Գիւղացիներ եկան հոտան ,
Ոչ գայլ զբտան , ոչ ալ գագան :
Քահ քահ խընդաց անկիրթ տղան .
Ըսաւ անոնց . «Կատակ էր ան»
Գայլեր եկան օր մը իրաւ ,
Մարդ իր ձայնին մըտիկ չըրաւ .
Մէկը չեղաւ իրեն պաշտպան .
Կըտոր կըտոր եղաւ Միհրան :

ԱՆՈՒՆԻՆ ԵՒ ՅՕԴԻՆ ԼՈՒԾՈՒՄԸ

ԺԶ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ՄԵՐ ՊԱՐՏԷԶԸ

Մեր տունը ընդարձակ պարտէզ մը ունի : Ածունե-
րով , ծառուղիներով ու լճակներով զարդարուած է պար-
տէզին ամէն կողմը : Ծառները աւազ ցանուած են :
Ցանկին վրայ խիտ տերեւներ կը սողոսկին : Մացառնե-
րուն մէջ երգեցիկ թռչուններ բոյն դրած են , որոնց ձայ-
նէն առտունները կ'արթնանք : Ածուները լեցուն են
գոյնզգոյն ծաղիկներով , որոնց շուրջը հազարաւոր թի-
թեռնիկներ ու մեղուններ կը թռչտին : Պտուղները ծա-
ռերէն վար կը կախուին : Խոշոր աւազան մը կ'ոռոգէ
այս պարտէզը իր բազմաթիւ խողովակներով :

Հ Ի Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

66. Օրինակէ այս հատուածը , ստորագծել անունները , և խաչանիշով
ցոյց տալ յօդերը :

67. Սորվիլ այս հատուածին ուղղագրութիւնը :

68. Օրինակէ հետեւեալ լուծումը .

Լճակներով	Հասարակ անուն , յօքնակի գործիական :
Պարտէզ	Հասարակ անուն , եզակի ուղղական :
Մը	Անորոշ յօդ պարտէզին :
Ծառերու և	Հասարակ անուն , յօքնակի սեռական (և որոշիչ յօդ) :
Տերեւները	Հասարակ անուն , յօքնակի ուղղական (ը որոշիչ յօդ) :

Դ Ա Ս

47. Անուն մը ի՞նչպէս կը լուծուի : — Անուն
մը լուծելու համար պէտք է ըսել թէ յատուկ է
կամ հասարակ , եզակի կամ յոքնակի , և որո-
շել թէ ինչ հոշով է :

48. Թօղը ի՞նչպէս կը լուծուի : — Թօղը
լուծելու համար պէտք է ըսել թէ որոշիչ է կամ
անորոշ :

69. Պատասխանել հետեւեալ հարցումներուն՝ բերանացի և գրաւոր .

1. — Ձեր տան պարտէզը ինչպէս է : 2. — Պարտէզին ամէն կողմը
ինչպէս զարդարուած է : 3. — Ի՞նչ ցանուած է ճամբաներուն վրայ : 4.
— Ի՞նչ կը սողոսկի ցանկին վրայ : 5. — Ի՞նչ կը նշանակէ սողոսկիչ : 6.
— Որո՞նք բոյն դրած են մացառներուն մէջ : 7. — Ի՞նչ ըսել է բոյն դնել :
8. — Առտունները որո՞նց ձայնէն կ'արթնանք : 9. — Ածուները ինչո՞վ լե-
ցուն են : 10. — Որո՞նք կը թռչտին ծաղիկներուն շուրջը : 11. — Ի՞նչ կը
կախուի ծառերէն վար : 12. — Ո՞վ կ'ոռոգէ պարտէզը : 13. — Ինչո՞վ կ'ո-
ռոգէ : 14. — Ի՞նչ է աւազանը : 15. — Ի՞նչ է խողովակը :

10. ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ. — ՏԵՐԵՒԸ

Քու ցօղունէդ զատուած դուն ,
Խեղճուկ տերեւ ազազուն ,
Ո՞ր կողմ կ'երթաս : — Ձեմ գիտեր .
Մըրբիկն օր մը խորտակեց
Նեցուկս իմին՝ կաղնին մեծ ,
Յողողող շունչով զեփուռներ
Եւ հիւսիսակն ալ հըզօր
Ձիւ այն օրէն կը վարեն
Դէպի դաշտերն անտառէն ,
Եւ լեռներէն դէպի ձոր :
Կ'երթամ յաւէտ հովաբախ
Միշտ անաւրտունջ եւ անվախ
Ուր ամէն բան կ'երթայ յար ,
Թերթը վարդին հողմավար ,
Մուրտին տերեւն ալ մոլար :

ԱՌՆՈՒՆ

ՅԱՏԿԱՑՈՒՑԻՉ ԵՒ ՅԱՏԿԱՑԵԱԼ

ԺԷ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ՄԵՐ ԴՐԱՑՈՒՆ, ՏՂԱՆ.

Սահակ մեր դրացիին տղան է : Տասներկու տարեկան չի կայ դեռ . բայց դպրոցէն ելած ու կօշկակարի մը խանութը մտած է իրրեւ աշակերտ : Ամէն առտու կանուս գործին կ'երթայ : Մինչեւ իրիկուն կը յոգնի , կ'աշխատի փոքրիկ օրական մը շահելու համար , որովհետեւ իր ընտանիքը աղքատ է , եւ կ'ուզէ անոր ապրուստին օգնել : Իրիկուններն ալ ուսման կը պարապի , որպէս զի միտքը կրթէ : Ամէն մարդ երանի կու տայ Սահակին մօրը անանկ զաւակ մը ունենալուն համար :

ՀՐԱ. ՀԱՆ. ԳՆԵՐ

70. Օրինակել այս հատուածը, ստորագծել յատկացուցիչները, և խաֆանիշով ցայց տալ յատկացեալները :

71. Սորվիլ այս հատուածին ուղղագրութիւնը :

72. Մէյ մէկ յատկացուցիչ գտնել հետեւեալ անուններուն.

• • • զուռը	• • • զեկը	• • • բանալին
• • • տպակին	• • • անիւը	• • • վանդակը
• • • ծայրը	• • • շրջանակը	• • • ակօան
• • • կոթը	• • • ժանեակը	• • • ակօոցը
• • • տերեւը	• • • զօտին	• • • կօշիկը
• • • ճիւղը	• • • ալիքը	• • • տետրակը

Դ Ա Ս

49. Յատկացուցիչ որո՞ւ կ'ըսուի : — Յատկացուցիչ կը կոչուի այն անունը , որ բանի մը որուն ըլլալը կը ցուցնէ , ինչպէս . վարդին թերթը :

73. Պատասխանել հետեւեալ հարցումներուն՝ բերանացի և զրաւոր.

1. — Ո՞վ է Սահակ . 2. — Քանի տարեկան է Սահակ . 3. — Դպրոց կ'երթայ . 4. — Հապա հէր կ'երթայ ամէն առտու . 5. — Մինչեւ իրիկուն ի՞նչ կ'ընէ հոն . 6. — Ինչո՞ւ կ'աշխատի . 7. — Ինչո՞ւ դրամ շահիլ կ'ուզէ . 8. — Իրիկունները ի՞նչ կ'ընէ . 9. — Ինչո՞ւ ուսման կը պարապի . 10. — Ինչո՞ւ երանի կու տան Սահակին մօրը . 11. — Ի՞նչ ըսել է երանի օտ .

74. Լուծել հետեւեալ բառերը.

Գլխարկին փետուրը . — Հարսին պսակը . — Մարդու մը պարտքը . — Տիկնոջ հայլին . — Կատուին ծածկիները . — Ժամացուցի մը սլաքը . — Հաւերուն հաւկիթը . — Թռչունի մը երգը . — Տարուան գարունը . — Կեանքին օրերը . — Մօր մը խնամքը . — Զաւակի մը սէրը :

Լ ՈՒԾ Մ Ա Ն Օ ՐԻՆ Ա Կ

Մարդու	Հասարակ անուն, եզակին սեռական, յատկացուցիչ
Մը	Անորոշ յօդ մարդու ին . պատրաստ
Պատրաստ	Հասարակ անուն, եզակի ուղղական, յատկացեալ մարդու ին (ը որոշիչ յօդ) :

Դ Ա Ս

50. Յատկացեալ որո՞ւ կ'ըսուի : — Յատկացուցիչին վերաբերող անունը յատկացեալ կը կոչուի , ինչպէս . վարդին թերթը :

51. Յատկացուցիչը ի՞նչ հոլով կ'ըլլայ : — Յատկացուցիչը սեռական հոլով կ'ըլլայ :

52. Յատկացուցիչը ի՞նչ հարցման կը պատասխանէ եւ ո՞ւր կը դրուի : — Յատկացուցիչը որո՞ւն հարցման կը պատասխանէ և յատկացեալն առաջ կը դրուի , ինչպէս . որո՞ւն թերթը . — վարդին թերթը :

ԱԾԱԿԱՆ

ՈՐԱԿԱԿԱՆ ԱԾԱԿԱՆ

ԺԸ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — Ա.ՅՎ.Ի.Ն.

Երէկ հայրս այգի մը տարաւ զիս ժամերով պըտըտեցանք խիտ խիտ որթաբուռներուն մէջ : Կանանչ փոքրիկ բուններէն վար կախուած էին խաղողի լեցուն ողկոյղները . ոմանք դեղին, ոմանք կարմրորակ, եւ ոմանք սեւ : Տհաս խաղողները կանանչ էին ըլլալովին : Հասուններէն ոմանք կլորիկ հատիկներ ունէին , ոմանք ալ ձուածեւ : Ամէնքը մէկէն այնչափ աղուոր կ'երեւային լայն տերեւներուն մէջտեղէն որ պահ մը զանոնք ուտելու փափաքնիս մոռցանք , ու դիտելով միայն զուարճացանք :

Հ Ի Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

75. Օրինակել այս հատուածը, ստորագծել որակական ածականները և խաբանիշով ցոյց տալ անունները :

76. Սորվիլ այս հատուածին ուղղագրութիւնը :

Դ Ա Ս

53. Ի՞նչ է *ածականը* : — *Ածականը բառ մըն է որ անունէ մը առաջ կը դրուի , և անոր մէկ հանգամանքը կը ցուցնէ , ինչպէս . աղիստ մարդ , երկու խնձոր :*

54. Ածականները թիւ եւ հոշով ունի՞ն : — Ածականները ոչ թիւ ունին և ոչ հոշով , անուններու հետ կը գործածուին , և անփոփոխ են :

55. Որակական ածականը ի՞նչ կը ցուցնէ : — Որակական ածականը անունի մը ինչպէս ըլլալը կը ցուցնէ , և ի՞նչպէս հարցման կը պատասխանէ , զոր օրինակ . *մաքուր , զգեղ , պզտիկ :*

77. Պատասխանել հետեւեալ հարցումներուն՝ բերանացի և գրաւոր.

1. — Երէկ հայրդ հըր տարաւ զքեզ : 2. — Ի՞նչ է այգին : 3. — Ո՞ւր պտտեցար : 4. — Ի՞նչ է որթաբուռը : 5. — Բուններէն վար ի՞նչ կախուեր էր : 6. — Ի՞նչ է ողկոյղը : 7. — Ի՞նչպէս էին տհաս խաղողները : 8. — Հասունները ի՞նչ ձեւ ունէին : 9. — Ի՞նչպէս կ'երեւային անոնք : 10. — Գինին ինչքէ կը շինուի : 11. — Ի՞նչպէս կը շինուի :

78. Օրինակել հետեւեալները, ստորագծելով ածականները.

Փոքրիկ տղան, կապոյտ երկինք, սեւ ամպեր, անկեղծ բարեկամը, պարարտ կովերը, հլու աշակերտը, աղուոր խնձոր մը, յստակ ջուր, սուր դանակը :

79. Հետեւեալ անուններուն գոյնը ցոյց տուող յարմար ածականներ գտնել .

Ածուխ, կաւիճ, գինի, մոխիր, նարինջ, խոտ, վարդ, յասմիկ, ծով, տերեւ, խնձոր, խաղող, ոսկի, զրատախտակ, սեր, նուռ, կեռաս, շըրժունք, մարգրիտ, յակինթ, զմրուխտ, փերուզակ, սուտակ, սատափ :

II. ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ. — ԽԱՂԱՂԸ

Տերեւներուն մէջէն բարակ,
Որ սընդուսի կը նմանին,
Կուռ ողկոյղներ սեւ ու ճերմակ
Վար կը կախեն հատիկներնին :

Արցունք են թէ շաղի կամիլ,
Ամպին ցանցէն ցօղուած շիթ շիթ,
Զմրմոխտ արդեօք, վարդ նորածիլ,
Կամ աստղերէն ինկած ժըպիտ :

Ոմանք երկայն, ոմանք կլորի,
Մանրիկ, փայլուն եւ լուսանցիկ,
Տերեւներուն վըրայ խոշոր՝
Կը կարծրէին բանուած ծաղիկ :

Անոնք արցունք չեն, ոչ գոհար,
Ոչ ալ ծաղիկ, ոչ ալ կիտուած.
Անուշ խաղող են զովարար,
Միրգ, զոր միայն օրհնեց Աստուած :

Զայն շինեցին լոյս հրեշտակներ
Նուրբ մատներովն իրենց ճարտար,
Այգիներուն աշնան նուէր,
Սիրուն տղաք, ձեզի համար :

ՅՈՒՑԱԿԱՆ ԱԾԱԿԱՆ

ԺԹ. ԸՆԹԵՐՅՈՒԱԾ. — ԳՒՒՂԱՅԻՆԵՐՈՒՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔԸ

Այս տարի ամառը գիւղ գացեր էինք : Ամէն օր դաշտերը կ'երթայի գիւղացիներուն աշխատանքը դիտելու : Այդ գործունեայ մարդիկ արտայտին ձայնէն կ'արթըննան առտուն , եւ կանուխ արտ կ'երթան : Ծորորդները այն տաքին , արեւուն զիմացը , հնձուած խոտը կը չըջեն , որ չորնալով խար կը դառնայ : Հնձողները այն դաշտերուն մէջ հասունցած հասկերը կը քաղեն , եւ խուրձ կը կապեն : Զուարթ եւ առողջ ոգեւորութիւն մը կ'երեւայ այդ պարզ մարդոց մէջ :

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

80. Օրինակել այս հատուածը, ցոյց տալ որակական ածականները ստորագծելով, և ցուցական ածականները խաչանիշ դնելով:
81. Սորվիլ այս հատուածին ուղղագրութիւնը:

Դ Ա Ս

56. Յուցական ածականները ի՞նչ ցոյց կուտան : — Յուցական ածականները ցոյց կուտան այն անունները , որոնց վրայ կը խօսուի :

57. Յուցական ածականները որո՞նք են : — Յուցական ածականներն են . այս , աս , սա , այդ , աս , այն , ան :

82. Պատասխանել հետեւեալ հարցումներուն՝ բերանացի և գրաւոր.

1. — Այս տարի ամառը ի՞նչ գացեր էիք :
2. — Ամէն օր ի՞նչ կ'երթայի :
3. — Ի՞նչ ընելու համար :
4. — Ի՞նչ բանէ կ'արձնան այդ գործունեայ մարդիկ :
5. — Ի՞նչ ըսել է գործունեայ :
6. — Կանուխ ի՞նչ կ'երթան :
7. — Ծորորդները ի՞նչ կ'ընեն :
8. — Խոտը չորնալով ի՞նչ կը դառնայ :
9. — Հնձողները ի՞նչ կ'ընեն :
10. — Ո՞ր կը փոխադրեն խուրձերը :
11. — Ի՞նչ կը նշանակէ ոգեւորութիւն բառը :

83. Լուծել հետեւեալները.

Այդ մարդուն ճերմակ գրակը : — Այս անուշ զինին : — Այդ գորշ ամպերը : — Այն դեղին մագերը : — Մարիամին կարմիր զխաւը : — Գրողը սակեզօծ գիրքը : Հացին փշրանքը :

Լ ՈՒԾՄԱՆ ՕՐԻՆԱԿ

Այդ	Յուցական ածական մարդուն ին :
Մարդուն	Հասարակ անուն, եզակի սեռական, յատկացուցիչ գրակին :
Ճերմակ	Որակական ածական գրակ ին :
Գրակը	Հասարակ անուն, եզ. ուղղական, յատկացեալ մարդուն ին :

Ծանօթութիւն. — Ածականները լուծելու համար պէտք է ըսել թէ ի՞նչ տեսակ են, եւ որո՞ւ կը վերաբերին :

Դ Ա Ս

58. Ի՞նչ պարագայի մէջ կը գործածուին այս , այդ , այն : — Այս կը գործածուի մեզի աւելնէն մօտ եղող առարկայի մը համար , այդ՝ քիչ մը հեռու եղողին , և այն՝ ամէնէն հեռու եղողին համար :

59. Յուցական ածականէն ետքը եկող անունը յօդ կ'առնէ : — Յուցական ածականէն ետքը եկող անունը ն կամ Ը յօդը կ'առնէ , ինչպէս . այդ մարդը , այն կատուն :

Ս, Պ, Ն ԿԱՐ Ը ԳԻՐԵՐԸ ՍՏԱՑԱԿԱՆ ԱԾԱԿԱՆԻ ՏԵՂ

ԻԱ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ՍՍԱՐԳԻՍՏՆ ԸՆԹԵՐԱՐԸ

Սարգերը շերամին ըսին. « Յողնութիւնդ շատ է, աշխատանքդ երկար է, բայց գործդ շատ պզտիկ: Նայէ՛, մենք երկու վայրկեանի մէջ որչա՛փ կտաւ կը հիւսենք: Դուն օրերով կը դառնաս կը դառնաս, եւ հազիւ կրնաս փոքրիկ բժոժդ լեցնել: » Շերամը պատասխանեց. « Գործերնիդ արագ է, բայց անօգուտ: Բոլոր աշխարհք մետաքսս ոսկիով կը գնէ, եւ ոստայննիդ կ'աւել կը նետէ: »

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

89. Օրինակել այս հատուածը, և ստորագծել ստացական ածականի տեղ գործածուած գիրերը և մասնիկները.

90. Սորվիլ այս հատուածին ուղղագրութիւնը.

91. Ստացական ածականներ դնել այս հատուածին մէջ **ս, դ, և** գիրերը և **նիս, նիդ, նին** մասնիկները ունեցող բառերուն առջեւ.

Օրինակ. — Սարգերը շերամին ըսին. « Բոլոր յողնութիւնդ, եւլն.

Դ Ա Ս

63. Ո՞ր գիրերը կրնան *ստացական ածական* նիսն տեղը բռնել: — *Եղակիի մէջ՝ ս, դ, և կամ դ գիրերը կրնան ստացական ածականին տեղը բռնել, ինչպէս. գիրքս, հողդ, մասնին:*

Յօրնակիի մէջ՝ միավանկ բառերու համար՝ *երնիս, երնիդ, երնին մասնիկները, ինչպէս. գիրքերնիս, հողերնիդ, սիրտերնին:*

Բազմավանկ բառերու համար՝ *նիս, նիդ, նին մասնիկները, ինչպէս. ասեղնիս, գլխարկնիդ, հագուստնին:*

92. Պատասխանել հետեւեալ հարցումներուն՝ բերանացի և գրաւոր.

1. — Սարգերը ինչ ըսին շերամին: 2. — Ի՞նչպէս կենդանի է սարգը: 3. — Ո՞ւր կը գտնուի: 4. — Սարգին հիւսած կտաւը ինչ կը կոչուի: 5. — Մարդու օգուտ ունի: 6. — Շերամը ինչ պատասխանեց սարգերուն: 7. — Ի՞նչ տեսակ կենդանի է շերամը: 8. — Շերամը ինչ կը շինէ: 9. — Ո՞ւր կը շինէ: 10. — Շերամին շինած փոքրիկ բոյնը ինչ կը կոչուի: 11. — Շերամը ինչպէս դուրս կ'ելլէ բժոժին մէջէն: 12. — Շերամը ինչով կը սնի:

12. ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ. — ԾՈՒՆԵՆ, ՈՒ ԲՈՅԸ

Ծուխը կ'ըսէր բոցին՝ իր մօր լուսավառ.

— Մայրիկ, ըսէ՛, ինչ է աս

Որ քեզմէ կեանք առի, բայց միշտ եմ խաւար,

Մինչդեռ դուն միշտ կը շողաս:

— Աղջիկս, ըսաւ բոցն անոր,

Անլուր բան չէ, ոչ ալ նոր,

Եւ դուն ալ փաստ մ'ես հիմակ

Որ հոս մարդ լոկ իր բուն լոյսովն է փայլուն:

Բաւական չէ որ տղաք

Ծընին հօրմէ մեծանուն:

ԼԸ ՊՕՆ ԺԷՆԻ

ԹՈՒԱԿԱՆ ԱԾԱԿԱՆ

ԻԲ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ՀԻՒԱՆԴԻ ՌԱՐԵԿԱՄՈՒՀԻՆ

Այսօր տասներորդ անգամ ըլլալով այցելութեան
գացի բարեկամուհիս՝ Մաննիկին, որ հիւանդ է հինգ
օրէ ի վեր: Խեղճ աղջիկը սաստիկ տենդէ մը կը տան-
ջուի: Գիշերները երեք չորս անգամ կ'արթնայ, գլուխը
կրակներու մէջ կ'այրի: Երկու կարող բժիշկներ կը դար-
մանեն զինքը, չորս հինգ հոգի ալ վրան կը հսկեն: Ես
առաջին անգամ է որ սասնկ ծանր հիւանդ մը կը տես-
նեմ, եւ իր չարչարուիլը դիտելով՝ շատ կը յուզուիմ:
Աւելի աղէկ էր որ ես տառապէի, քան թէ անոր տա-
ռապիլը տեսնէի:

ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ

93. Օրինակել այս հատուածը, և ստորագծել բուական ածականները:
94. Սորվիլ այս հատուածին ուղղագրութիւնը:
95. Լուծել այս հատուածին անունները և ածականները:

Դ Ա Ս

64. Որո՞նք կ'ըսուին բուական ածական: —
Բուական ածական կ'ըսուին այն բառերը, ու-
րոնք անունի մը քանի հաս կամ քանիւնորդ ըլ-
լալը կը ցուցնեն, ինչպէս. մէկ, երկու, երեք,
չորս, հինգ, վեց, եօթը, ութը, ինը, տասը, ևն.:
Առաջին, երկրորդ, երրորդ, չորրորդ, հինգե-
րորդ, վեցերորդ, եօթներորդ, ութներորդ, ին-
ներորդ, տասներորդ, ևն.:

96. Պատասխանել հետեւեալ հարցումներուն՝ բերանացի և գրաւոր.

1. — Քանի անգամ այցելութեան գացիր Մաննիկին. 2. — Ինչո՞ւ
գացիր. 3. — Ի՞նչ է իր հիւանդութիւնը. 4. — Ի՞նչ կը պատահի իրեն
գիշերները. 5. — Ո՞վ կը դարմանէ զինքը. 6. — Ո՞վ կը հսկէ վրան. 7.
— Այդպէս հիւանդ տեսնեմ ես ուրիշ անգամ. 8. — Ի՞նչ կը զգաս անոր
չարչարուիլը տեսնելով:

97. Թուական ածականներ դնել կէտերուն տեղ:

Յակոբ իր տան . . . յարկը վարձու տուաւ — Ես . . . տարեկան էի
երբ դպրոց մտայ — . . . տարի աշխատեցայ ուսման շրջանը աւարտելու
համար — Մայրս . . . տարեկան էր երբ մեռաւ — Յունիս՝ տարուան
. . . ամիսն է — Պետրոս դպրոցին . . . կարգին աշակերտներէն է —
Եղբայրս իր ամուսնութեան . . . տարին մեռաւ:

13. ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ. — ՓՈՒՇՆ ՈՒ ՎԱՐԳԸ

— Դուն նոր բացուած տակաւին,
Կ'ըսէր փռչն օր մը վարդին,
Թերթերդ արդէն կը թափին,
Ո՞վ հէք ծաղիկ գարնային.
— Ես չապրեցայ անանուն,
Պարծանքն եղայ ամէնուն.
Թողմելու մի ցաւիր դուն,
Պիտի թողում բոյր մ'անհուն:

ՀԵՑԵՆՈՂՈՒԹԻՒՆ

ԱՆՈՐՈՇ ԱԾԱԿԱՆ

ԻԳ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ԻՆՏԵՆՍԱՀԱՆՍԱՆ ԱՂԱԶԻՆԸ

Հուսիկ անմիտ աղջիկ մըն է : Ինքզինքը շատ խեղացի եւ շատ հմուտ կը կարծէ : Հպարտութեամբ ամէն մարդու կը պատմէ դպրոցին մէջ իր ստացած գովեստները : Բոլոր ծանօթները վրան կը խնդան : Ինքզինքէն զատ՝ ուրիշ մէկուն չի հաւնիր , եւ այնչափ կարեւորութիւն կու տայ իր անձին որ մարդ չի կրնար ծիծաղը զսպել : Ամէն մէկ խօսքին մէջ իր ինքնահաւանութեան ապացոյցը կայ : Այս պատճառաւ բնաւ բարեկամ չունի :

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

98. Օրինակել այս հատուածը և ստորագծել անորոշ ածականները.

99. Սորվիլ այս հատուածին ուղղագրութիւնը :

100. Անորոշ ածականներ դնել կետերուն տեղ.

... տղու խնձոր տուի : ... մարդոց հետ բարեկամ ըլլալը անօգուտ է : ... անգամ քեզի խօսեցայ : ... վարագոյր լուալ տուի : Այս հագուստս նոր է , բայց ... հագուստս շատ հին է : ... տղայ կար դպրոցին մէջ : ... պտուղները կ'ուտուին :

Դ Ա Ս

65. Անորոշ ածականները որո՞ցք են : — Անորոշ ածականները անոնք են որ անորոշ իմաստ մը կու տան անունին , ինչպէս . ամէն , ուրիշ , ամէն մէկ , միւս , նոյն , քանի մը , ասանկ , ասանկ , անանկ , այսչափ , այդչափ , այնչափ , քանի , ինչպէս , ո՞ր , ևլն . :

101. Պատասխանել հետեւեալ հարցումներուն՝ բերանացի և գրաւոր.

1. — Հուսիկ ինչպէս աղջիկ է . 2. — Ինքզինքը ինչ կը կարծէ : 3. — Ի՞նչ կը պատմէ ամէն մարդու : 4. — Ի՞նչպէս կը պատմէ : 5. — Ի՞նչ է հպարտութիւնը : 6. — Ծանօթները ինչ կ'ընեն : 7. — Որո՞ւ կը հաւնի : 8. — Ի՞նչ կայ ամէն մէկ խօսքին մէջ : 9. — Ինքնահաւանութիւնը ինչ է : 10. — Ապացոյցը ինչ է : 11. — Շատ բարեկամ ունի : 12. — Ինչո՞ւ բարեկամ չունի :

102. Որոշել հետեւեալ նախադասութեանց մէջ գտնուած ածականներուն տեսակները.

Մեծ օթեակները բռնուած էին այս գիշեր , — Երկու անգամ ձեզի եկայ , եւ ձեր սպասուհին միայն գտայ , — Իմ մեծ աղջիկս ճամբորդութիւն պիտի ընէ այս տարի , — Ամէն ամառ օդափոխութեան կ'երթամ իմ հօրս հետ , — Երեք զաւակ ունիմ . երկուքը դպրոց կ'երթան , մէկն ալ տունը կը կենայ , — Ո՞ր աղջկան հաւնեցաք , — Պզտիկ տունները շատ անգամ մեծերէն աւելի սիրուն կ'ըլլան :

14. ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԱՄՈՒՂ ՀԱՍԵԸ ԵՒ ՊԱՐԱՊ ՏԱԿԱՌԸ

— Հասուն հասկեր երբ զըլլանին
Կը խոնարհեն մինչեւ զետին ,
Սն մէկն ինչո՞ւ բարձր է այնքան :
— Սին զըլլաուն մէջ հատեր չի կան :

— Սա տակուն ալ՝ զոր այգեպան
Կը զըլտորէ դէպ ի հընձան ,
Ինչո՞ւ կ'ընէ աղմուկ այնչափ :
— Որովհետեւ մէջն է պարապ :

ՊՈՒՌԿԵՆ

ԴԵՐԱՆՈՒՆ

ԱՆՁՆԱԿԱՆ ԴԵՐԱՆՈՒՆ

ԻԴ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ԾԱՂԻԿՆԵՐԸ ՆՈՒ ՊՏՈՒՂՆԵՐԸ

Ամէն իրիկուն երբ դպրոցէն դառնամ, քրոջս՝ Ատրինէին հետ պարտէզ կ'իջնեմ: Ես պտուղները շատ կը սիրեմ, ինքն ալ՝ ծաղիկները: Ինք ինծի համար դեղձեր, ծիրաններ կը փրցնէ: Ես ալ իրեն համար վարդեր, յափուկներ կը ժողովեմ: Ինք ինձմէ աւելի շուտ կը քայլէ. ես ալ կը վազեմ որ իրմէ առաջ անցնիմ: Այսպէս աղէկ մը զուարճանալէ ետքը՝ մեր կողովները պտուղներով ու ծաղիկներով կը լեցնենք, եւ կը տանինք մեր մայրիկին, որ շատ կ'ախորժի անոնցմէ:

ՀՐԱ. ՀԱՆԳՆԵՐ

103. Օրինակել այս հատուածը, ստորագծել անձնական դերանունները, և ա, բ, գ գիրերով ցոյց տալ դէմքերը:

104. Սորվիլ այս հատուածին ուղղագրութիւնը:

Դ Ա Ս

66. Դերանունը ի՞նչ է: — Դերանունը բառ մըն է, որ անունին տեղը կը դրուի զայն չկրկնելու համար, և ունի թիւ, հոյով, դէմք:

67. Դէմքը քանի՞ է: — Դէմքը երեք է. առաջին, երկրորդ, երրորդ:

68. Որո՞նք են անձնական դերանունները: — Անձնական դերանունները հետեւեալներն են.

Ա. Դեմք	ԵՁ.	ՅՈՔ.
Բ. »	Ես	Մենք
Գ. »	Դու	Դուք
	Ինք	Իրենք

105. Պատասխանել հետեւեալ հարցումներուն՝ քերանացի և գրաւոր.

1. — Ամէն իրիկուն՝ երբ դպրոցէն դառնաս, ի՞նչ կ'ընես: 2. — Դու ի՞նչ կը սիրես: 3. — Ատրինէն ի՞նչ կը սիրէ: 4. — Ինք ի՞նչ կը փրցնէ քեզի համար: 5. — Դու ի՞նչ կը ժողովես իրեն համար: 6. — Ետքը ի՞նչ կ'ընէք: 7. — Ինչո՞ւ կը տանիք ձեր մայրիկին:

106. Օրինակել և գոց սորվիլ հետեւեալ հոլովումը.

	ԵՁԱԿԻ	ՅՈՔՆԱԿԻ
Ուղղ.	Ես	Մենք
Հայց.	Ձիս	Ձմեզ
Սեռ.	Իմ, իմին	Մեր, մերին
Տրակ.	Ինձ, ինծի	Մեզ, մեզի
Բաց.	Ինձմէ, ինէ	Մեզմէ, մենէ
Գործ.	Ինձմով	Մեզմով

15. ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ. — ՄԱՅՐԸ ՆՈՒ ԵՐԿՈՒ ԶԱՒԱԿՆԵՐԸ

Մեր ծաղիկն մէջ խեղճ աղբատ
Մայր մը կար շատ երջանիկ.
Ունէր զաւակ երկու հատ,
Մէկը մեծ՝ միւսն էր փոքրիկ:

Ասոնք մէկտեղ կ'ապրէին
Փայփայելով զիրար միշտ.
Կապուած սիրով կամոգին՝
Զէին ճանչցած երբեք վիշտ:

Օր մը մեծը մօրն ըսաւ.
«— Գիտեմ զիս շատ կը սիրես,
Բայց չես կրնար դուն բընաւ
Թիրել, որքան ես ըզբեզի»

Մայրը հարցուց իր տղան.
«— Ինչո՞ւ կ'ըսես ատանկ բան:
— Երկու զաւակ ունիս դուն,
Գոչեց, ես՝ մայր մը ժրայն»

ՀԵՏԵՒՈՂՈՒԹԻՒՆ

ՅՈՒՑԱԿԱՆ ԴԵՐԱՆՈՒՆ

ԻԵ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ՓՈՒՔՐԻՆ, ԿԱՏՈՒՆԵՐԸ

Հօրեղբայրս դուրսէն երեք հատ փոքրիկ կատու զրկեր է ինծի : Ատոնցմէ մէկը ճերմակ՝ միւսը չէկ՝ երրորդն ալ գորշ է : Երէկ իրիկուն մեր տան բակին մէջ շատ մը խաղացին : Ճերմակ կատուն ամէնէն կայտառն է : Պոչին գնդակ մը կապեցի, ու սկսաւ ինք իր վրայ դառնալ : Շէկը ետեւէն վազեց. անոր ալ առջին խնձոր մը նետեցի : Իսկ գորշը՝ ատոնց վազվզելը տեսնելով՝ շփոթած կը նայէր : Քանի մը ժամ զուարճացայ անոնցմով :

Հ Ի Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

107. Օրինակել այս հատուածը, ստորագծել ցուցական ածականները, և ա, բ, գ գիրերով ցոյց տալ դեմքերը :

108. Սորվիլ այս հատուածին ուղղագրութիւնը :

Դ Ա Ս

69. Յուցական դերանունները որո՞ցք են : —
Յուցական դերանունները հետեւեալներն են .

	ԵԶԱԿԻ	ՅՈՒՔՆԱԿԻ
Ա. Դեմք	Այս, աս, ասիկա, սա	Ատոնք
Բ. »	Այդ, ատ, ատիկա	Ատոնք
Գ. »	Այն, ան, անիկա	Անոնք

70. Ան, անիկա, անոնք ուրիշ ո՞ր տեսակ դերանունի տեղ կը գործածուին : — Ան, անիկա, անոնք իբրեւ անձնական գերանուն ալ կը գործածուին :

109. Պատասխանել հետեւեալ հարցումներուն՝ բերանացի և գրաւոր.

1. — Հօրեղբայրդ թնչ զրկեր է քեզի :
2. — Ատոնք թնչպէս են :
3. — Ի՞նչ ըրին երէկ իրիկուն :
4. — Ի՞նչ ըրիր ճերմակ կատուին :
5. — Ան թնչ ըրաւ :
6. — Շէկը թնչ ըրաւ :
7. — Դուն թնչ նետեցիր անոր առջին :
8. — Գորշը թնչ կ'ընէր :
9. — Կրցա՞ր զուարճանալ անոնցմով :

110. Օրինակել և գոց սորվիլ հետեւեալ հոլովումը.

	ԵԶԱԿԻ	ՅՈՒՔՆԱԿԻ
Ուղղ. Հայց.	Այս, աս, ասիկա	Ատոնք
Սեռ. Տրակ.	Ատոր	Ատոնց
Բաց.	Ասկէ	Ատոնցմէ
Գործ.	Ասով	Ատոնցմով

16. ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ. — ՊԱՀԱՊԱՆ, ՀՐԵՇՏԱԿԸ

Հըսկէ, հրեշտակ, իմ զարթումիս,
Այնպէս ըսաւ քանի որ Տէր.
Մահճիս մօտիկ պահպանէ զիս
Երբոր նընչեմ ամէն գիշեր,
Գուժ ունեցի՜ր անձիս անգօր,
Ու մի թողուր զիս միմաւոր,
Խօսէ՛ ճամբան ինձ շարունակ,
Եւ ունկընդրած պահուս քեզ լուռ,
Որպէս զի վար չի՛նամ միմակ,
Բարի հրեշտակ, ձեռքդ ինծի տուր :

ՏԻԿԻՆ ԹԱՍԹԻԻ

ԱՆՁՆԱԿԱՆ ԴԵՐԱՆՈՒՆՆԵՐՈՒՆ ՀՈԼՈՎՈՒՄԸ

Ա. Դ Է Մ Ք

	Եզակի	Յոքնակի
Ուղղ.	Ես	Մենք
Հայց.	Ձիս	Ձմեզ
Սեռ.	Իմ, իմին	Մեր, մերին
Տրակ.	Ինձ, ինծի	Մեզ, մեզի
Բաց.	Ինձմէ, ինէ	Մեզմէ, մենէ
Գործ.	Ինձմով	Մեզմով

Բ. Դ Է Մ Ք

	Եզակի	Յոքնակի
Ուղղ.	Դու	Դուք
Հայց.	Ձքեզ	Ձձեզ
Սեռ.	Դու, քուին	Ձեր, ձերին
Տրակ.	Դեզ, քեզի	Ձեզ, ձեզի
Բաց.	Դեզմէ, քենէ	Ձեզմէ, ձենէ
Գործ.	Դեզմով	Ձեզմով

Գ. Դ Է Մ Ք

	Եզակի	Յոքնակի
Ուղղ.	Ինք	Իրենք
Հայց.	Ձինք	Ձիրենք
Սեռ.	Իր, իրեն	Իրենց
Տրակ.	Իրեն	Իրենց
Բաց.	Իրմէ	Իրենցմէ
Գործ.	Իրմով	Իրենցմով

ՅՈՒՑԱԿԱՆ ԴԵՐԱՆՈՒՆՆԵՐՈՒՆ ՀՈԼՈՎՈՒՄԸ

Ա. Յ Ս

	Եզակի	Յոքնակի
Ուղղ.	Հայց.	Ասոնք
Սեռ.	Տրակ.	Ասոնց
Բաց.	Ասկէ	Ասոնցմէ
Գործ.	Ասով	Ասոնցմով

Ա. Յ Դ

	Եզակի	Յոքնակի
Ուղղ.	Հայց.	Ատոնք
Սեռ.	Տրակ.	Ատոնց
Բաց.	Ատկէ	Ատոնցմէ
Գործ.	Ատով	Ատոնցմով

Ա. Յ Ն

	Եզակի	Յոքնակի
Ուղղ.	Հայց.	Անոնք
Սեռ.	Տրակ.	Անոնց
Բաց.	Անկէ	Անոնցմէ
Գործ.	Անով	Անոնցմով

ՍՏԱՑԱԿԱՆ ԴԵՐԱՆՈՒՆ

ԻՋ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ՄԵՐ ՊՈՒՊՐԻՆԵՐԸ

Մայրիկը նոր պուպրիկներ գնեց ինծի եւ Անայիսին համար : Իմինս խալտեալ է , իրենր թուխ : Իմինս գորշ աչքեր ունի , իրենը սեւ : Անայիս իրենը չի սիրեր , իմն կուզէ : Այս պատճառաւ վէճը պակաս չէ մեր մէջէն : Մայրիկը շատ կը վշտանայ այս բանին համար , եւ կ'աշխատի զմեզ հաշտեցնել : Ես ալ միտքս դրի որ իմն Անայիսին տամ , եւ ամէն կոխ վերջանայ :

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

111. Օրինակել այս հատուածը և ստորագծել ստացական դերանունները :
 112. Սորվիլ այս հատուածին ուղղագրութիւնը :
 113. Լուծել այս հատուածին բոլոր անունները և դերանունները :

Օ Ր Ի Ն Ա Կ

Իմինս	Ստացական դերանուն, եզակի ուղղական, Ա. Դէմք
Իրենը	» » » » Գ. »

Դ Ա Ս

71. Ստացական դերանունները ի՞նչ կը ցուցնեն : — Ստացական դերանունները բանի մը ո՞րուն ըլլալը կը ցուցնեն , և հետեւեալներն են .

Ե Զ Ա Կ Ի

Ա. Դեմք	Իմն, իմինս	Մերը, մերինը
Բ. »	Քուկդ, քուկինդ	Ձերը, ձերինը
Գ. »	Իրը, իրենը	Իրենցը

Յ Ո Ք Ն Ա Կ Ի

Ա. Դեմք	Իմիններս	Մերինները
Բ. »	Քուկիններդ	Ձերինները
Գ. »	Իրենները	Իրենցները

72. Դերանունները լուծելու համար ի՞նչ պէ՛տք է ըսել : — Դերանունները լուծելու համար՝ պէ՛տք է ըսել անոնց տեսակը , հոյովը , դէմքը :

114. Պատասխանել հետեւեալ հարցումներուն՝ բերանացի և գրաւոր.

1. — Մայրիկը ի՞նչ գնեց քեզի եւ Անայիսին համար : 2. — Քուկինդ ի՞նչպէս է : 3. — Աչքերին ի՞նչպէս են : 4. — Գո՞հ էք ձեր պուպրիկներէն : 5. — Վէճ ունի՞ք մէջերնիդ : 6. — Ի՞նչ պատճառաւ : 7. — Ձեր մայրիկը ի՞նչ կ'ընէ ձեր վէճը տեսնելով : 8. — Դուն միտքդ ի՞նչ դրի : 9. — Ինչո՞ւ համար :

17. ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ. — ԻՍԻՆԿԱՄՈՒԹԻՒՆԸ

Երկրի մէջ ամէն իր
 Ունի մաս արեւէն,
 Փուշն ունի վարդ կարմիր,
 Եւ զիշերն այգն իրեն :

Էն տուա խոտ մարգին,
 Դաշտերուն հանձք բեղուն,
 Եւ օղին գոռ արծուին,
 Մացառներ բոյներուն :

Ծառն ունի դալարին,
 Մեղուն մեղր անուշիկ,
 Հոսող ջուրն իր հըծծիւն,
 Եւ շիրիմն իր երկինք :

Լաւագոյն կեդրոնի
 Իրերն հոս կը ձըգտին,
 Ծաղկին պէտք ծիլն ունի,
 Եւ սիրտն ալ մտերմին :

ՏԸ ԼՕՆԼԷ

ՅԱՐԱԲԵՐԱԿԱՆ ԴԵՐԱՆՈՒՆ

ԻԷ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ԾՈՅՈՒ ԱՂՋԻԵԸ

Վարդուհի ծոյլ աղջիկ մին է, որ առտունները ուշ կ'ելլէ անկողնէն: Սենեակը տակնուվրայ կը թողու: Ասդին անդին կը ձգէ զգեստները, որոնք փոշիին մէջ կ'աղտոտին: Ամէն բան խառնխուռն կը նետէ դարանին մէջ, որուն գզրոցները բաց կը մնան միշտ: Կօշիկներէն մէկը անկողնին ներքեւ է, միւսը աթոռի մը տակ: Իր փոքրիկ դեղձանիկն իսկ, զոր այնքան կը սիրէ, չառ անգամ անօթի կը մնայ իր ծուլութեան պատճառաւ:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

115. Օրինակել այս հատուածը, ստորագծել յարաբերական դերանունները, և խաշանիշով ցոյց տալ յարաբերեալները:

Դ Ա Ս

73. Յարաբերական դերանունը ի՞նչ է. — Յարաբերական դերանունը որ բառն է, և իրմէ առաջ յիշուած բառ մը կը յարաբերէ. այդ բառն ալ կ'ըսուի յարաբերեալ:

74. Յարաբերական դերանունը թիւ, դէմք եւ հոյով ունի՞. — Յարաբերական դերանունը թիւ ու հոյով ունի, և երեք դէմքի համար ալ կրնայ գործածուիլ:

75. Ի՞նչպէս կը հոլովուի յարաբերական դերանունը. — Յարաբերական դերանունը հետեւեալ կերպով կը հօլովուի.

	եջ.	ՅՈՔ.
Ուղղ.	Որ	Որոնք
Հայց.	Ձոր	Ձորս
Սեռ.	Որուն	Որոնց
Տրակ.	Որու	Որոնց
Բաց.	Որմէ	Որոնցմէ
Գործ.	Որով	Որոնցմով

116. Պատասխանել հետեւեալ հարցումներուն՝ բերանացի և գրաւոր.

1. — Ի՞նչպէս աղջիկ է Վարդուհի. 2. — Ե՞րբ կ'ելլէ անկողնէն. 3. — Իր սենեակը ի՞նչպէս կը թողու. 4. — Զգեստները ի՞նչ վիճակի մէջ կը ձգէ. 5. — Ի՞նչ խնամք պէտք է տանիլ զգեստներուն որ մաքուր մնան. 6. — Կօշիկները ո՞ւր կը թողու. 7. — Իր փոքրիկ դեղձանիկը կը խնամէ. 8. — Ի՞նչ է դեղձանիկը. 9. — Ուրիշ երգեցիկ թռչուններ գիտէք:

117. Լուծել հետեւեալ դերանունները.

Որոնք, մենք, մեզ, անոնց, մերը, որ, ասոնք, բոլոր, զայն, իրենք, որուն, իմինս, իրենցմէ, անոնք, ատոնցմով, որմէ, ձերինը, ատոնցմէ, քեզի:

18. ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ. — ՏՂՈՒ ՀԱՐՑՈՒՄ

— Հայրիկ, ո՞վ կ'անցնի ամէնէն արագ, Հովերը արդեօք, զեւր սըրընթաց, Արդեօք ասոնան որ կ'իյնայ վայրահակ Առկայծ ախօտով բոցի պէս վառուած:

Արդեօք ամպերը, ծնւթն եթերային, Եւ կամ օդապար ծիծեռն ուղեւոր, Բոցածաւալ փեւքն արդեօք հըրթիւին, Երկինքին շանթը թէ փայլակն անոր:

Աւազը խլուած եզերքէն ծովուն, Ճերմակ օճառին պղզւիջակն ոսին, Օղապարիկը, տերեւն ազազուն, Երազը, արդեօք դերձանը կոյսին:

— Իցիւ թէ անգէտ մընաս միշտ, որդեակ, Անուշ եւ տըխուր սա փորձառուՅեան, Թէ ինչ որ կ'անցնի ամէնէն արագ, Մեր երջանկութեան օրերն են միայն:

ՎԻՔՈՆԹ ՏԸ ԺԻՌԵԼ

ԱՆՈՐՈՇ ԴԵՐԱՆՈՒՆ

ԻԸ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ՄԵՐ ՆՈՐ ՏՈՒՆԸ

Անցեալ տարի մեր տունը այրեցաւ եւ այս տարի հայրս ուրիշ մը շինել տուաւ : Երէկ եկանք բնակիլ այս տան մէջ : Սենեակները բոլորն ալ այնչափ աղուոր են որ չեմ գիտեր թէ ո՞րը ընտրեմ ինծի համար : Մէկը վարդապետն է , միւսը՝ դեղին , ուրիշ մը կապոյտ , եւ ամէնքն ալ իրարմէ տարբեր նկարներով զարդարուած : Ամէն մէկուն մէջ իրեն յարմար կարասիներ զետեղուած են : Ոմանք սնդուսով կահուած են , ոմանք ալ թաւիշով . ամէնքն ալ իրարմէ սիրուն եւ ճաշակաւոր են :

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

118. Օրինակել այս հատուածը և ստորագծել անորոշ դերանունները :

119. Սորվիլ այս հատուածին ուղղագրութիւնը :

120. Անորոշ դերանուններ ղնել հետեւեալ կետերուն տեղ .

. . . ալ հոն էին . . . կար հոն : Այս երկուքն ալ . . . են . . . Կ'ուզես ինձմէ : Իմ ուզածս աս չէ . . . է . . . բաւական է : Ասոնցմէ . . . իմս է . . . քուկդ է . . . չունիմ քեզի տալու :

Դ Ա Ս

76. Անորոշ դերանունն օրո՞ւ կ'ըսուի : — Անորոշ կ'ըսուին այն գերանունները որ անորոշ գաղափար մը կ'արթնցնեն մեր մտքին մէջ , ինչպէս . ամէնք , մէկը , ոմանք , իրար , բան մը , ինչ որ , ոչինչ , ամէն մէկը , ո՛չ մէկը , ուրիշը , միեւնոյնը , միւսը , այսչափը , ո՞րը , ո՞րչափը , ի՞նչ , և այլն :

121. Պատասխանել հետեւեալ հարցումներուն՝ բերանացի և գրաւոր .

1. — Ձեր տունը ի՞նչ եղաւ անցեալ տարի : 2. — Հայրդ ի՞նչ ըրաւ այս տարի : 3. — Ե՞րբ եկաք բնակիլ այդ տան մէջ : 4. — Ո՞ր սենեակը ընտրեցիր քեզի համար : 5. — Սենեակները ի՞նչպէս են : 6. — Ի՞նչ զետեղուած է ամէն մէկուն մէջ : 7. — Ի՞նչպէս կահուած են անոնք :

122. Մէյմէկ խօսք շինել հետեւեալ դերանուններով .

Ո՞րը , քուկդ , ան , մէկը , ասոնք , բան մը , իրեն , քեզմէ , դուն , մերը , ան , ամէնքը , ատիկա :

Օրինակ . — Այս գրիչներէն ո՞րը կ'ուզես :

123. Անուններ ղնել հետեւեալ խօսքերուն մէջ գտնուած դերանուններուն տեղ .

Ո՞րը աղուոր է . — Անիկա ստախօս մարդէն չ'ախորժիր . — Քովս մէկը չկայ . — Քրոջս տուէք ասունք : — Բան մը չտեսայ . — Եղածները պատմեցի իրեն : — Քեզմէ զատ մէկը չունիմ . — Դուն իմ բարեկամս ես : — Մեր տունը երեք սենեակ ունի , ձերը՝ հինգ հատ ունի : — Ան ուզեց որ զժրախտ ըլլամ . — Ամէնքը հոն ժողովուր էին : — Ես շինած եմ ասիկա :

Օրինակ . — Սենեակդ աղուոր է : — Դրիգոր ստախօս մարդէն չ'ախորժիր :

Բ Ա Յ

Ե Ն Թ Ա Կ Ա Յ

ԻԹ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ՀՈՎԼԻԻԸ

Արեւը ծագելուն պէս՝ հովիւը իր հօտը կ'առնէ, դաշտը կը տանի արածելու համար: Գառնուկը, ուր կը ցատկոտեն խոտերուն վրայ, իրենց մօր քով: Պահապան չունը անոնց վրայ կը հսկէ: Եւ հովիւը կանանչ մարգին վրայ տարածուած՝ կը նիրհէ ծառի մը հովանիին տակ: Անուշ հովը կը փչէ: Սրինգի մը ձայնը կը հնչէ անտառին խորէն, եւ լեռը արծազանգ կու տայ: Թռչունը կ'երգէ մացառին մէջ, ոչխարը կը մայէ, եւ օդը կը լեցուի այս բնական երաժշտութեամբ:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

124. Օրինակել այս հատուածը, և ստորագծել թայերը:
 125. Սորվիլ այս հատուածին ուղղագրութիւնը:
 126. Խօսքեր շինել հետեւեալ ենթականերուն գործողութիւնը ցուցնող թայերով:
 ենթականեր. — Տղայ, Թռչուն, ձուկ, զանգակ, ջուր, կրակ, հով:
 Օրինակ. — Տղան կու լայ:
 127. Խօսքեր շինել հետեւեալ թայերուն յարմար ենթականեր գտնելով:
 Թայեր. — կը բառաչէ, կը հաչէ, կը կտրէ, կը խնդայ, կը փաղի, կը Թռչի, կը հոսի:
 Օրինակ. — Կովը կը բառաչէ:

128. Պատասխանել հետեւեալ հարցումներուն՝ բերանացի և գրաւոր.

1. — Հովիւը երբ իր հօտը արածելու կը տանի: 2. — Ո՞վ կը ցատկոտէ խոտերուն վրայ: 3. — Ո՞վ կը հսկէ անոնց վրայ: 4. — Հովիւը ինչ կ'ընէ: 5. — Ի՞նչ ձայն կը հնչէ անտառին խորէն: 6. — Ո՞վ արծազանգ կու տայ: 7. — Արծազանգը ինչ է: 8. — Ո՞վ կ'երգէ մացառներուն մէջ: 9. — Ոչխարները ինչ կ'ընեն: 10. — Օդը ինչով կը լեցուի: 11. — Ի՞նչ է բնական երաժշտութիւնը:

129. Օրինակել և գոց սորվիլ հետեւեալ բայը.

Ես	կը հսկեմ	Մենք	կը հսկենք
Դու	կը հսկես	Դուք	կը հսկէք
Ան	կը հսկէ	Անոնք	կը հսկեն

Դ Ա Ս

77. Բայը ի՞նչ կը ցուցնէ: — Բայը բան մը ընել կամ ըլլալ կը ցուցնէ, ինչպէս. *սեւնել, մեռնիլ*:

78. Ենթական ի՞նչ է: — Ենթական բային գործողութիւնը ընողն է, ինչպէս. *ես սեւայ, քոյրս մեռաւ*:

79. Ենթական ի՞նչպէս կը գտնուի: — Ենթական կը գտնուի ո՞վ հարցումը ընելով, ինչպէս. *Ո՞վ սեւաւ*. — *Ես*: — *Ո՞վ մեռաւ*. — *Քոյրս*:

80. Ենթական ի՞նչ սեասկ բառ է: — Ենթական ընդհանրապէս անուն մը կամ գերանուն մըն է, ինչպէս. *քոյրս, քս*:

Ս Ե Ռ Ի Խ Ն Դ Ի Ր

Լ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ԿԱՂՆԻՆ, ԾԻ ԵՂԵՂԸ

Օր մը կաղնին եղէգին ըսաւ. «Շատ դժբաղդ ես այդպէս տկար ըլլալուդ համար, եւ ես շատ կը մեղքնամ գրեզ: Թեթեւ հով մը փչելուն պէս գլուխդ կը խոնարհեցնես, եւ մէջքդ մինչեւ գետին կը ծռես: Մինչդեռ ես ճակատս հովերուն դէմ բարձր կը բռնեմ, եւ փութորիկն անգամ չի կրնար զիս ձգել»: Եղէգը պատասխանեց. «Ես քեզմէ աւելի բարեբախտ եմ, որովհետեւ կը ծռիմ բայց չեմ կոտորիր»: Այն միջոցին ուժգին հով մը ելաւ: Եղէգը ծռեցաւ, եւ անմիտ ազատեցաւ հովին հարուածներէն: Կաղնին հաստատ կեցաւ, եւ կէս մէջքէն կոտորեցաւ:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

130. Օրինակել այս հատուածը. ցոյց տալ սեռի խնդիրները ստորագրծելով:

131. Սորվել այս հատուածին ուղղագրութիւնը:

Դ Ա Ս

81. Քանի՞ տեսակ խնդիր կայ. — երկու տեսակ խնդիր կայ. սեռի խնդիր և բնութեան խնդիր:

82. Սեռի խնդիրը ի՞նչ հոլով կ'ըլլայ եւ ի՞նչ հարցումով կը զսնուի: Սեռի խնդիրը հայցական հոլով կ'ըլլայ և զո՞վ կամ ինչ քանի հարցումով կը գտնուի, ինչպէս. Կատուն ծեծեցի: — Զո՞վ ծեծեցիր. — Կատուն:

132. Պատասխանել հետեւեալ հարցումներուն՝ բերանացի և գրաւոր.

1. — Ո՞րն է ըստին ենթական. 2. — Կաղնին ի՞նչ ըսաւ եղէգին. 3. — Ո՞րն է կը մեղքնամ բային ենթական. 4. — Ես բառը դերանուն է. ինչո՞ւ համար. 5. — Ո՞րն է կը խոնարհեցնես եւ կը ծռես բայերուն ենթական. 6. — Ինչո՞ւ եղէգը կը ծռի. 7. — Ո՞րն է կը բռնեմ բային ենթական. 8. — Ճակատս բառին պաշտօնը ի՞նչ է. 9. — Եղէգը ի՞նչ պատասխանեց. 10. — Բայերը միշտ խնդիր կ'ունենան. 11. — Այն միջոցին ի՞նչ պատահեցաւ. 12. — Եղէգը ի՞նչ ըրաւ. 13. — Կաղնին ի՞նչ ըրաւ. 14. — Ո՞րն է կոտորեցաւ բային ենթական:

133. Գտնէք հետեւեալ բայերուն յարմար սեռի խնդիրներ.

Դասատուն . . . կը կրծէ, Մայրը . . . կը սնուցանէ, Որդերը . . . կը կրծեն, Արեւը . . . տաքցուց, Ատողձագործը . . . շինեց, Հովը . . . պիտի խորտակէ, Կովը . . . կու տայ, Ոչխարը . . . կ'ուտէ, Կատուն . . . բռնեց, Մեղունները . . . կը շինեն, — Փոյրս . . . կորսնցուց:

19. ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ. — ԿԱՂՆԻՆ, ՈՒ ՎԱՐԴԵՆԻՆ

Սողոսկելով բաղնիքն ելաւ պատն ի վեր. վարդենիին հասակն հոնկէ կը ծաղրէր. Թուփը փոքրիկ ըսաւ. «Նայէ առանձին ես բարձրացայ այս կէտին. Բայց դուն որ սէգ ես այդքան, կը սողայիր առանց պատին օգնութեան»:

ԼԸ ՊԱՅՆԻ

ԲՆՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐ

ԼԱ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ՎԵՀԱՆՁՆՈՒԹԻՒՆ.

Հարուստ տիկին մը ծանրագին շրջագգեստ մը յանձներ էր աղքատ դերձակուհիի մը կարելու համար : Խեղճ աղջիկը կանթեղին լոյսովը գիշերը կ'աշխատէր , երբ յանկարծ կանթեղը շրջելով կազը թափեցաւ , եւ չփակին թեզանիքներէն մէկն ալ բռնկեցաւ : Դժբաղդ աղջիկը յուսահատութենէն կու լար կ'ողբար , եւ չէր համարձակեր տիկնոջ ներկայանալ : Բայց ան , հետեւեալ օրը , ոչ միայն չյանդիմանեց զինքը , այլ եւ կարողէքին վրայ նուէր մըն ալ աւելցոց իր պատճառաւ կրած տառապանքին համար :

Հ Ր Ա. Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

134. Օրինակել այս հատուածը , և ստորագծել բնութեան խնդիրները :
135. Սորվիլ այս հատուածին ուղղազրուքիւնը :

Դ Ա Ս

83. Բնութեան խնդիրը ի՞նչ հռով կ'ըլլայ , եւ ի՞նչ հարցումով կը գտնուի : — Բնութեան խնդիրը ընդհանրապէս տրական , բացառական և գործիական կ'ըլլայ ու կը գտնուի որո՞ւ կամ ի՞նչ բանի , որո՞ւն կամ ի՞նչ բանէ , ինչո՞ւ կամ ի՞նչ բանով հարցումներով :

136. Պատասխանել հետեւեալ հարցումներուն՝ բերանացի և գրաւոր .

1. — Հարուստ տիկին մը ի՞նչ յանձներ էր դերձակուհիին : 2. — Շրջագգեստ բառը անոնի խնդիր է թէ բնութեան խնդիր այս խօսքին մէջ : 3. — Աղջիկը ինչո՞ւ կանթեղին լոյսովը կ'աշխատէր : 4. — Կանթեղին շրջելէն ի՞նչ պատահեցաւ : 5. — Ուրիշ ի՞նչ վտանգ կրնար պատահիլ : 6. — Կար կարող աղջիկը ինչո՞ւ այնքան յուզուեցաւ : 7. — Տիկինը ի՞նչ ըրաւ : 8. — Այդ տիկնոջ ըրածը ի՞նչ տեսակ գործ էր :

137. Գտէք հետեւեալ բայերուն յարմար բնութեան խնդիրներ և հարցումներուն տեղ դրէք .

Ագարակապանը (որմէ) կամ կը կծէ : Մշակները (ի՞նչ բանով) ցորենը կը հնձնեն : (Որո՞ւ) երկու ոչխար յանձնեցինք արածելու համար : Ես (ի՞նչ բանով) չեմ կրնար զուարճանալ : Դուն (ի՞նչ բանէ) չես ախորժիք : Անոնք (ի՞նչ բանի) ուշադրութիւն չեն ըներ : Մենք միշտ (ինչո՞ւ) կը ճամբորդենք :

138. Գտէք հետեւեալ խօսքերուն մէջ բնութեան խնդիրները .

Ծովը լեցուն է ձուկերով : Մենք զազաններէն չենք վախնար : Միշտ ձեզմէ մեծերուն նայեցէք եւ անոնցմէ օրինակ առէք : Փայտը կացինով կը կտրեն : Անծանօթ մարդոց մի վատահիք : Անմիտ բարեկամներէն հեռու կեցէք : Հաւատքով ապրեցէք :

ԲԱՅԵՐՈՒՆ ԺԱՄԱՆԱԿՆԵՐԸ

ԼԲ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ՓՈՍՏՈՒՈՒՆԵՐԸ

Մեր պարտեզը լեցուն է փոսուռաներով: Երբ գիշեր ըլլայ, ծառերուն ճիւղերուն մէջէն երեւան կու գան պզտիկ աստղերու պէս: Կը ցատկաւորեն, կը թռչտին, կ'ելեն, կ'իջնեն, իրարու ետեւէ կը վազեն, ծաղիկներուն շուրջը կը դառնան, եւ երբ մացառներուն վրայ թռտին, կարծես իրենք ալ լուսեղէն ծաղիկներ են: Եղբայրս զանոնք կը բռնէ, եւ տուփի մը մէջ կը պահէ: Հոն քիչ քիչ լոյսերնին կը մարի ու կը մեռնին: Այս բանը իմ սրտիս շատ կը դաշի. չեմ կրնար վնասել այն խեղճ պզտիկ անասուններուն, որոնց տեսքը այնքան հաճոյք կը պատճառէ:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

139. Օրինակել այս հատուածը, ցոյց տալ դերանունները իրենց դեմքերովը, և ստորագծել բայերը:
140. Սորվիլ այս հատուածին ուղղագրութիւնը:

Դ Ա Ս

84. Ժամանակը քանի՞ է: — Ժամանակը եւրեք է. ներկայ, անցեալ և ապառնի:

85. Ներկան, անցեալը եւ ապառնին քանի՞ տեսակ են: — Ներկան մէկ է. Անցեալը երկուք է. անցեալ անկասար և անցեալ կասարեալ. Ապառնին երկուք է. քացարձակ ապառնի և անկասար ապառնի:

141. Պատասխանել հետեւեալ հարցումներուն՝ բերանացի և գրաւոր.

1. — Ձեր պարտեզը ինչո՞վ լեցուն է:
2. — Ի՞նչ է փոսուռան:
3. — Յորեկներն ալ ի՞ր լոյսը կ'երեւայ:
4. — Ինչո՞ւ չ'երեւար:
5. — Գիշերները ի՞նչ կ'ընեն փոսուռաները:
6. — Եղբայրդ ի՞նչ կ'ընէ անոնց:
7. — Ի՞նչ կ'ըլլան անոնք այդ տուփին մէջ:
8. — Այդ բանը որո՞ւն սրտին կը դաշի:
9. — Ինչո՞ւ համար:
10. — Պէտք է չարչարենք կենդանիները մեր զուարճութեան համար:

142. Խոնարհել և գոց սորվիլ հետեւեալ բայը.

ԵԶԱԿԻ		ՅՈՒՆԱԿԻ	
Ես	կը վազէի	Մենք	կը վազէինք
Դու	կը վազէիր	Դուք	կը վազէիք
Ան	կը վազէր	Անոնք	կը վազէին

143. Հետեւեալ բայերը եզակի ընել.

Կը կարդար: — Կը փափարէի: — Պիտի ժպտինք: — Երգեցինք: — Կը պարենք: — Պիտի խնդան: — Աղաչեցինք: — Կը յուզուիք: — Ղրկեցինք: — Պոռացինք:

20. ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ. — ՓՈՍՏՈՒՈՒՆ

Ես կը սիրեմ բացաստաններն անտառին Գիշերուան զով ժամերուն մէջ՝ տոանձին. Ըստուերին մէջ կը զըտնեմ լոյս բաւական, Ձի իմ կանթեզս է միշտ ինձմէ անբաժան:

Երբ երկինքին մարին շողերն ու կայծեր ձամբուն վըրայ, զոր մուծ գիշերն է ծածկեր, Ես ցոյց կու տամ իրեն շաւղն անցորդին, Աստղերն երբոր քօղի ներքեւ պահուլտին:

Սակայն ցորեկն երբ ճաճանչովն արեւուն Կ'ըլլան դաշտերն ու քաղաքներն ողորուն, Ես կը քաշուիմ. ինձմէ մեծեր Թո՛ղ ճըզնին Լուսաւորել Թատերաբեմն աշխարհին:

Է Ա Կ Ա Ն Բ Ա Յ

Սահմանական եղանակ

Ն Ե Ր Կ Ա Յ

	Եզակի	Յոքնակի
Ա. Դեմք	Ես եմ	Մենք ենք
Բ. »	Դու ես	Դուք էք
Գ. »	Ան է	Անոնք են

ԱՆՑԵԱԼ ԱՆԿԱՏԱՐ

	Եզակի	Յոքնակի
Ա. Դեմք	Ես էի	Մենք էինք
Բ. »	Դու էիր	Դուք էիք
Գ. »	Ան էր	Անոնք էին

ԱՆՑԵԱԼ ԿԱՏԱՐԵԱԼ

	Եզակի	Յոքնակի
Ա. Դեմք	Ես եղայ	Մենք եղանք
Բ. »	Դու եղար	Դուք եղաք
Գ. »	Ան եղաւ	Անոնք եղան

ԲԱՑԱՐՁԱԿ ԱՊԱՌԵՆԻ

	Եզակի	Յոքնակի
Ա. Դեմք	Ես պիտի ըլլամ	Մենք պիտի ըլլանք
Բ. »	Դու պիտի ըլլաս	Դուք պիտի ըլլաք
Գ. »	Ան պիտի ըլլայ	Անոնք պիտի ըլլան

ԱՆԿԱՏԱՐ ԱՊԱՌԵՆԻ

	Եզակի	Յոքնակի
Ա. Դեմք	Ես պիտի ըլլայի	Մենք պիտի ըլլայինք
Բ. »	Դու պիտի ըլլայիր	Դուք պիտի ըլլայիք
Գ. »	Ան պիտի ըլլար	Անոնք պիտի ըլլային

Հրամայական եղանակ

	Եզակի	Յոքնակի
Ա. Դեմք	—	Մենք ըլլա՛նք
Բ. »	Դու եղի՛ր	Դուք եղէ՛ք

Ստորադասական եղանակ

Ն Ե Ր Կ Ա Յ

	Եզակի	Յոքնակի
Ա. Դեմք	Ես ըլլամ	Մենք ըլլանք
Բ. »	Դու ըլլաս	Դուք ըլլաք
Գ. »	Ան ըլլայ	Անոնք ըլլան

ԱՆԿԱՏԱՐ

	Եզակի	Յոքնակի
Ա. Դեմք	Ես ըլլայի	Մենք ըլլայինք
Բ. »	Դու ըլլայիր	Դուք ըլլայիք
Գ. »	Ան ըլլար	Անոնք ըլլային

Անորոշ եղանակ

Ա Ն Ե Ր Ե Ի Ո Ց Թ

ԸԼԼԸ

ՆԵՐԿԱՅ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

ԵԶՈՂ

ԱՆՑԵԱԼ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

ԵԶԺԸ, ԵԶԵՐ

ԱՊԱՌԵՆԻ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

ԸԼԼԸԼԸ

Ս Տ Ո Ր Ո Ք Ե Լ Ի

ԼԳ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ԼՍ.Լ.ԿՍ.Ն. ՏՂԱՆ.

Սարգիս լալկան տղայ մըն է : Ոչ կրնաս ըրածին
դիտողութիւն ընել , ոչ ալ կատակի ձեւով խօսք մը
ըսել իրեն : Մայրը յուսահատ է անոր էրթութեան մա-
սին , որովհետեւ եթէ իր մէկ յանցանքը երեսին տայ ,
անմիջապէս աչքերը կը թրջուին , ու կը սկսի լալ : Դէմքը
միշտ կախ է , եւ թարթիչներուն ետին արցունքի կա-
թիլ մը պատրաստ կը կենայ : Ես չեմ ուզեր իրեն մո-
տենալ , վասնզի իր վարմունքը անտանելի է ինծի :

Հ Ի Ա. Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

144. Օրինակել այս հատուածը , և ստորագծել ստորագելիները :

145. Սորվիլ այս հատուածին ուղղագրութիւնը :

146. Գրել հետեւեալ խօսքերը միայն մեկ և նքակայով .

Յակոբ եւ Սարգիս չար են : Մաննիկ եւ Սօֆիկ հնազանդ են : Սո-
խակն ու զեղձանիկը երգիչ են : Կատուն եւ մուկը գող են : Ես եւ բոլորս
տկար էինք : Հայրս եւ մայրս դժբաղդ եղան :

Օրինակ . — Յակոբ չար է :

Դ Ա Ս

86. Ի՞նչ է ստորագելի : — Ստորագելին ա-
նուն մը կամ ածական մըն է , որ էական բային
հետ կը գործածուի , և ենթակային ինչ կամ ինչ-
պէս ըլլալը կը ցուցնէ :

87. Ստորագելին ի՞նչ հոլով եւ ի՞նչ թիւ կ'ու-
նենայ . — Ստորագելին միշտ ուղղական կ'ըլլայ և
սովորաբար եզակի կը մնայ :

147. Պատասխանել հետեւեալ հարցումներուն՝ բերանացի և գրաւոր .

1. — Ի՞նչպէս տղայ է Սարգիս : 2. — Կրնաս դիտողութիւն ընել իր
ըրածին : 3. — Ինչո՞ւ համար : 4. — Մայրը ինչո՞ւ յուսահատ է իր մասին :
5. — Ի՞նչ կը նշանակէ յուսահատ ըլլալ : 6. — Իր դէմքը ինչպէս է : 7.
— Արցունքը ո՞րե՞կէ կը վազէ : 8. — Կ'ուզես իրեն մօտենալ : 9. — Ինչո՞ւ
համար :

148. Ստորագելիներ դնել հետեւեալ կետերուն տեղ .

Մարդը . . . է : Օձը . . . է : Կեանքը . . . է : Աստղերը . . . են :
Ծաղիկը . . . է : Ծառերը . . . են : Օղբ . . . է : Այգին . . . է : Աղբիւրը
. . . է : Երկինքը . . . է : Ապակին . . . է : Հացը . . . է :

21. ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ. — ՀԱՅԼԻՆ.

Փոքրիկ Աննան հայլիին մէջ կը զմայլէր

Իր դէմքին .

«Շուտ տեղը դիւր , գոչեց մայրը անհամբեր ,

Այդ հայլին :»

— «Իմ պատկերս հոն տեսնել կուզեմ ,» պոռաց ան
վերջապէս .

Ու կը ճըչէր , կու լար , կ'ողբար բարձրաձայն

Խենդի պէս :

«Տեսնել կ'ուզես , մայրիկն հարցուց , նայէ լաւ ,»

Եւ Աննան

Իր զայրոյթովն ահռելի դէմք մը տեսաւ .

Ինքն էր ան :

ԼՈՒԻ ՌԱԹԻԶՊՈՆ

ԵՐԵՔ ԼՇՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԼԴ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ԱՐԾԱԹ ԴՐԱՄԸ

Կաղանդին՝ Պօղոսին հայրը արծաթ դրամ մը տուաւ իրեն որ իր քրոջը՝ Նոյեմիին հետ երթայ չաքար գնէ : Քոյր եւ եղբայր ճամբան քալած ատեննին խանութնէրուն կը նայէին , որոնց ցուցափեղկերուն մէջ շարուած էին գոյնզգոյն չաքարէ խաղալիկներ, ծաղիկներ, պտուղներ : Նոյեմի ամէնուն ալ կը հաւնէր , եւ ամէնէն ալ գնել կը բաղձար : Իսկ Պօղոս կը խորհէր թէ պէտք չէր դրամը պարապ տեղը վատնել : Յանկարծ պզտիկ աղքատ աղջիկ մը որ ձեռք չունէր եւ որուն վիզէն պարկ մը կախուած էր , եկաւ քովերին կայնեցաւ , «Անօթի եմ» ըսաւ : Պօղոս եւ Նոյեմի իրարու երես նայեցան : Իրենք կուշտ էին : Ա՛լ չաքար ուտելու ակտրժակին չմնաց : Պօղոս կամաց մը իր արծաթ դրամը աղջկանը պարկին մէջ նետեց, եւ տուն վերադարձան երկուքն ալ զուարթ ու երջանիկ :

ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ

149. Գրել այս հատուածին ամեն մէկ բային ներքեւ որ շտորոշեալն վերաբերիլը .
 150. Սորվիլ այս հատուածին ուղղագրութիւնը .
 151. Այս հատուածին բոլոր բայերը աներեւոյթի վերածել, և ամեն մէկը գատ գատ սինակներու մէջ գրել իր շտորոշեալն համեմատ .

Դ Ա Ս

88. Քանի՞ շտորոշութիւն կայ . — Երեք շտորոշութիւն կայ . Ա. եղ վերջաւորող բայերը , ինչպէս . սիրել . Բ. իշ վերջաւորող բայերը , ինչպէս . խօսիլ . Գ. աղ վերջաւորող բայերը , ինչպէս . կարդալ :

89. Ի՞նչ է աներեւոյթը . — Աներեւոյթը՝ եղ , իշ , աղ վերջաւորող բայերուն ձեւն է . բային անունն է :

152. Պատասխանել հետեւեալ հարցումներուն՝ քերանացի և գրաւոր .

1. — Պօղոսին հայրը ի՞նչ տուաւ իրեն Կաղանդին օրը . 2. — Ինչո՞ւ տուաւ . 3. — Քոյր եւ եղբայր ի՞նչ կ'ընէին ճամբան քալած ատեննին . 4. — Ի՞նչ շարուած էր ցուցափեղկերուն մէջ . 5. — Նոյեմի ի՞նչ կ'ընէր . 6. — Պօղոս ի՞նչ կը խորհէր . 7. — Ի՞նչ պատահեցաւ այն միջոցին . 8. — Աղքատ աղջիկը ի՞նչ ըսաւ . 9. — Պօղոս եւ Նոյեմի ի՞նչ ըրին . 10. — Ի՞նչ բերք ալ անօթի էին . 11. — Պօղոս ի՞նչ ըրաւ . 12. — Յետոյ ի՞նչ ըրին . 13. — Ինչո՞ւ համար ուրախ եւ երջանիկ էին :

153. Յօդակի լի վերածել Իժ. ընթերցումը .

Օրինակ . — Արեւը ծագելուն պէս հովիւները իրենց հօտերը կ'առնեն դաշտերը կը տանին, եւ այլն :

22. ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ. — ՈՐԹԱՏՈՒՆԵՐ ԵՒ ԿՆՁՆԻՆ

Ործատունկը անպըտղաբեր կը չորնար ,
 խեչակ չունէր , որուն յենլով ելլէր վեր .
 Կընձին նեցուկ եղաւ անոր ու կ'ըսէր .
 «Քանի որ ես պըտուղ բերել չեմ կըրնար ,
 Թիկունք ըլլամ գէթ այս տունկին բարեբեր» :

ՔԱՔԷԼ

Ա. ԼԾՈՐԴՈՒԹԻՒՆ. — ՍԻՐԵԼ

Սահմանական եղանակ

Ն Ե Ր Կ Ա Յ

Եզակի	Յոքնակի
Կը սիրեմ	Կը սիրենք
Կը սիրես	Կը սիրէք
Կը սիրէ	Կը սիրեն

ԱՆՑԵԱԼ ԱՆԿԱՏԱՐ

Եզակի	Յոքնակի
Կը սիրէի	Կը սիրէինք
Կը սիրէիր	Կը սիրէիք
Կը սիրէր	Կը սիրէին

ԱՆՑԵԱԼ ԿԱՏԱՐԵԱԼ

Եզակի	Յոքնակի
Սիրեցի	Սիրեցինք
Սիրեցիր	Սիրեցիք
Սիրեց	Սիրեցին

ԲԱՑԱՐՁԱԿ ԱՊԱՌՆԻ

Եզակի	Յոքնակի
Պիտի սիրեմ	Պիտի սիրենք
Պիտի սիրես	Պիտի սիրէք
Պիտի սիրէ	Պիտի սիրեն

ԱՆԿԱՏԱՐ ԱՊԱՌՆԻ

Եզակի	Յոքնակի
Պիտի սիրէի	Պիտի սիրէինք
Պիտի սիրէիր	Պիտի սիրէիք
Պիտի սիրէր	Պիտի սիրէին

Համայնական եղանակ

Եզակի	Յոքնակի
—	Սիրենք
Սիրէ՛	Սիրեցէ՛ք

Անորադասական եղանակ

Ն Ե Ր Կ Ա Յ

Եզակի	Յոքնակի
Սիրեմ	Սիրենք
Սիրես	Սիրէք
Սիրէ	Սիրեն

ԱՆԿԱՏԱՐ

Եզակի	Յոքնակի
Սիրէի	Սիրէինք
Սիրէիր	Սիրէիք
Սիրէր	Սիրէին

Անորոշ եղանակ

ԱՆԵՐԵՒՈՅԹ

Սիրել

ՆԵՐԿԱՅ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Սիրող

ԱՆՑԵԱԼ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Սիրած , սիրեր

ԱՊԱՌՆԻ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Սիրեալ

Բ. ԼԵՈՐԴՈՒԹԻՒՆ. — ԽՕՍԻԼ

Սահմանական եղանակ

Ն Ե Ր Կ Ա Յ

Եզակի	Յոքնակի
Կը խօսիմ	Կը խօսինք
Կը խօսիս	Կը խօսիք
Կը խօսի	Կը խօսին

ԱՆՑԵԱԼ ԱՆԿԱՏԱՐ

Եզակի	Յոքնակի
Կը խօսէի	Կը խօսէինք
Կը խօսէիր	Կը խօսէիք
Կը խօսէր	Կը խօսէին

ԱՆՑԵԱԼ ԿԱՏԱՐԵԱԼ

Եզակի	Յոքնակի
Խօսեցայ	Խօսեցանք
Խօսեցար	Խօսեցաք
Խօսեցաւ	Խօսեցան

ԲԱՑԱՐՁԱԿ ԱՊԱՌՆԻ

Եզակի	Յոքնակի
Պիտի խօսիմ	Պիտի խօսինք
Պիտի խօսիս	Պիտի խօսիք
Պիտի խօսի	Պիտի խօսին

ԱՆԿԱՏԱՐ ԱՊԱՌՆԻ

Եզակի	Յոքնակի
Պիտի խօսէի	Պիտի խօսէինք
Պիտի խօսէիր	Պիտի խօսէիք
Պիտի խօսէր	Պիտի խօսէին

Հրամայական եղանակ

Եզակի	Յոքնակի
Խօսէ՛	Խօսի՛նք
	Խօսեցէ՛ք

Ասորադասական եղանակ

Ն Ե Ր Կ Ա Յ

Եզակի	Յոքնակի
Խօսիմ	Խօսինք
Խօսիս	Խօսիք
Խօսի	Խօսին

Ա Ն Կ Ա Ց Ա Ր

Եզակի	Յոքնակի
Խօսէի	Խօսէինք
Խօսէիր	Խօսէիք
Խօսէր	Խօսէին

Անորոշ եղանակ

Ա Ն Ե Ր Ե Ի Ո Ց Թ

Խօսիլ

ՆԵՐԿԱՅ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Խօսող

ԱՆՑԵԱԼ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Խօսած, խօսեր

ԱՊԱՌՆԻ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Խօսելու

Գ. ԼՇՈՐԴՈՒԹԻՒՆ. — ԿԱՐԴԱԼ

Սահմանական եղանակ

Ն Ե Ր Կ Ա Յ

Եզակի	Յոքնակի
Կը կարդամ	Կը կարդանք
Կը կարդաս	Կը կարդաք
Կը կարդայ	Կը կարդան

ԱՆՑԵԱԼ ԱՆԿԱՏԱՐ

Եզակի	Յոքնակի
Կը կարդայի	Կը կարդայինք
Կը կարդայիր	Կը կարդայիք
Կը կարդար	Կը կարդային

ԱՆՑԵԱԼ ԿԱՏԱՐԵԱԼ

Եզակի	Յոքնակի
Կարդացի	Կարդացինք
Կարդացիր	Կարդացիք
Կարդաց	Կարդացին

ԲԱՑԱՐՁԱԿ ԱՊԱՌՆԻ

Եզակի	Յոքնակի
Պիտի կարդամ	Պիտի կարդանք
Պիտի կարդաս	Պիտի կարդաք
Պիտի կարդայ	Պիտի կարդան

ԱՆԿԱՏԱՐ ԱՊԱՌՆԻ

Եզակի	Յոքնակի
Պիտի կարդայի	Պիտի կարդայինք
Պիտի կարդայիր	Պիտի կարդայիք
Պիտի կարդար	Պիտի կարդային

Համայնական եղանակ

Եզակի	Յոքնակի
—	Կարդա՛նք
Կարդա՛	Կարդացէ՛ք

Ասորադասական եղանակ

Ն Ե Ր Կ Ա Յ

Եզակի	Յոքնակի
Կարդամ	Կարդանք
Կարդաս	Կարդաք
Կարդայ	Կարդան

ԱՆԿԱՏԱՐ

Եզակի	Յոքնակի
Կարդայի	Կարդայինք
Կարդայիր	Կարդայիք
Կարդար	Կարդային

Անորոշ եղանակ

ԱՆԵՐԵՒՈՑԹ

Կարդա՛

ՆԵՐԿԱՅ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Կարդացող

ԱՆՑԵԱԼ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Կարդացած , կարդացեր

ԱՊԱՌՆԻ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Կարդալու

ԲԱՅԻՆ ՀԱՄԱԶԱՅՆՈՒԹԻՒՆԸ

ԼԵ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — Ա.Ղ.ՈՒՈՐ ՇՈՒՆԸ

Հովիւ մը շուն մը ունէր ծեր եւ աղտոտ . մազերը կարծր էին ու թափթփած . մորթին տակէն ոսկորները դուրս կը ցցուէին եւ զգուանք կը պատճառէին տեսնողին : Սակայն իր տէրոջը հաւատարիմ էր , ու անոր հօտը կը պահպանէր : Հովիւը ձանձրացաւ անկէ , եւ ուրիշ մը առաւ , փայլուն ու գանգուր վարսերով կըլորիկ շնիկ մը , որուն քծինքներովը կը զուարճանար մինչեւ իրիկուն : Օր մը գայլը եկաւ հօտին վրայ յարձակեցաւ . աղւորը շունը ձգեց փախաւ , եւ խեղճ մարդուն բոլոր ոչխարները կորսուեցան :

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

154. Խաչանիշով ցոյց տալ ենթակաները և ստորագծել բայերը :

155. Սորվիլ այս հատուածին ուղղագրութիւնը :

156. Յոքնակի վերածել այս հատուածը :

Գ Ա Ս

90. Բայը ի՞նչպէս կը համաձայնի իր ենթակային հետ : — Բայը թիւով ու դէմքով կը համաձայնի իր ենթակային հետ :

91. Բայը երբ յո՞նակի կը դուրսի : — Բայը յոքնակի կը դուրսի երբ իր ենթական յոքնակի է և կամ երբ քանի մը եզակի ենթակայ ունի :

157. Պատասխանել հետեւեալ հարցումներուն՝ քերանացի և զրաւոր .

1. — Հովիւը ի՞նչ ունէր : 2. — Շանը մազերը ի՞նչպէս էին : 3. — Ոսկորները ի՞նչպէս էին : 4. — Շունը ի՞նչպէս էր : 5. — Հովիւը ի՞նչ ըրաւ : 6. — Ո՞վ է կը զուարճանար բային ենթական . 7. — Ի՞նչ կը նշանակէ թծինք բառը : 8. — Օր մը ի՞նչ պատահեցաւ : 9. — Ինչո՞ւ եկաւ բայը եզակի դուրսէ : 10. — Ո՞վ է ձգեց փախաւ բայերուն ենթական : 11. — Ոչխարները ի՞նչ եղան : 12. — Ինչո՞ւ կորսուեցան բայը յոքնակի դուրսէ :

158. Խոնարհել պահպանել, ցցուիլ, ձանձրանալ բայերը :

23. ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ — Վ.Ա.Բ.Ն. ՈՒ ՇԻՐԻՄԸ

Շիրիմն ըսաւ օր մը վարդին .

«Ըզբեզ Թըրջող արցունքն այգուն

Սիրոյ ծաղիկ, ի՞նչ կ'ընես դուն»

Վարդն ալ հարցուց գերեզմանին .

«Այն հոգիներն ի՞նչ կ'ընես դուն

Որ քեզ կու գան, անդունդ անհուն»

Եւ վարդն ըսաւ . «Դամբմն խաւար,

Այն արցունքներն ըստուերին խոր

Մեղրի բոյրեր կ'ընեմ աղուոր»

Շիրիմն ըսաւ . «Վարդ վըշտահար,

Ինծի եկած ամէն հոգի

Հրեշտակ կ'ընեմ ես երկինքի»

ՎԻՓԹՕՌ ՀԻԿՈ

ՍԱՀՄԱՆԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅ

ԼՁ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ՄՐՋԻՆԻՆԸ ԵՒ ԱՂԱՒԻՆԻՆ

Մրջինն մը ջուրը ինկեր էր : Գիշ մնացեր էր որ խեղդուէր , երբ աղաւնի մը , որ հոն մօտը կը կենար , տեսաւ զայն ու մեղքցաւ : Անմիջապէս կտուցովը խոտի շիւղ մը առաւ , եւ կամաց մը ջուրին վրայ դրաւ : Մրջիննը անոր վրայ ելաւ ու ազատեցաւ : Աղաւնին ալ թռաւ գնաց ծառի մը վրայ թառեցաւ : Որսորդ մը որ հոնկէ կ'անցնէր , զայն տեսաւ , հրացանը լեցուց եւ պատրաստուեցաւ զայն սպաննելու : Բայց մրջիննը անոր ոտքը խայթեց : Որսորդը ետին դարձաւ : Թռչունն ալ թռաւ ու ազատեցաւ :

ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ

159. Խաչանիշով ցոյց տալ եկրակաները և ստորագծել թայերը :

160. Սորվիլ այս հատուածին ուղղագրութիւնը :

161. Յրինակել այս հատուածը , բայցըր սահմանական ներկայի վերածելով :

Դ Ա Ս

92. Բային թիւը , դէմքը , եղանակը , ժամանակը ո՞ւրկէ կը հասկցուին . — Բային վերջաւորութենէն կը հասկցուին իրեն թիւը , դէմքը , եղանակը և ժամանակը :

93. Բային վերջաւորութիւնները ե՞րբ կը փոխուին իրարմէ : — Բային վերջաւորութիւնները ամէն մէկ լծորդութեան մէջ կը տարբերին իրարմէ :

94. Սահմանական ներկային վերջաւորութիւնները որո՞նք են . — Սահմանական ներկային վերջաւորութիւնները հետեւեալներն են .

Ա. Լծորդութեան մէջ . եւմ , ես , է , եմք , էք , եմ :

Բ. » » . իմ , իս , ի , իմք , իք , ին :

Գ. » » . ան , աս , այ , անք , անք , անք :

162. Պատասխանել հետեւեալ հարցումներուն՝ բերանացի և գրաւոր .

1. — Ի՞նչ պատահեց էր մրջինին : 2. — Մրջինը ի՞նչ տեսակ կենդանի է : 3. — Ի՞նչ է ձմին : 4. — Դրեցէք ձեր գիտցած ճճիներուն անունները : 5. — Ո՞վ տեսաւ մրջինը : 6. — Ի՞նչ ըրաւ աղաւնին : 7. — Ի՞նչ է աղաւնիցը : 8. — Հաւերը ո՞ր կը բնակին : 9. — Մրջինը ի՞նչ պէս ազատեցաւ : 10. — Ո՞ւր թառեցաւ աղաւնին : 11. — Ո՞վ տեսաւ զայն : 12. — Որսորդը ի՞նչ ըրաւ : 13. — Ո՞վ ազատեց աղաւնին : 14. — Ի՞նչ է երախսագիտութիւնը : 15. — Ի՞նչ է այս առակին բարոյականը : 16. — Պէտք է օգնել իրարու :

163. Խոնարհել հետեւեալ բայերը՝ բերանացի և գրաւոր .

Թառիլ , խայծել , ազատիլ , սպաննել , պատրաստուիլ :

24. ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ. — ԵՒՅՂԵՑԻՒՆ ՄԷՋ

Երկու Թափօր հանդիպեցան իրարու .

Թաղում մըն է , սեւ դազալ մը խեղճ տըղու .

Սեւեր հագած մայրը կ'երթայ ետեւէն ,

Տըրտում տըխուր՝ աչքերն անդուլ կ'արտասուեն :

Մանկիկ մըն է միւսն ալ՝ չըքնաղ նորածին .

Բեհեզներու մէջ զայն կընքել կը տանին .

Թըռչունի պէս ճըռուղելով կ'ուտէ կաթ

Իր զուարթ մօր Թեւերուն մէջ խանդակած :

Երբ կ'աւարտին Թալման հանդէսն ու կընունք ,

ԽաչելուԹեան պատկերին տակ սըրբաշուք ,

Երկու մայրերն հանդիպելով՝ ծընրադիր՝

Իրարու սիրտ կը հասկընան անձկալիր :

Եւ , ալօճքի ազդեցութեամբ հրաշալի ,

Չուարժ մայրն ալ յանկարծ կու լայ , կ'այլալի

Դազալին մօտ , զոր գերեզման կը տանին .

Իսկ լացող մայրն հոն կը ժըպտի նորածինն :

ՀՅՏԵՒՈՂՈՒԹԻՒՆ

ԱՆՅԵԱԼ ԱՆԿԱՏԱՐ

ԼԷ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ԹՈՒՁՈՒՆՆԵՐՈՒՆ ԲՈՅՆԵՐԸ

Ամառ օր մը անտառին մէջ կը պըտտէի : Օգը տաք էր : Ծառի մը տակ նստեցայ ու կը դիտէի անոր ճիւղերէն կախուած բոյները , որոնց մէջ փոքրիկ թռչունները կը ճլուրլային : Յանկարծ ծառերուն ետեւէն մէկ քանի տղաք երեւան ելան : Անոնք ալ սկսան բոյները դիտել . յետոյ մագլցելով ծառ ելան : Այն ատեն սոսկալի տեսարանի մը ներկայ գտնուեցայ : Այդ տղոց մէկը բոյները կը քակէր , ուրիշ մը ձագերը դուրս կը քաշէր , միւսը հաւկիթները վար կը նետէր : Թռչունները միաձայն կ'աղաղակէին , կը ճուլային . բայց անոնք մօտիկ չէին ըներ : Իսկ ես կը մտածէի խեղճ բացակայ թռչուններուն վրայ , որոնք իրենց դարձին ոչ բոյն պիտի գտնէին ոչ ձագերնին :

Հ Ր Ա. Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

164. Օրինակել այս հատուածը , և ստորագծել բայերուն անկասարները :
165. Սորվիլ այս հատուածին ուղղագրութիւնը :
166. Այս հատուածին անկասար բայերը կասարեւոյի վերածել :
167. Հետեւեալ բայերը անկասար ընել .

Ան բալել , — Ես քաշել , — Դուն աղաղակել , — Մենք խնդալ , — Դուք պարել , — Անոնք սորվիլ , — Ես յուզուիլ , — Դուն երգել :

Գ Ա Ս

95. Անցեալ անկասարին վերջաւորութիւնները որո՞նք են . — Անցեալ անկասարին վերջաւորութիւնները հետեւեալներն են .

Ա. Լծորդ. մէջ. ի. էիր, էր. էիմի, էիք, էիմ :
 Բ. » » էի, էիր, էր, էիմի, էիք, էիմ :
 Գ. » » այի, այիր, աւ, այիմի, այիք, այիմ :

96. Սահմանական ներկան եւ անկասարը ի՞նչ մասնիկ կ'առնեն . — Սահմանական ներկան և անկասարը իրենց սկիզբը կը մասնիկը կ'առնեն :

168. Պատասխանել հետեւեալ հարցումներուն՝ բերանացի և գրաւոր .

1. — Ամառ օր մը Բնչ կ'ընէիր . 2. — Ի՞նչ կը դիտէիր . 3. — Բոյնը հով կը շինէ . 4. — Ինչով կը շինէ . 5. — Տղաքը Բնչ ըրին . 6. — Ինչ կը նշանակէ մագլցիլ . 7. — Ինչու ծառը ելան . 8. — Թռչունները Բնչ կ'ընէին . 9. — Դուն Բնչ կը մտածէիր . 10. — Ի՞նչ է անգրութիւնը :

169. Յարմար բայեր ղնել հետեւեալ ենթականերուն քով .

Թռչունը եւ աքաղաղը Սագը եւ բաղը Ձին եւ ոչխարը Հաւը Տունը Կրակը Հովը Տղաքը

170. Գ. ղէմքի վերածել հետեւեալ բայերը .

Գրեցինք , — Խօսեցար , — Խաղացի , — Մաշեցայ , — Մարեցար , — Տաքցանք , — Գրեցինք , — Բուժեցի , — Լուացի , — Մսեցաք , — Պիտի մեռնիմ , — Կը սխալէիր , — Կը պոռաս , — Կը սողաս :

25. ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ. — ԲՈՅՆԸ

Ի՞նչ կ'ընէիք, անգնժ տղաք,
 Կը քանդէիք բոյնն այն սիրուն .
 Արդեօք բընաւ մայր չունեցանք
 Որ կը մոռնար զայն այս պահուն :

Շիկահաւի բոյն մ'է զուարթ .
 Կակնդ օրրան, տընակ քընքուշ,
 Ուր հէք մայրիկն այն անհանգարտ
 Զետեղած է իր բեռն անուշ :

Զըքնաղ արդիւնք գորովանքի .
 Գիտէք ինչպէս են զայն հիւսեր,
 Որչափ Թռչունն այն փանաքի
 Վատներ է օր, հընարք ու սէր :

Օրրաններուն էն ուխտալին
 Դակել կ'ուզէք, անգնժ տղաք,
 Գիտէք, ձեզ պէս մայրիկ մ'ունին
 Թըռչուններն ալ, զօր կը գողնար :

ԼՈՒԻ ԹՈՒՌՆԵՒ

ԱՆՑԵԱԼ ԿԱՏԱՐԵԱԼ

ԼԸ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ԱՐԹՈՒՆ, ԱՂՋԻԿԸ

Արուս պատուհանին առջեւ նստած կար կր կարէր :
Տանը կատուն ալ քովը երկնցեր պառկեր էր իր ձազին
հետ : Յանկարծ ճնճողով մը ներս մտաւ , ու սարսափած
սկսաւ ասդին անդին թռչտիլ : Վերջապէս յոգնած գե-
տինը ինկաւ : Կատուն խփոյն ճնճողակին վրայ ցատկեց :
Արուս մտածեց որ վտանգաւոր էր կատուն ճանկէն
թռչունը բռնի առնել : Ուստի գնաց անոր ձագը առաւ
ու պատուհանէն վար նետելու ձեւ մը բրաւ : Կատուն
թռչունը թողուց , եւ իր փխիկին քով վազեց : Այն
ատեն Արուս ճնճողովը առաւ ու պատուհանէն դուրս
թռցուց :

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

171. Օրինակել այս հատուածը և ստորագծել բայերուն կատարեալները :
172. Սորվիլ այս հատուածին ուղղագրութիւնը :
173. Խոնարհել կարեչ, նսփիչ, երկննաչ բայերը :
174. Հետեւեալ բայերը եզակի ընել .

Կար կարեցին , — Պիտի պառկինք , — Կը ցատկէինք , — Մտածե-
ցիք , — Վազեցիր , — Պիտի ընենք , — Պիտի կոտրենք , — Կը թռչնէին :

Դ Ա Ս

97. Անցեալ կատարեալին վերջաւորութիւն-
ները որո՞նք են . — Անցեալ կատարեալին վեր-
ջաւորութիւնները հետեւեալներն են .

Ա. Լծորդ. մէջ. եցի, եցիր, եց, եցիմք, եցիք, եցին :
Բ. » » եցայ, եցար, եցաւ, եցանք, եցաք,
եցան :

Գ. » » ացի, ացիր, աց, ացիմք, ացիք, ացին :

175. Պատասխանել հետեւեալ հարցումներուն՝ ըրեանացի և գրաւոր .

1. — Արուս թնչ կ'ընէր : 2. — Կատուն հըր էր : 3. — Ի՞նչ պա-
տահեցաւ : 4. — Յետոյ ճնճողովը թնչ ըրաւ : 5. — Ի՞նչ է ճնճողովը :
6. — Ի՞նչ կը նշանակէ սարսափած : 7. — Կատուն թնչ ըրաւ : 8. —
Արուս թնչ մտածեց : 9. — Ի՞նչ ըրաւ : 10. — Ինչհա համար այդպէս
ըրաւ : 11. — Կատուն թնչ ըրաւ : 12. — ճնճողովը թնչ ըրաւ : 13. —
Ո՞վ ազատեց ճնճողովը :

176. Տարբեր կերպով մը պատմեցէք ու գրեցէք այս ընթերցումը .

177. Խոնարհել սարսափիչ բայը .

28. ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ. — ՁԻՎ, ՆԻ ՅՈՒՂԸ

Առոյգ ձի մը մանուկ մ'առած իր վըրան
Դաշտերուն մէջ աղին անդին կու գար ման .
Մերթ կը վազէր, կը վազվըզէր ուստոստուն,
եւ մերթ հազիւ կը դըպչէր Թարմ խոտերուն :
« Ի՞նչ, մըռնչեց ցուն անդիէն զայրացած,
Ըզբեզ վարե՛լ՝ պըզտիկ տըղհուն այդ մընաց :
Շուտ պատժէ՛ զայն, եւ վըրայէդ նետէ՛ վար,
Երթայ սորվի որ ձիուն հետ չեն խաղար »
— « Ի՞նչ յաղթանակ, թնչ փառք եւ թնչ մեծ պատիւ,
Ըսաւ անոր ծիծաղելով ձին ագնիւ .
Ամօ՞ չէ ինձ, եւ չե՞ն խընդար իմ վըրաս
Երբ վար նետեմ սա խեղճ մանուկն անվընաս »

ԼԸ ՊԱՅՆԻ

ԲԱՑԱՐՁԱԿ ԱՊԱՌՆԻ ԵՒ ԱՆԿԱՏԱՐ ԱՊԱՌՆԻ

ԼԹ. ԸՆԹԵՐՅՈՒԱԾ. — ԵՐԻՐՈՐ ՄԵԾՆԱՄ

Քանի մը տարիէն ես պիտի մեծնամ: Դպրոցական չըջանս պիտի աւարտեմ, ու դպրոցէն պիտի ելլեմ: Այն ատեն պիտի սկսիմ տանը գործերուն աշխատիլ, եւ մօրս պիտի օգնեմ իր բոլոր աշխատութեանց մէջ: Սեղանը ես պիտի յարդարեմ: Վեր վար պիտի ալլեմ, անկողինները ես պիտի շտկեմ: Կարասիներուն փոշիները պիտի մաքրեմ: Երբ լուացք ընենք, ճերմակեղէնները ես պիտի փռեմ, պիտի ժողվեմ, պիտի ծալլեմ ու պիտի արդէեմ: Վերջապէս ամէն ջանք պիտի ընեմ որ տուներնիս մաքուր ու կանոնաւոր ըլլայ, եւ մայրս չյոգնի: Որովհետեւ մայրս չատ կը սիրեմ:

Հ Ի Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

178. Որինակել և ստորագծել ապառնիները:

179. Սորվիլ այս հատուածին բնութագրութիւնը:

180. Բացարձակ ապառնի Բ. դիմի վերածել բոլոր թայերը:

Օրինակ. — Քանի մը տարիէն դուն պիտի մեծնաս, եւայլն:

181. Անկասար ապառնի Գ. դիմի վերածել բոլոր թայերը:

Օրինակ. — Քանի մը տարիէն ան պիտի մեծնար, եւայլն:

Դ Ա Ս

98. Բացարձակ ապառնի ի՞նչպէս կը շինուի: — Բացարձակ ապառնին կը շինուի սահմանական ներկային կը մասնիկին տեղ պիտի դնելով, ինչպէս. կը սիրեմ, պիտի սիրեմ:

99. Անկասար ապառնի ի՞նչպէս կը շինուի: — Անկասար ապառնին կը շինուի սահմանական անկատարին տեղ պիտի դնելով, ինչպէս. կը սիրէի, պիտի սիրէի:

182. Պատասխանել հետեւեալ հարցումներուն՝ բերանացի և գրաւոր:

1. — Երբոր մեծնաս ի՞նչ պիտի ընես: 2. — Ի՞նչ աշխատութիւններ կան տուն մէջ: 3. — Ճերմակեղէնները ի՞նչ խնամքի պէտք ունին յուացքէն ետքը: 4. — Ինչո՞ւ կ'արդկեն ճերմակեղէնները: 5. — Ո՞ր ճերմակեղէնները օսլայով կ'արդկեն: 6. — Օսլան ի՞նչ բանի կը ծառայէ: 7. — Ինչո՞ւ պիտի ուզես մասնակցիլ այդ աշխատութեանց:

27. ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ. — ԾԱՂԻԿՆ ՈՒ ԹԻԹԵՈՒՆԻԿԸ

Ծաղիկն ըսաւ Թիթեոսիկին օգտուլ:

— Մի՛ փախչիր:

Տարբեր կ'ապրինք. կեցած եմ ես, դուն անդուլ

Կու գաս հիւ:

Բայց կը սիրենք զիրար, կ'ապրինք մարդէն զատ

Եւ հեռու:

Կ'ըսեն՝ ծաղիկ ենք Էրկուքս ալ նըման շատ

Իրարու:

Ծաղիկներուն մէջ կը վազես, կը յածիս

Միշտ արագ,

Ես հոս մինակ կը դիտեմ դարձն ըստուերիս

Ոտքիս տակ:

Կ'երթաս, կու գաս, նորէն կ'երթաս փայլիլ դուն

Տեղեր նոր,

Եւ արցունքի մէջ կը զըտնես զիս առտուն

Ամէն օր:

Մեր սէրն ըլլայ միշտ անվըրդով եւ անհեռ

Թէ կ'ուզես,

Արմատ ան դուն, կամ գէթ ինձի տուր Թեւեր

Քեզի պէս:

ՎԻԹԵՈՒ ՀԻԻԿՈ

Հ Ր Ա Մ Ա Յ Ա Կ Ա Ն

Խ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ՄԵՐ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿԻՆ ԽՐԱՏՆԵՐԸ

Երէկ դպրոցին մէջ մեր դաստիարակը ըսաւ մեզի .
« Ժամանակը մեծ դրամագլուխ մըն է , որմէ ամէնքնիդ
ալ ունիք . անոր յարգը գիտցէ՛ք եւ պարապ տեղը մի՛
վատնէք զայն : Մարդ կրնայ իր դրամը սնտուկին մէջ
պահել որ չկորսուի . բայց ժամանակը ձեռքերնիս չէ ,
կ'անցնի , կ'երթայ , եւ անցնելէն ետքը ա՛լ ետ չի դառ-
նար : Ուստի ջանացէ՛ք որ օգուտ քաղէք անկէ : Այսա-
տեցէ՛ք որ վայրկեան մը պարապ տեղը չկորսուի , եւ
երբեք չպիտի զոջաք :

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

183. Ստորագծել այս հատուածին հրամայականները :

184. Սորվիլ այս հատուածին ուղղագրութիւնը :

185. Խոնարհել պահել բայը :

Դ Ա Ս

100. Որո՞նք են հրամայականին վերջաւորու-
թիւնները : — Հրամայականին վերջաւորութիւն-
ներն են .

Ա.	Լծորդութեան մէջ.	ե՛, եցե՛ք, ե՛նք :
Բ.	»	ե՛, եցե՛ք, ի՛նք :
Գ.	»	ա՛, ացե՛ք, ա՛նք :

186. Պատասխանել հետեւեալ հարցումներուն՝ բերանացի և գրաւոր.

1. — Ի՞նչ է դրամագլուխը : 2. — Ի՞նչ ըսել է վատնել : 3. — Ի՞նչ
կը նշանակէ յարգը գիտնալ : 4. — Վատնող անձին ի՞նչ անուն կու տան :
5. — Խնայողութիւն ընողին : 6. — Ի՞նչ ըսել է օգուտ քաղել : 7. — Օ-
գուտ բառին ածականը ի՞նչ է : 8. — Կորսուիլ բային զոյականը ի՞նչ է :

187. Խոնարհել վատնել, կորսուիլ բայերը :

28. ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ. — ՄԱՆԿԻԿԻՆ ԳՈՒՆԸ

Նիրհէ, մանկիկս իմ սիրուն,
Անուշ քունով նիրհէ դուն :
Օրրանիդ քով եկան հիւր
Արեւն, արծին ու զեփիւռ,
Թողած ծովերն, ամպն ու սար,
Համբոյր բերել քեզ հազար :

Բացաւ արծին իր թեւեր
Դըլխուղ վերեւ ոսկեհեր,
Շըրճունքներուդ վըրայ նուռ
Սըրկեց արփին վարդ եւ հուր,
Ու փայփայեց քամին զով
Այտերդ իր նուրբ բեհեզով :

Նիրհէ, մանկիկս իմ սիրուն,
Անուշ քունով նիրհէ դուն :
Բոյնը դարձաւ զոռ արծուին .
Մարը մըտաւ լոյս արփին .
Թըռաւ զընաց իր մօր քով
Զեփիւռն անհուն նազանքով :

Սիւզին դարձին անձկալիր
Մայրիկն հարցուց. «Մըր էիր,
Դեւերու հետ կըռուեցար,
Յուզեցիր ծով ու մացառ :»
Իսկ համբոյրով մը ջերմին
Պատասխանեց խօլ քամին .

«Ես ծառ ու ծով չեմ յուզեր,
Դեւ հալածել չեմ ուզեր .
Մանկիկն քով ամէն օր
Ըսի երգեր ու օրօր .
Նիրհէ մանկիկս իմ սիրուն,
Անուշ քունով նիրհէ դուն :»

ՀԵՏԵՒԱԴՆՈՒԹԻՒՆ

ՍՏՈՐԱԴԱՍԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅ ԵՒ ԱՆԿԱՏԱՐ

ԽԱ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — Ա.Ջ. ՁԵՌՌԸ ԵՒ ՁԱՆ ՁԵՌՌԸ

Օր մը ալ ձեռքը ձախին ըսաւ . « Դուն աւելորդ բեռ մըն ես մարդուն համար . աւելի աղէկ էր որ ընաւ քոյուժիւն չունենայիր . ամէն բանի մէջ ես եմ իրեն ծառայողը : Եթէ աշխատիլ ուզէ , ես եմ որ կը գրեմ , կը կարեմ , կը ցանեմ , կը հնձեմ . եթէ անօթենայ , ես եմ որ զինքը կը կշտացնեմ . եթէ վտանգի մը հանդիպի , ես եմ որ զինքը կը պաշտպանեմ : Իսկ դուն ի՞նչ կ'ընես » : — « Յանցանքը իմն չէ , պատասխանեց ձախ ձեռքը , քեզի չափ գործունեայ չըլլալուս . եթէ մարդիկ քեզի պէս զիս ալ գործածէին , թերեւս ես ալ քու ըրածներդ ընէի : Սակայն պէտք չէ ուրանաս որ դուն շատ դժուարութիւն պիտի կրէիր առանձին , եթէ ես չըլլայի . որովհետեւ ամէն բանի մէջ ինծի կարօտ ես : Ուստի անիրաւ մի՛ ըլլար ինծի դէմ » :

Հ Ի Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

188. Օրինակել այս հատուածը և ցոյց տալ ստորադասական ներկաները մէկ գծով իսկ անկասարները երկու գծով :

189. Սորվիլ այս հատուածին ուղղագրութիւնը :

Դ Ա Ս

101. Ստորադասականը ի՞նչպէս կը շինուի : — Ստորադասականին թէ ներկան թէ անկասարը սահմանականին ներկայէն և անկատարէն կը շինուին անոնց առջեւի կը մասնիկը ջնջելով , ինչպէս . կը գրեմ , գրեմ . կը գրէի , գրէի :

190. Պատասխանել հետեւեալ հարցումներուն՝ բերանացի և գրաւոր .

1. — Աջ ձեռքը ի՞նչ ըսաւ ձախին : 2. — Աջ ձեռքով ի՞նչ գործեր կրնանք կատարել : 3. — Ձախ ձեռքը ի՞նչ պատասխանեց : 4. — Ո՞րը իրաւունք ունէր : 5. — Ի՞նչ է այս պատմութեան բարոյականը :

191. Խոնարհել , բերանացի և գրաւոր , այս ընթերցուածին մէջ գտնուած ստորադասականներուն թէ ներկաները և թէ անկասարները :

192. Ստորադասական ներկայի , յետոյ անկասարի վերածել հետեւեալ րայերը .

Կը հազամ , — Կը ջանամ , — Կը պտըտիմ , — Կը խմեմ , — Կը հառաչեմ , — Կը մերժեմ , — Կը խօսիմ , — Կը հեւայ , — Կը ծիծաղի , — Կը մանէ , — Կը մեկնինք , — Կը պարապինք , — Կը դառնանք , — Կը քաշեն , — Կը ներէք , — Կը շրջին , Կը խոտանաք , — Կը լռեն :

29. ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ. — ՕՁՆ. ՈՒ ՓՈՍՈՒՌԱՆ.

Փոսուռայ մը կը խաղար
կընձնինքրուն տակ դալար :
Մօտեցաւ օձ մ'անոր խեռ
Ու զայն խոցեց կարեւոր :
« Ի՞նչ ըրի , օձ ննջաւոր : »
— « Ինչեւ փայլիս լուաւոր : »

ԼԱՅԷ

ԱՆՈՐՈՇ ԵՂԱՆԱԿ ԿԱՄ ԴԵՐԲԱՅ

ԽԲ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ԴՈՐԾԵԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՏՈՒՆ

«Կ'ուզէի շատ հարուստ ըլլալ, շատ եկամուտներ ունենալ, որպէս զի կարենայի աղքատներուն օգնել, հիւանդանոցներ հաստատել, դպրոցներ կառուցանել, մատենադարաններ հիմնել: Մե'ղք որ ունեցածս չի բաւեր այս փափաքներս գործադրելու», կ'ըսէր հարուստ մարդ մը, որ ընտանիք չունէր: — «Եթէ այդ ամէնուն չի բաւեր, անշուշտ մէկ հատին կը բաւէ. նախ այդ մէկը ըրէ՛», պատասխանեց բարեկամ մը:

ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ

193. Օրինակել այս հատուածը, ստորագծել աներեւոյթները, և նա, այս գիրերով նշանակել ներկայ, անցեալ և ապառնի ընդունելութիւնները:

194. Սորովի այս հատուածին ուղղագրութիւնը:

Դ Ա Ս

102. Աներեւոյթը ինչէ՞ն կը շինուի: — Աներեւոյթը կը շինուի սահմանական ներկային առաջին դէմքէն, առջեւի կըն վերջնելով ու վերջի մ գիրը շի փոխելով. *ինչպէս*. կը *խօսիմ*, *խօսիլ*.

103. Որո՞նք են ներկայ, անցեալ, ապառնի ընդունելութիւններուն վերջաւորութիւնները: — *ներկայ* ընդունելութեան վերջաւորութիւնն է՝ *ող*, *անցեալին*՝ *ած*, *եր*, *ապառնին*՝ *ելու* կամ *ալու*:

104. Աներեւոյթը եւ ընդունելութեան երեք ժամանակները ի՞նչ կը կոչուին: — Աներեւոյթը և ընդունելութեան երեք ժամանակները անորոշ եղանակ կամ դերքայ կը կոչուին:

195. Պատասխանել հետեւեալ հարցումներուն՝ բերանացի և գրաւոր.

1. — Ի՞նչ կ'ըսէր հարուստ մարդը որ ընտանիք չունէր: 2. — Ինչո՞ւ կուզէր շատ հարուստ ըլլալ: 3. — Փախա՞րառին թայը ի՞նչպէս կ'ըլլայ: 4. — Կը բաւէ թային աներեւոյթը ի՞նչպէս կ'ըլլայ: 5. — Ինչո՞ւ հարուստ մարդը չէր կրնար իր փափաքները գործադրել: 6. — Ի՞նչ պատասխանեց իր բարեկամներէն մէկը: 7. — Ի՞նչ է այս պատասխանին բարոյականը:

196. Խոնարհել գործադրել թայը:

197. Հետեւեալ բառերէն ամեն մեկովը գատ գատ նախադասութիւններ շինել.

Բարեկամ, բարեկամութիւն, բարեկամանալ, բարեկամական.

198. Լուծել վերոյիշեալ բառերը:

30. ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ. — ԾՆՈՒՆԴԻՒՆ ՎԱՐԴԵՐԸ

Մէզին մէջէն զեկտեմբերին
Տըրտում վարդեր ալ կը փըծծին,
Նըման աչքին արցունքով լի,
Զոր չի վառեր իղձ մը կեանքի:

Արեւն անոնց բուրում չի տար
Ոչ ալ գոյներ ոսկենըկար.
Բայց սիրտերուն գէթ վըշտաբեկ
Դալուկնին ցաւ չ'ազդեր երեք:

Եւ քանի որ մատղաշ զարուն
Նորարողութիւն հոգիներուն
Կը սահմանէ գեղն իր փայլուն:

Տառապողին համար, հմ տէր,
Թող որ փըծծին միշտ այդ վարդեր,
Այդ ծընունդի տըժգոյն վարդեր:

ԱՌԵՕԼՏ

ԳՏՆԵԼ, ՄՏՆԵԼ, ԵԼԼԵԼ, ԻՋՆԵԼ, ՀԵԾՆԵԼ ԲԱՅԵՐԸ

ԽԳ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ԲԱՂԵՂԸ

Պարտեզի մը մէջ բաղեղ մը կար, որ չկրնարով մինակ կենալ, իր մօտերը գտնուած ցիցի մը փաթթուեցաւ: Իրենցմէ հեռու՝ դաշտին մէջ՝ եղեւին մըն ալ կար. բաղեղը զայն ցիցին ցոյց տալով ըսաւ. «Սա ծառը ի՞նչ տգեղ կ'երեւայ քու քովդ. ի՞նչ ծուռումուռ հասակ, ի՞նչ անհաճոյ գոյն ունի: Դուն ի՞նչ աղուոր ես, հասակդ ինչպէ՞ս շիտակ ու ճապուկ է:» Քանի մը օրէն պարտիզպանը պարտէզ իջաւ, ցիցը անկէ առաւ տարաւ, եւ եղեւինը գտաւ բերաւ անոր տեղը տնկեց: Բաղեղը մինակ մնալով՝ այս անգամ ալ ելաւ եղեւինին քով գնաց անոր փաթթուեցաւ, ու ցիցին տուած գովեստները սկսաւ այս անգամ ալ անոր տալ:

Հ Բ Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

199. Օրինակել այս հատուածը և ստորագծել նեղ վերջացող բայերը:
200. Խոնարհել՝ բերանացի և գրաւոր՝ իջնել, գսնել, ելլել (եղնել) բայերը:

Դ Ա Ս

105. Դսնել բայը ո՞ր լծորդութեան պէս կը խոնարհուի եւ ի՞նչպէս կ'ըլլան կասարեայն ու հրամայականը: — Դսնել բայը Ա. Լծորդութեան՝ սիրելին պէս կը խոնարհուի, և կատարեալը կ'ըլլայ. գսայ, գսար, գսաւ, գսանիք, գսաք, գսան: Իսկ հրամայականը կ'ըլլայ. գսի՛ր, գսնենիք, գսե՛ք:

106. Ո՞ր բայերը գսնելին պէս կը խոնարհուին մսնել, ելլել, իջնել, հեծնել:

201. Պատասխանել հետեւեալ հարցումներուն՝ բերանացի և գրաւոր.

1. — Բաղեղը ի՞նչ ըրաւ: 2. — Բաղեղը ինչո՞ւ չէր կրնար կանգուն կենալ: 3. — Բաղեղը ի՞նչ ըրաւ ցիցին: 4. — Ի՞նչ է ցիցը: 5. — Ի՞նչ կը նշանակէ ճապուկ բառը: 6. — Փարթուեցաւ ի՞նչ ժամանակ է: 7. — Ի՞նչ է փարթուեցաւին անտեսոյթը: 8. Պարտիզպանը ի՞նչ ըրաւ: 9. — Ի՞նչ է եղեւինը: 10. — Բաղեղը ի՞նչ ըրաւ եղեւինին: 11. — Ի՞նչ ըսաւ անոր: 12. — Ի՞նչ է շողոխորութիւնը: 13. — Ի՞նչպէս կ'ըլլայ շողոխորութիւն բառին ածականը: 14. — Ի՞նչպէս կ'ըլլայ բայը:

202. Գտնել հետեւեալ գոյականներուն բայերը.

Մշակ, — Պատասխան, — Ծիծաղ, — Համբերութիւն, — Յուզում: — Լռութիւն, — Օրինակ, — Քայլ, — Կար, — Անձրեւ, — Տարութիւն, — Տէր, — Ծառայ, — Սուտ, — Խաչ, — Նաւ, — Սուր:

31. ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ. — ԱՆԾԵՂՆ ՈՒ ԽՍՑՈՒՄԸ

Օր մը ըսաւ շատգրուց

Անձեղն անուշ խայտիտին.

«Սորվեցա՛ր երգ մ'ինձ բերնուց

«Գարնան երգէդ, զոր լըսողներ կը զմայլին»

— «Կատակ չ'ուզեր, սիրելիս,

Քու տեսակէդ անձեր բան մը չեն սորվիր.»

— «Պատճառն ըսել կը հաճեմ»

— «Ով որ կ'ուզէ բան մը սորվիլ, այնպիսին

Պէտք է ըլլայ ունկընդիր.

Եւ շաղիաղին ալ մըտիկ չ'ընէր ուրիշին»

ՏԻԿԻՆ ՏԸ ԼԱ ՖԷՌԱՆՏԵՒ

ԱՌՆԵԼ, ԽԱԾՆԵԼ, ԹՔՆԵԼ, ՊԱԳՆԵԼ ԲԱՅԵՐԸ

ԽԴ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — Ա.ՋՆԻՒՍԱՍԽՈՍՈՒԹԻՒՆ.

Ծերունի մը փոքրիկ թոռանը հետ դռնէ դուռ կը մուրար: Խեղճին աչքերը չէին տեսներ, եւ դժբաղդ տղան դիմացը ելողին կ'աղաչէր, կը պաղատէր որ բան մը տայ իրեն կոյր ծերունին կերակրելու համար: Օր մը մինչեւ իրիկուն պտըտեր էին, եւ կտոր մը չոր հաց միայն կրցեր էին ձեռք անցընել: Օդը ցուրտ էր, եւ ձիւնը իրենց ձեռքերն ու երեսները կը խածնէր: Ծերունին շատ անօթեցեր էր. «Տղա՛ս, քիչ մը բան ուտե՛նք,» ըսաւ, թոռը հանեց հացին կտորը անոր տուաւ: Մեծ հայրը, առնելով հացը, հարցուց. «Դուն ալ ունի՞ս:» — «Ունիմ, մեծ հայր» պատասխանեց տղան, եւ գլուխը անոր ծունկին վրայ դնելով անօթի քնացաւ:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

203. Օրինակել այս հատուածը, և ստորագծել նշվաւորող բայերը:
204. Սորվիլ այս հատուածին ուղղագրութիւնը:
205. Խոնարհել խածնել, պագնել, թփնել բայերը:

Դ Ա Ս

107. Ո՞ր լծորդութեան պէս կը խոնարհուի առնել բայը, եւ ի՞նչպէս կ'ըլլայ կասարեայն ու հրաւնայականը: — Առնել բայը Ա. Լծորդութեան պէս կը խոնարհուի, և կատարեալը կ'ըլլայ. առի, առիր, առաւ, առինք, առիք, առին: Հրամայականը կ'ըլլայ. առ, առնե՛նք, առե՛ք:

108. Ո՞ր բայերը այսպէս կը խոնարհուին: — Այսպէս կը խոնարհուին խածնել, թփնել, պագնել:

206. Պատասխանել հետեւեալ հարցումներուն՝ բերանացի և գրաւոր.

1. — Ծերունին ի՞նչ կ'ընէր թոռանը հետ: 2. — Ինչո՞ւ չէին աշխատեր անոնք փոխանակ մուրալու: 3. — Աչքը չտեսնողին ի՞նչ կ'ըսեն: 4. — Ականջը չսողի՞ն: 5. — Ձխտողին: 6. — Փոքրիկ տղան ի՞նչ կ'ընէր դիմացը ելողին: 7. — Ինչո՞ւ համար: 8. — Օր մը ի՞նչ պատահեցաւ: 9. — Ի՞նչ կը նշանակէ ձիւնը երեսին կը խածնէր: 10. — Ծերունին ի՞նչ ըսաւ: 11. — Տղան ի՞նչ պատասխանեց: 12. — Ինչո՞ւ սուտ խօսեցաւ: 13. — Ի՞նչպէս ուրախութիւն էր այդ: 14. — Սուտ խօսողին ի՞նչ կ'ըսեն: 15. — Չարիք գործողին: 16. — Բարիք գործողին: 17. — Այդ տղուն ըրածը բարձր էր թէ չարիք:

32. ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ. — Ա.ՂԱԻՒԻՐՆ ՈՒ ԾՈՒԼԸ

Անհուն ծովուն մէջ շիթ առ շիթ
կը կտնէր ջուր մ'ականակիտ,
երբ շառաչեց ծովն ալեսաստ
Ահեղագոյ. «Ի՞նչ կ'ընես աստ.
Ես ամպրոպն եմ, շանթն ու մըրրիկ,
Անսահման եմ, ինչպէս երկինք.
Պէտք ունիմ քեզ, խեղճ աղբերակ,
Մինչ փոքր ես դուն, ես՝ անյատակ»
Եւ աղբիւրն ալ ըսաւ ծովուն.
«Ես անշուք եմ, դուն ամեհի.
Իայց կը բերեմ քեզ, ծով անհուն,
Կամիլ մը ջուր, որ կը խըմուի»

ՊԵՏԻՍՈՒ ՀԻԿՈ

ՆԻԼ ԵՒ ՉԻԼ ՎԵՐՋԱՑՈՂ ԲԱՅԵՐԸ

ԽԵ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ՈՋՆԻՆ.

Ոգնի մը անտառին մէջ մինակ կը ձանձրանար : Այնքան փշոտ էր որ տատասկէ գնդակի մը կը նմանէր, եւ ամէնքը վախնալով կը փախչէին քովէն : « Բարեկամներս, ըսաւ անտառին միւս կենդանիներուն անցնիլ դառնալը տեսնելով, քիչ մը քովս եկէ՛ք, երկու խօսք ընենք : » Թռչունները անոր ձայնը լսելով թռան գացին. իսկ ճագարները, նապաստակները մէկ բերան պատասխանեցին. « Չենք կրնար քեզի մօտենալ, բարեկամ, որովհետեւ այնքան փշոտ ես որ, եթէ քիչ մը քեզի դպչինք, անմիջապէս կը խայթուինք : »

Հ Ր Ա, Հ Ա, Ն Գ Ն Ե Ր

207. Օրինակել այս հատուածը, և ստորագծել նիւ, չիւ վերջացող բայերը :

208. Սորվիլ այս հատուածին ուղղագրութիւնը :

209. Խոնարհել՝ բերանացի և գրաւոր՝ անցնիլ, դպչիլ բայերը :

Գ Ո Ս

109. Ո՞ր լծորդութեան պէս կը խոնարհուին հասնիլ եւ թոյիլ բայերը, եւ ի՞նչպէս կ'ըլլայ անոնց կատարեալն ու հրաւայականը. — Հասնիլ և թոյիլ բայերը Բ. Լծորդութեան՝ խօսիչին պէս կը խոնարհուին, բայց կատարեալին կ'ըլլայ. հասայ, հասար, հասաւ. հասանի, հասաի, հասան. թոայ, թոար, թոաւ, թոանի, թոաի, թոան. իսկ հրամայականին կ'ըլլայ. հասի՛ր, թոի՛ր :

110. Ո՞ր բայերը ասոնց պէս կը խոնարհուին. — Ասոնց պէս կը խոնարհուին նիլ և չիլ վերջացող բայերը, ինչպէս. հասնիլ, քուսնիլ, մեռնիլ, անցնիլ, հագնիլ, փախիլ, փչիլ, դպչիլ, կպչիլ, փակչիլ :

210. Պատասխանել հետեւեալ հարցումներուն՝ բերանացի և գրաւոր.

1. — Ոգնին թնչ կ'ընէր անտառին մէջ, 2. — Ի՞նչպէս կենդանի է ոգնին, 3. — Ինչո՞ւ կը ձանձրանար, 4. — Կենդանիները ինչո՞ւ կը հեռանային իրմէ, 5. — Ոգնին թնչ ըսաւ միւս կենդանիներուն, 6. — Ուրի՞նք են միւս կենդանիները, 7. — Դեռ ուրիշ թնչ կենդանիներ կան անտառին մէջ, 8. — Անոնք թնչ պատասխանեցին, 9. — Ի՞նչ է այս պատմութեան բարոյականը :

211. Հետեւեալ պատմութիւնը գրել ընդարձակելով.

Սիմոն ազնիւ տղայ մըն է. — Ամէնուն հետ քաղաքավարութեամբ կը վարուի. — Անուշ բնաւորութիւն մը ունի, եւ ամէնքը զինքը կը սիրեն. — Շատ բարեկամներ ունի, որոնք հաճոյք կը զգան իր ընկերակցութենէն :

212. Այս պատմութեան հակառակը գրել :

Օրինակ. — Սիմոն կոպիտ տղայ մըն է, եւայլն :

33. ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ. — ԿԱԿԱԶԻ, ՈՒ ՄԵՆԵԱԿԸ

Փռնչի մը մէջ, ծաղիկներով լի նարստ, Կակաշն եղաւ օր մը վարդին զըրացի. Շուտով անոր բուրումն առաւ քաղցրահոտ. Պէտք է ընտրել միշտ ընկերներ խելացի :

ՀԵՏԵՆՈՂՈՒԹԻՒՆ

ՆԱԼ ՎԵՐՋԱՑՈՂ ԲԱՅԵՐԸ

ԽՁ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — Ա.ՂԱՌԷՍՆ, ՈՒ ԱՅԾԻՉ

Աղուէս մը ցամբած հորի մը մէջ ինկեր էր, եւ չէր կրնար դուրս ելլել: Այժ մը հոնկէ անցնելով՝ մօտեցաւ, կեցաւ եւ մէջը նայեցաւ, ու աղուէսը տեսնելով հարցուց. « Ինչո՞ւ այդ տեղ իջեր ես: » — « Զովանալու համար, պատասխանեց խորամանկ կենդանին. եթէ կ'ուզես, դուն ալ հրամի՛ն՛, պաղ եւ անուշ ջուր կայ: » Այժը, որ ծարաւ էր եւ արեւուն տաքէն շատ կը նեղուէր, առանց գործը քննելու հասկնալու, իսկոյն հորին մէջ նետուեցաւ: Այն ատեն աղուէսը անմիջապէս այծին եղջիւրներուն վրայ ցատկեց, հոնկէ ալ վեր ելաւ ու ազատեցաւ:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

213. Օրինակել այս հատուածը, և ստորագծել նալ վերջացող բայերը:

214. Սորվիլ այս հատուածին ուղղագրութիւնը:

215. Խոնարհել վախնալ, ճանչնալ, ջախնալ, հաւնալ բայերը:

Դ Ա Ս

111. Բարկանալ բայը ո՞ր լծորդութեան պէս կը խոնարհուի, եւ ի՞նչպէս կ'ըլլայ կասարեալն ու հրամայականը: — Բարկանալ բայը Գ. Լծորդութեան՝ կարդալին պէս կը խոնարհուի, բայց կատարեալը կ'ըլլայ. բարկացայ, բարկացար, բարկացաւ, բարկացանք, բարկացաւք, բարկացանք: Իսկ հրամայականը կ'ըլլայ. բարկացի՛ր:

112. Ո՞ր բայերը այսպէս կը խոնարհուին. — Այսպէս կը խոնարհուին նալ վերջացող բայերը, ինչպէս. ճանչնալ, գիտնալ, գողնալ, վախնալ, կեղնալ, արնալ, ջախնալ, մօտեցնալ, հաւնալ:

216. Պատասխանել հետեւեալ հարցումներուն՝ բերանացի և գրաւոր:

1. — Ի՞նչ պատահեր էր աղուէսին. 2. — Ինչո՞ւ չէր կրնար դուրս ելլել. 3. — Ո՞վ անցաւ հոնկէ. 4. — Ո՞րն է հարցուց բային ենթական. 5. — Այժը ի՞նչ հարցուց աղուէսին. 6. — Աղուէսը ի՞նչ պատասխանեց. 7. — Ինչո՞ւ այդպէս պատասխանեց. 8. — Այժը ի՞նչ ըրաւ. 9. — Այժը պէտք էր որ այդպէս վարուէր. 10. — Ի՞նչ ընելու էր. 11. — Ո՞վ օգտուեցաւ այծին դիւրահաւանութենէն. 12. — Ի՞նչ կը նշանակէ դիւրահաւան ըլլալ. 13. — Աղուէսը ի՞նչպէս օգտուեցաւ:

217. Լուծել վերոգրեալ հատուածին բոլոր բայերը:

Լ Ո Ւ Ծ Մ Ա Ն Օ Ր Ի Ն Ա Կ

Ծանփած	Ծանփիլ բայ, անցեալ ընդունելութիւն:
Ինկեր	Իյնալ բայ, անցեալ ընդունելութիւն:
Էր	Էական բայ, անցեալ անկատար, եզակի Գ. Դէմք:

Դիտողութիւն. — Բայ մը լուծելու համար պէտք է ըսել թէ ինչ է բային անունը եւ թէ ինչ ժամանակ, ինչ եղանակ, ինչ քիւ եւ ինչ դիմէ:

218. Խոնարհել գողնալ բայը:

34. ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ. — ՓՇՈՏ ԹՈՒՓԸ

Փոքրիկ տղեկ մը՝ զոր փուշն էր խայծեր, իր ցաւն արցունքով հօրը կը պատմէր. « Ինչո՞ւ գեղեցիկ արտին մէջ մեր տան Բուսեր է արդեօք այս թուփն անպիտան: » — « Որպէս զի փորձով սորվիս դուն, տղան, թէ պէտք է չարէն միշտ հեռու կենաս: »

ՀԵՏԵՒՈՂՈՒԹԻՒՆ

ԱՆԿԱՆՈՆ ԲԱՅԵՐ

ԽԷ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ՈՐԿՐԱՄՈՒ ՏՂԱՆ

Երուանդ որկրամուլ տղայ մըն էր : Օր մը խոհանոց երթալով՝ պնակով բան մը նշմարեց դարանի մը վրայ : Կարծեց որ անուշեղէն մըն է : Բայց դարանը բարձր էր . եւ հարկ եղաւ երկու աթոռ իրարու վրայ դնել, ու ինք ալ անոր վրայ ելլելով, հագիւ կրցաւ ձեռքը պնակին հասցնել : Յանկարծ մատները խայթուեցան : Տղան սարսափած ետ քաշուելու միջոցին՝ աթոռները շարժեցան ու ինք գետինը ինկաւ : Պնակին մէջ ողջ խեչեփառներ կային, որոնք վար թափեցան : Երուանդ վախէն սկսաւ լալ պոռալ : Ծառաները վազեցին եկան, եւ անոր որկրամուլ ըլլալը գիտնալով՝ վրան խնդացին : Երուանդ ուրիշ անգամ ասանկ բան չըրաւ :

ՀՐԱ ՀԱՆԳԻՆ ԵՐ

219. Օրինակել այս հատուածը, և ստորագծել անկանոն բայերը :
220. Սորվիլ այս հատուածին ուղղագրութիւնը :
221. Խոնարհել ուսեչ և քանալ բայերը :

ԴԱՍ

113. Անկանոն բայերը որո՞ցք են : — Անկանոն են այն բայերը, որոնք առանց յատուկ օրէնքի մը կը տարբերին ընդհանուր կանոնէն կասարեալին կամ հրահայտականին մէջ, և կամ երկուքին մէջ միանգամայն :

114. Որո՞ցք են անկանոն բայերը : — Անկանոն բայերն են . քերել, դնել, զարնել, ընկել, ըսել, ուսել, տեսնել, տանիլ, գալ, լալ, տալ, երթալ, բանալ, դառնալ, իյնալ, մնալ :

222. Պատասխանել հետեւեալ հարցումներուն՝ բերանացի և գրաւոր .

1. — Երուանդ ինչպէս տղայ է :
2. — Ի՞նչ նշմարեց խոհանոցին մէջ :
3. — Ինչո՞ւ երկու աթոռ դրաւ իրարու վրայ :
4. — Ի՞նչ պատահեցաւ երբ ձեռքը պնակին երկնցուց :
5. — Իյնալ անկանոն բայ է թէ կանոնաւոր :
6. — Ի՞նչ կար պնակին մէջ :
7. — Խեչեփառը ինչ է :
8. — Զրայի կենդանի է թէ ցամաքային :
9. — Երուանդ ինչո՞ւ լացաւ պոռաց :
10. — Ծառաները ինչ ըրին :
11. — Ուրիշ անգամ ասանկ բան ըրաւ Երուանդ :
12. — Ինչո՞ւ համար չըրաւ :

223. Խոնարհել դնել և ընկել բայերը՝ բերանացի և գրաւոր :

224. Սահմանական անկասարի վերածել հետեւեալ բայերը :

Ես գարնելի — Դուն ուտելի — Ան բանալի — Մենք լալի — Դուք գալի — Անոնք տալի — Ես դառնալի — Դուն իյնալի

Դիտողութիւն. — Հալ, տալ, գալ բայերը փոխանակ կը ի կու կ'անեն խոնարհման մէջ, ինչպէս . կու լամ, կո՞ւ տամ, կու գամ :

35. ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ. — ՊԱՐԾԵՆԿՈՑ ԱՂՋԻԿԸ

Աղջիկ մը ելած սեղանին վըրան .
«Տես, հայրիկ, կ'ըսէր, հասակս է երկայն»
Հայրն ըսաւ անոր . «Իշխր ատկէ դուն,
Պիտի կարճընայ հասակդ ալ իսկոյն»
Ո՞վ է առակիս աղջիկն անձնագով .
— Ան որ կը պարծի իր սուտ պերճանքով :

ՀԵՏԵՈՂՈՒԹԻՒՆ

ԱՆԿԱՆՈՆ ԲԱՅԵՐ

ԱՆԵՐԵՒՈՅԹ	ՍԱՀՄԱՆԱԿԱՆ ԿԱՏԱՐԵԱԼ	ՀՐԱՄԱՅԱԿԱՆ
Բերել,	Բերի, բերիր, բերաւ, բերինք, բերիք, բերին,	Բե՛ր :
Դնել,	Դրի, դրիր, դրաւ, դրինք, դրիք, դրին,	Դի՛ր :
Չարնել,	Չարկի, զարկիր, զարկաւ, զարկինք, զարկիք, զարկին,	Չա՛րկ :
Ընել,	Ըրի, ըրիր, ըրաւ, ըրինք, ըրիք, ըրին,	Ըրէ՛ :
Ըսել,	Ըսի, ըսիր, ըսաւ, ըսինք, ըսիք, ըսին,	Ըսէ՛ :
Ուտել,	Կերայ, կերար, կերաւ, կերանք, կերաք, կերան,	Կե՛ր :
Տեսնել,	Տեսայ, տեսար, տեսաւ, տեսանք, տեսաք, տեսան,	Տե՛ս :
Տանիլ,	Տարի, տարիր, տարաւ, տարինք, տարիք, տարին,	Տա՛ր :

ԱՆԵՐԵՒՈՅԹ	ՍԱՀՄԱՆԱԿԱՆ ԿԱՏԱՐԵԱԼ	ՀՐԱՄԱՅԱԿԱՆ
Գալ,	Եկայ, եկար, եկաւ, եկանք, եկաք, եկան,	Եկո՛ւր :
Լալ,	Լացի, լացիր, լացաւ, լացինք, լացիք, լացին,	Լա՛ց :
Տալ,	Տուի, տուիր, տուաւ, տուինք, տուիք, տուին,	Տո՛ւր :
Բանալ,	Բացի, բացիր, բացաւ, բացինք, բացիք, բացին,	Բա՛ց :
Դառնալ,	Դարձայ, դարձար, դարձաւ, դարձանք, դարձաք, դարձան,	Դարձի՛ր :
Երթալ,	Գացի, գացիր, գնաց, գացինք, գացիք, գացին,	Գնա՛ :
Իյնալ,	Ինկայ, ինկար, ինկաւ, ինկանք, ինկաք, ինկան,	Ինկի՛ր :
Մնալ,	Մնացի, մնացիր, մնաց, մնացինք, մնացիք, մնացին,	Մնացի՛ր :

ԹՈՂՈՒԼ ԲԱՅՈՒՆ

Սահմանական եղանակ

Ն Ե Ր Կ Ա Յ

Եզակի	Յոքնակի
Կը թողում	Կը թողունք
Կը թողուս	Կը թողուք
Կը թողու	Կը թողուն

ԱՆՑԵԱԼ ԱՆԿԱՏԱՐ

Եզակի	Յոքնակի
Կը թողուի	Կը թողուինք
Կը թողուիր	Կը թողուիք
Կը թողուր	Կը թողուին

ԱՆՑԵԱԼ ԿԱՏԱՐԵԱԼ

Եզակի	Յոքնակի
Թողուցի	Թողուցինք
Թողուցիր	Թողուցիք
Թողուց	Թողուցին

ԲԱՑԱՐՁԱԿ ԱՊԱՌՆԻ

Եզակի	Յոքնակի
Պիտի թողում	Պիտի թողունք
Պիտի թողուս	Պիտի թողուք
Պիտի թողու	Պիտի թողուն

ԱՆԿԱՏԱՐ ԱՊԱՌՆԻ

Եզակի	Յոքնակի
Պիտի թողուի	Պիտի թողուինք
Պիտի թողուիր	Պիտի թողուիք
Պիտի թողուր	Պիտի թողուին

Հրամայական եղանակ

Եզակի	Յոքնակի
—	Թողո՛ւնք
Թո՛ղ	Թողուցէ՛ք

Ասորդասական եղանակ

Ն Ե Ր Կ Ա Յ

Եզակի	Յոքնակի
Թողում	Թողունք
Թողուս	Թողուք
Թողու	Թողուն

Ա Ն Կ Ա Տ Ա Ր

Եզակի	Յոքնակի
Թողուի	Թողուինք
Թողուիր	Թողուիք
Թողուր	Թողուին

Անորոշ եղանակ

Ա Ն Ե Ր Ե Ւ Ո Յ Թ

Թողուլ

ՆԵՐԿԱՅ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Թողող

ԱՆՑԵԱԼ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Թողած, թողեր

ԱՊԱՌՆԻ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Թողու

Դիտողութիւն. — Ուշ վերջացող բայերէն շատ քիչեր կը գործածուին աշխարհաբարի մէջ եւ ընդհանրապէս անկանոն խոնարհում ունին:

ՆԵՐԳՈՐԾԱԿԱՆ ԲԱՅ

ԽԸ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ԹՈՒԽՍԸ

Մեր հաւերէն մէկը թուխտի նստեր էր : Երեք օր առաջ՝ հաւկիթներուն պատեանները ծակելով՝ ճերմակ աղուորիկ վառեակներ դուրս ելան : Ասոնք դեռ թեթեւ աղուամազով մը հաղիւ ծածկուած՝ կը մսին , կը դողդոջողան : Մայրերնին զանոնք իր իւտուրներուն ներքեւ կը տաքցնէ , կտուցովը ուտելիք կու տայ անոնց , եւ պտըտած ատեննին վրանին կը հսկէ որ մէկը չդաշխ անոնց : Եթէ մէկը ձագերուն մօտենայ , անոր վրայ կը յարձակի : Զանոնք պաշտպանելու համար իր կեանքը տալու պատրաստ է այդ փոքրիկ մայրը :

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

225. Օրինակել այս հատուածը, և ստորագծել ներգործական բայերը :

226. Սորվիլ այս հատուածին ուղղագրութիւնը :

227. Խոնարհել ծածկեչ ներգործական բային կատարեալը :

Դ Ա Ս

115. Ներգործական բայ որո՞ւ կ'ըսուի : —
Ներգործական կ'ըսուին այն բայերը , որոնց ենթական ուրիշի մը վրայ գործողութիւն մը կը կատարէ , ինչպէս . կը ծեծեւմ Տղան , կը սիրեւմ մայրս :

116. Ո՞ր բայերը սեռի խնդիր կ'առնեն : —
Միայն ներգործական բայերը սեռի խնդիր կ'առնեն .

228. Պատասխանել հետեւեալ հարցումներուն՝ բերանացի և գրաւոր .

1. — Որո՞նք հաւը թուխտի նստեր էր : 2. — Ի՞նչ կը նշանակէ թուխտի նստիլ : 3. — Ի՞նչ ելաւ հաւկիթներուն մէջէն : 4. — Ո՞վ ծածկեց պատեանները : 5. — Ինչո՞վ ծակեցին : 6. — Ի՞նչ է աղուամազը : 7. — Մայրը ինչպէս կը տաքցնէ իր ձագերը : 8. — Ի՞նչպէս կը կերակրէ զանոնք : 9. — Ի՞նչ կ'ընէ եթէ մէկը մօտենայ վառեակներուն :

229. Խոնարհել ճեւնել ներգործական բային ապառնին :

36. ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ. — ՀՐԵՇՏԱԿՆ ՈՒ ՄԱՆԿԻՆԸ

Հրեշտակ մ'աղուոր լուսահեր ,
Օրբանին քով վայրահակ ,
Իր պատկերն հոն կը դիտէր՝
Կարծես ջուրի մէջ յըստակ :

«Եկհր , կ'ըսէր , վերդ մանկիկ ,
Դուն՝ որ ինձի ես նըման ,
Եկհր , ըլլանք երջանիկ .
Երկիրն է քեզ անարժան :

«Ինչո՞ւ կըսկիծ եւ վերդով
Ճակտիդ խորշոմ տան քուկին ,
Ինչո՞ւ աղի արցունքով
Խաժուկ աչքերդ աղօտին :

«Թող քու տունէդ ոչ ոք լայ ,
Հագնի սուգի հագուստներ ,
Թող քու վերջին ժամդ ըլլայ
Երնունդիդ պէս խընդարեր :

«Զըլան դէմքերն հոն տըխուր ,
Մահուան ողբերն անհետին .
Երբ մարդ քեզ պէս է մաքուր ,
Բարեբախտ է օրն յետին :»

Թուաւ հրեշտակն հոլածիւր ,
Թեւերն ուղղեց բացխլովիկ
Դէպ ի կայանն իր անձիր ,
Մեռաւ զաւակդ , հէք մայրիկ :

ՈՐԳՈՒՆ

ԶԷԶՈՔ ԲԱՅ

ԻՔ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ԱՆԽՈՂԻՄ ՊԱՏՈՒՏԱԿԸ

Պատուտակ մը խոշոր մայրիկ մը կոճղին փաթթուած կը մեծնար եւ կապոյտ աղուոր ծաղիկներով կը զարդարուէր : Հովին հարուածները չէին դաշեր իրեն , վասն զի մայրին զինքը կը պաշտպանէր , եւ անձրեւէն չէր թըրջուեր , որովհետեւ դարաւոր ծառին սաղարթները հովանի կ'ըլլային իրեն : Օր մը , սակայն , ձանձրացաւ իր խաղաղ կեանքէն , մտածելով որ ինք իր գլխուն կրնար աւելի զուարճանալ ասղին անդին թափառելով , քան թէ հոն գամուած մնալով . Ու բաժնուեցաւ իր նեցուկէն : Բայց յեղակարծ փոթորիկ մը շուտով պատժեց անխորհուրդ թուփը , ջախջախելով զայն , որ չէր գիտցեր իր հանգստութեան յարգը :

Հ Ի Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

230. Օրինակել այս հատուածը , և ստորագծել չեզոք բայերը :

231. Սորվիլ այս հատուածին ուղղագրութիւնը :

232. Խոնարհել մսիչ չեզոք բային կատարեալն ու հրամայականը :

Դ Ա Ս

117. Զեզոք բայ որո՞ւ կ'ըսուի : — Զեզոք կ'ըսուին այն բայերը , որոնց ենթական գործողութիւնը ինք իր վրայ կը կատարէ , ինչպէս . կը փախչի , կը լողաւ , կը խաղաւ , կը ցատկեւ :

233. Պատասխանել հետեւեալ հարցումներուն՝ բերանացի և գրաւոր .

1. — Ի՞նչ է պատուտակը : 2. — Իր ծաղիկները ի՞նչ գոյն ունին : 3. — Ի՞նչ է մայրին : 4. — Ի՞նչպէս կը պաշտպանէր մայրին պատուտակը : 5. — Պատուտակը ինչեւ ձանձրացաւ իր կեանքէն : 6. — Ի՞նչ ընել ուզեց : 7. — Աւելի ազէկ զուարճացաւ : 8. — Ի՞նչ պատահեցաւ իրեն : 9. — Թուփ բառը ի՞նչ կը նշանակէ : 10. — Ի՞նչ է այս պատմութեան բարոյականը :

234. Խոնարհել փայլիչ , նսիչ չեզոք բայերուն բացարձակ և անկատար ապառնիւնները :

235. Սկզբնատառերով նշանակել հետեւեալ բայերուն չեզոքներն ու ներգործականները .

Վառել , խնդալ , կարդալ , կաղալ , լալ , լուծել , հիւսել , զրկել , փաթթել , փաթթուիլ , ձանձրանալ , զուարճանալ , խառնել , կոտրել , թափել , շինել , բարձրանալ , երթալ , վազել , այլիլ , մարիլ :

236. Վերագրեալներէն մէյմեկ չեզոք բայ ընտրելով ամբողջացնել հետեւեալ խօսքերը .

ձրագը կը Կրակը կը Զուրը կը Տուն մը Գաւաթը Ես կարդալով գործ կը Ինչեւ կու Այս տղան քիչ մը կը Մարդ երբ մինակ մնայ , կը Այդչափ շատ մի Հասակով բարձրանալը արժանիք մը չէ , պէտք է մտքով

ԿՐԱՒՈՐԱԿԱՆ ԲԱՅ

Ծ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ՈՍԿԻ ԵԶՆԱԿՆԵՐԸ

Ալիս օր մը պարտէզ ելաւ վարդ քաղելու : Վարդենիի մը մօտեցաւ . բայց յանկարծ կանգ առաւ տերեւներուն մէջ ոսկի եզնակներու բոյն մը նշմարելով , որուն վրայ չորս հատ փոքրիկ ձագեր կային : Ալիս այնքան յափշտակուեցաւ այս տեսարանէն որ ուզեց քակել տանիլ զանոնք , տուփի մը մէջ պահել , վարդ կերցնել անոնց , եւ ուզած ժամանակը դերձանի մը ծայրը կապել տալով խաղալ հետերնին . բայց վայրկեան մը խորհելէ ետքը հեռացաւ զնաց առանց բանի մը դպչելու : Մտածեց թէ անգթութիւն էր աւրել այդ բոյնն ու վարդենին , որոնք այնքան աղուոր յօրինուեր էին Աստուծմէ :

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

237. Օրինակել այս հատուածը , և ստորագծել կրաւորական բայերը :

238. Սորվիլ այս հատուածին ուղղագրութիւնը :

239. Խոնարհել ծեծուիլ կրաւորական բայը :

Դ Ա Ս

118. Կրաւորական բայ ուր՞ կ'ըսուի : — Կրաւորական կ'ըսուին այն բայերը , որոնց գործողութիւնը ուրիշի մը կողմէն կը կատարուի ենթակային վրայ , ինչպէս . շինել , շինուիլ . խօսիլ , խօսուիլ . ծեծել , ծեծուիլ :

240. Պատասխանել հետեւեալ հարցումներուն՝ քերանացի և զբաւոր :

1. — Ալիս ինչո՞ւ պարտէզ գնաց : 2. — Ինչո՞ւ յանկարծ կանգ առաւ : 3. — Ոսկի եզնակները ինչ են : 4. — Մարդու կը վնասեն : 5. — Ինչո՞վ կը սնին : 6. — Ալիս ինչ ընել ուզեց : 7. — Ինչո՞ւ իր փափաքը չգործադրեց :

37. ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ. — ՈՍԿԻ ԵԶՆԱԿՆԵՐԸ

Սաղարթներուն վըրայ աղուոր
Սատափի բոյն մ'է ինկեր ,
Վարդերուն մէջ փայլուն , բոսոր ,
Լեցուն ոսկի եզնակներ :

Տը՛զ տը՛զ Թուփին մէջ կը Թըռն ,
Տը՛զ տը՛զ կ'ելլեն օդն ի վեր ,
Եւ ոստերուն մէջ կը Թառն
Արեւուն դէմ լուսայեռ :

Կանանչ ու բիլ ճանճեր խոշոր
Կը պըտուակին հոյլ ի հոյլ ,
Թոյլ Թեւերնին Թոյր է բոլոր
Եւ ձայներնին Թեթեւ սոյլ :

Ճակատին լայն , կընականին լայն ,
Թաթիկնին հաստ , լերկ ու սուր ,
Բայց մանուկներ կը մօտենան
Անոնց անվախ անսարսուռ :

Կեռ ճանկերէն չըլլմի վախնաք ,
Ձունին ասեղ ոչ խայթոց .
Գարնան՝ վարդի Թուփերուն տակ ,
Մեծ զբօսանքն են տըղոց :

Կ Ո Չ Ա Կ Ա Ն

ՄԱ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ՊԱՏԺՈՒԱԾ՝ ՍՏԱԽՈՍՈՒԹԻՒՆ

Փոքրիկ Նեկտարը Հարմային ձեռքը ոսկի մը տեսնելով հարցուց. «Եղբայր, ո՞ւրիկէ գտար այդ դրամը?» — «Ծառէն բրցուցի», պատասխանեց: — «Ի՞նչ կ'ըսես, Հարմա', դրամը ծառին վրաս' կը բուսնի?» — «Հապա', քոյրս, չե՞ս գիտեր. եթէ աս ոսկին տնկես, եկող տարի ոսկիէ ծառ մը կ'ըլլայ»:» Եւ դրամը գործցին մէջ պահելով ելաւ դպրոց գնաց: Նեկտար, որ անոր խօսքին հաւատացեր էր, վազեց դրամը գործցէն առաւ եւ պարտէզին մէջ տնկեց: Իրիկուան Հարմա տուն դառնալով քրոջը ըրածը իմացաւ, ու զայրացած պարտէզ վազեց. բայց փոքրիկ աղջիկը տնկած տեղը մոռցեր էր, եւ ստախօս տղան ամէն կողմ փորեց ու դրամ չգտաւ:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

241. Օրինակել այս հատուածը, և ստորագծել կոչականները:
242. Սորվիլ այս հատուածին ուղղագրութիւնը:
243. Խոնարհել հաւատաշ քայլը:

Դ Ա Ս

119. Ի՞նչ է կոչականը: — Այն անձին առնունք, որուն խօսք կ'ուղղենք, կոչական կ'ըսուի, ինչպէս. եկո՛ւր, զաւակս, հաւքուրեւ՛ գփեգ:

120. Կոչականը ի՞նչ հոլով կ'ըլլայ: — Կոչականը միշտ ուղղական հոլով կ'ըլլայ:

244. Պատասխանել հետեւեալ հարցումներուն՝ բերանացի և գրաւոր.

1. — Նեկտար ի՞նչ հարցուց եղբորը?
2. — Հարմա ի՞նչ պատասխանեց?
3. — Նեկտար հաւատաց անոր ըսածին:
4. — Հարմա դպրոց գացած ատեն դրամը ո՞ւր պահեց?
5. — Նեկտար ի՞նչ ըրաւ?
6. — Երբ Հարմա դպրոցէն դարձաւ, ի՞նչ պատահեցաւ?
7. — Ի՞նչ է այս պատմութեան բարոյականը?

245. Կոչականներ ղենել հետեւեալ կէտերուն տեղ.

... եկա՛ւ դպրոց երթանք: — Ներէ՛ իմ յանձնաքիս ... — ... գնա՛ սուրճ մը բեր ինձի: — ... ինչո՞ւ այդչափ տոգոյն ես: — Գժճ ինձի, հմ ...

246. Խոնարհել տանի, բերել, զարնել անկանոն քայլերը:

247. Հետեւեալ կոչականներէն ամէն մէկուն յարմար խօսքեր շինել.

38. ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ. — ՄԵՐՋՈՒՆԸ

Եզը դաշտէն յոգնած դադրած կը դառնար
Յամբարար,
Մըրջիւն մըն ալ իր եղջիւրին ծայրն ելեր
Թառեր էր:
Երբ գիւղն հասան, ընկերները պողացին
Մըրջիւնին.
«Բուրբիկ մըրջիւն, այդպէս ուրիկէ կը դառնաս,
Ի՞նչ է աս:»
— «Կը հարցընէք, ապուշներ,
Չէք տեսներ,
Հոգն հերկեցինք արտերուն
Օրն ի բուն:»

ՀԵՏԵՒՈՂՈՒԹԻՒՆ

ԲԱՅԱՅԱՅՏԻՉ ԵՒ ԲԱՅԱՅԱՅՏԵԱԼ

ՄԲ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ԲԱՅԱՅԱՅՏԻՑ ԱՐՄԷՆ

Երէկ գիշեր մեր դրացիին՝ Արեւեանին տունը բռն-
կեցաւ : Բոլոր թաղեցիները վազեցին եկան . սակայն
տանը տանիքը փլեր էր արդէն , եւ բոլոր սենեակները
բոցի մէջ էին : Արեւեանին պզտիկ քոյրը՝ Սուրբիկը՝
մուխէն մարած դուրս հանեցին : Խեղճ աղջիկը քիչ մնաց
որ պիտի խեղդուէր հոն , եթէ Արսէն՝ մեր քաջ խոհա-
րարը բոցերուն մէջ նետուելով չազատէր զայն : Սուրբի-
կին բոլոր ընտանիքը՝ հայրը , մայրը , եղբայրները եւ
քոյրը երախտապարտ մնացին Արսէնին :

ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ

248. Օրինակել այս հատուածը , և ստորագծել բացայայտիչները , իսկ
բացայայտեալներուն վրայ խաչանիշ դնել :

249. Սորվիլ այս հատուածին ուղղազրուքիւնը :

250. Խոնարհել վազեղ , գալ և երախտապարտ մնալ բայերը :

Դ Ա Ս

121. Ի՞նչ է բացայայտիչը : — Այն անունը
կամ ածականը որ ուրիշ անունի մը ռ՞՞՞՞՞՞՞ կամ ի՞նչ
պէս ըլլալը կը բացատրէ , բացայայտիչ կ'ըսուի ,
և միւսը բացայայտեալ , ինչպէս . Նաբոլէոն՝
Ֆրանսայի թագաւորը . Միլտոն՝ անգլիացի բա-
նասէղծը :

251. Պատասխանել հետեւեալ հարցումներուն՝ րերանացի և գրաւոր.

1. — Երէկ գիշեր Բնչ պատահեցաւ : 2. — Ի՞նչ կը նշանակէ
բռնկեցաւ : 3. — Թաղեցիները Բնչ ըրին : 4. — Ի՞նչ կը նշանակէ
սանիք : 5. — Տուն մը ուրիշ Բնչ մասերէ կը բաղկանայ : 6. — Սուրբիկը
Բնչպէս դուրս հանեցին տունէն : 7. — Ո՞վ էր Սուրբիկ : 8. — Ի՞նչ
պիտի ըլլար Սուրբիկ , եթէ Արսէն բոցերուն մէջ չնետուէր : 9. — Ի՞նչ
կը նշանակէ երախտապարտ մնալ :

252. Բերանացի պատմել այս պատմութիւնը , յետոյ գրել ինքնիրեն :

253. Խոնարհել շալ , տալ , դառնալ բայերը :

254. Հետեւեալ բայերուն գոյականները գտնել .

Հարցնել — Խաղալ — Պտրտիլ — Գրել — Երգել — Արտա-
սուել — Հառաչել — Վախնալ — Սոսկալ — Զարմանալ — Տրտմիլ :

255. Հետեւեալ բայերը յոքնակի ընել .

Կը ժողովեմ — Կը թղթատես — Կը հեգէ — Կը գնեմ — Կը ծա-
խես — Կը նետէ — Կը ծեծեմ — Կը վառես — Կը պահէ — Կը կան-
չեմ — Կը ձգես — Կը մարի — Կը դեղնիմ — Կը կարմրիս — Կը մսի :

39. ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻԻՆ. — ՆԱԽԱՍՏԻՆ

Նաւաստի մը կը մեկնէր
Դէպ ի հեռու երկիրներ ,
«Կ'երթաս , ըսաւ մէկն իրեն ,
Բայց չես վախնար ծովերէն :
Հայրդ ու մեծ հայրդ ալ գացին ,
Եւ զոհ եղան արկածին :»
— «Իսկ բուկին հայրդ հըր մեռաւ :»
— «Իր անկողին մէջ հարկաւ :»
— «Ուրեմն այնտեղ դուն Բնչպէս
Ամէն գիշեր կը նընչես :»

ՀԵՏԵՈՂՈՒԹԻՒՆ

Մ Ա Կ Ր Ա Յ

ԾԳ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ԽԵԶԵՓԱՌԻՆ. ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ

Օր մը խեղեփառը իր պզտիկ աղջկան հետ շրջագա-
յութեան ելեր էր : Օգը աղուոր էր, եւ ալիքներուն
տակ, կակուղ աւազին վրայ վեր վար կը պտըտէին :
Թանկարծ մայրը իր աղջկան քալուածքը դիտելով ըսաւ.
« Զաւա'կս, ինչո՞ւ շիտակ չես քալեր, եւ շարունակ մէկ
քովիդ կը ծռիս. չե՞ս գիտեր որ վայելչութեան դէմ է
այդպէս կաղալը » : — « Մայրի'կ, պատասխանեց փոք-
րիկը, քեզմէ ինչ որ տեսնեմ ան կ'ընեմ. եթէ կ'ուզես
որ աղէկ քալեմ, առաջ դուն քու քալուածքդ շտկէ » :

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

256. Օրինակել այս հատուածը, և ստորագծել մակբայները :

257. Սորվիլ այս հատուածին ուղղագրութիւնը :

258. Հետեւեալ մակբայներէն՝ տեղ, ժամանակ, քանակութիւն, հա-
ցում, ժխտում ցուցնողները գատ գատ սիւնակներու մէջ գրել :

Երբեմն, ոչ, հոն, շատ, ետքը, երբեք, առաջ, ինչո՞ւ, վաղը, այս-
չափ, քիչ, շատ, վեր, արդեօք, ո՞ր, պակաս :

Դ Ա Ս

122. Ի՞նչ է մակբայը : — Մակբայ կ'ըսուին
այն բառերը, որոնք գործողութեան մը տեղը, ժա-
մանակը, կերպը, քանակութիւնը, ևն. կը ցուցնեն :

123. Գլխաւոր մակբայները որո՞նք են : —
Գլխաւոր մակբայներն են. այսօր, վաղը, երեկ,
հիմա, ետք, առաջ, երբեմն, երբեք, վեր, վար,
այստեղ, այնտեղ, առջեւ, ետեւ, դիմաց, ին-
չո՞ւ, ո՞ր, արդեօք, քերտու, շատ, աւելի,
քիչ, աղէկ, գեշ, շուտ, կամաց, այո՞, ո՞չ, ևն. :

259. Պատասխանել հետեւեալ հարցումներուն՝ բերանացի և գրաւոր.

1. — Խեղեփառը ո՞ր կը պտըտէր իր աղջկան հետ : 2. — Ի՞նչ թե-
րութիւն նշմարեց իր աղջկան վրայ : 3. — Ի՞նչ ըսաւ անոր : 4. — Պըզ-
տիկը ի՞նչ պատասխանեց : 5. — Ի՞նչ է այս առակին բարոյականը : 6. —
Որո՞նք են այս հատուածին մէջ չեզոք բայերը :

260. Խոնարհել նշմարել ներգործական բայը և նշմարուիչ կրաւորա-
կան բայը :

40. ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ. — ԿԱՐՈՒՍԱԿՆ. ՈՒ ՄԵՇԱՏՈՒՆԸ

Կարուակ մը կար ատենօր
Որ՝ թէպէտ խեղճ, չըբաւոր
Կ'երգէր զըւարթ եւ անհոգ
Աշխատելով ամէն օր :

Դրացի մ'ունէր մեծատուն
Որ շըբեղ կեանք կը վարէր,
Բայց ոչ հանգիստ եւ ոչ քուն
Ունէր ցորեկն ու գիշեր :

Առտըւան դէմ երբ նիբհէր,
Կարուակն երած էր արդէն,
Եւ երգելով միշտ երգեր
Կ'արծընցընէր զայն քունէն :

Հարուստն ըսաւ օր մ'իբեմ.
« Կ'ուզեմ բարիք մ'ընել քեզ.
Հարիւր ոսկի մնիլ բերեմ,
Ա՛ռ, ամէնքն ալ կու տամ քեզ » :

Կարուակն առաւ երբ ոսկին
Ա՛լ աշխարհք իրն էր կարծես.
Բայց այդ զանձով թանկագին
Հոգն ալ մըտաւ տունէն ներս :

Դադրեցաւ ձայնն իր երգին,
Քունն ալ փախաւ աչքերէն.
Տանջանքն եղաւ իր բաժին
Խաղաղ կեանքին փոխարէն :

Օր մ'ալ զընաց հարուստին
Որ ալ հանգիստ էր առտուն.
« Ա՛ռ, ոսկիներդ, ըսաւ սին,
Տճւր քունս ու երգս ինձի դուն » :

ՀԵՏԵՒՈՂՈՒԹԻՒՆ

ՆԱԽԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ԾԴ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ԶԱՐՍԻՐՏ ՏՂԱՆ.

Անձրեւոտ օր մը պզտիկ տղայ մը՝ դասագիրքերը աշուի թիւն տակ՝ կերակուրին սակառն ալ ձեռքը բռնած՝ դժուարութեամբ կը քայլէր։ Թրջուած սալայատակները սահուն էին։ Խեղճ տղան հաւասարակշռութիւնը կորսնցնելով՝ ցելսին մէջ ինկաւ, եւ դէմքը բոլորովին աղտոտեցաւ։ Թովմաս, որ ան տեղէն կ'անցնէր, փոխանակ անոր օգնելու՝ սկսաւ վրան խնդալ. « Օ՛, պարոն, այդ ի՛նչ աղուոր ես, պետերդ ու մօրուքդ շատ շուտ բուսեր են, » պոռաց հեգնութեամբ։ Այս խօսքերը ըսած վայրկեանին՝ յանկարծ իր ոտքն ալ սահեցաւ ու այնպէս ուժգին պառկեցաւ սալայատակին վրայ որ քիթը բերանը արիւնելով՝ իր չարութեան արժանի պատիժը գտաւ։

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

261. Օրինակել այս հատուածը, և ստորագծել նախադրութիւնները։
262. Սորվիլ այս հատուածին ուղղագրութիւնը։

Դ Ա Ս

124. Ի՞նչ է նախադրութիւնը, — Նախադրութիւնը բառ մըն է, որ երկու բառեր միացնելու և զանոնք յարաբերութեան մէջ դնելու կը ծառայէ։

125. Նախադրութեան առաջ դրուած բառը ի՞նչ կը կոչուի։ — Նախադրութեան առաջ դրուած բառը անոր խնդիրը կը կոչուի։

126. Գլխաւոր նախադրութիւններ են. վրայ, իմ, տակ, շուրջ, ի վեր, մէջ, մօտ, առջեւ, ետեւ, առաջ, ետք, առանց, համար, հետ, վեր, դեմ, պէս, զոտ, մէկտեղ, վար, ևայլն։

263. Պատասխանել հետեւեալ հարցումներուն՝ բերանացի և գրաւոր.

1. — Անձրեւոտ օր մը փոքրիկ տղան ի՞նչպէս կը քայլէր։ 2. — Ի՞նչ ունէր անուիւն տակ եւ ձեռքը։ 3. — Ո՞վ տեսաւ զայն։ 4. — Ի՞նչ արեւ։ 5. — Ի՞նչ ըսաւ անոր։ 6. — Ի՞նչպէս այդպէս ըսաւ։ 7. — Ի՞նչ պատահեցաւ իրեն։ 8. — Պէտք է խնդալ ուրիշին պատահած դժբաղդութեան վրայ։

264. Նկարագրել քէ ինչպէս պիտի վարուէր բարի տղայ մը այս պարագային մէջ։

265. Խոնարհել ի՞նչալ բայր։

41. ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ. — ԿՈՅՐ ՏՂԱՆ.

Գեղեցիկ է, կ'ըսեն, արփին,
Ծաղկին ճիւղերն ալ կը հակին
Գետին վրայ վայելչօրէն.
Թէ պերճախօս թռչնիկն աղու
Եւ միջատներն այերայու
Շողշող լոյսին մէջ կը պարեն։

Ի՞նչ, կ'ըսեն, ծաղիկներուն
Այն ծոյրերուն չափ չէ սիրուն
Որ թերթերնուն կը ձնէ լոյս,
Թէ բլուրներ ձոր ու ծործոր,
Լեռներ, մարգեր, ջուրեր բոլոր,
Եւ պուրակներ եւ այգեր կոյս

Այնքան հրապոյր ունին գոգարիկ
Որ ծուկի գոն պէտք է մարդիկ
Այդ պերճութեանց առջեւ շքեղ,
Բայց իմ սրբախ չէ ցաւ ու խոց
Որ չեմ տեսներ ծովն այնկոծ,
Ոչ ալ ծաղկին գոյներն ու գեղ,

Ոչ երկինքը, ոչ շողն այգուն
Ոչ պուրակը եւ մերձն հատուն,
Ոչ թռչնիկը, լոյսն անսահման...
Բոլոր այս պերճ բարեքներէս
Հատ մը, ո՞վ Տէր, կ'ըզայի ես.
Տեսնել մայրիկս իմ սիրական։

ՌԻ. ՍԱՍՆԻՆՈ ՏԸ ԹԻՒՌԵՆ

ՇԱՂԿԱՊ

ՄԵ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ՃԱՆՃՆ. ՈՒ ԹԻԹԵՈՒՆԻԿԸ

«Անխոհեմ կենդանի, թեւեւրը պիտի այրէ»,
կ'ըսէր ճանճ մը՝ թիթեռնիկի մը ճրագին շուրջը թռչտիլը
տեսնելով: Խեղճ կենդանին կը դառնայ, կ'երթայ, կու
գայ, վերջապէս բոցին մէջ իյնալով կ'այրի: Բայց ճանճը
աւելի խոհեմ չէ. կ'երթայ կաթնամանի մը եղբրքը կը
թափ, յետոյ կը ծռի խմելու համար, եւ մէջը իյնալով
կը խեղդուի: Թէեւ թիթեռնիկին սպառնացող վտանգը
տեսեր էր, սակայն չէր նշմարեր թէ ինչ անդունդ կար
իր ոտքին տակ:

ՀՐԱ. ՀԱՆԳՆԵՐ

266. Օրինակել այս հատուածը, և ստորագծել շաղկապները:
267. Սորվիլ այս հատուածին ուղղագրութիւնը:
268. Խոնարհել դառնալ, երբալ անկանոն բայերը:

ԴԱՍ

127. Ի՞նչ է շաղկապը: — Շաղկապ կ'ըսուին
այն բառերը, որոնք բառերը կամ խօսքերը իրա-
րու կը կապեն:

128. Գլխաւոր շաղկապները որո՞նք են. —
Գլխաւոր շաղկապները հետեւեալներն են. քայց,
կամ, մանաւանդ, եւ, եթէ, քէ, որ, երբ, ոչ
քէ, որովհետեւ, թեւ, իսկ, որպէս զի, ալ,
քան թէ, ևայլն:

269. Պատասխանել հետեւեալ հարցումներուն՝ բերանացի և գրաւոր.

1. — Ի՞նչ ըսաւ ճանճը թիթեռնիկը տեսնելով: 2. — Ի՞նչ պատա-
հեցաւ թիթեռնիկին: 3. — Ճանճը անկէ աւելի խոհեմ է: 4. — Ո՞ւր կը
թափի: 5. — Ի՞նչ կ'ընէ յետոյ: 6. — Եւ շաղկապը որ բառերը միացու-
ցած է այդ խօսքին մէջ: 7. — Սակայն շաղկապը որ խօսքերը միացու-
ցած է իրարու:

270. Պատմեցէք այս առակը ձեր ուզած կերպովը:

271. Խոնարհեցէք այս ընթերցումին բոլոր բայերուն առհմանական
ներկան:

42. ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ. — ԾԱՂԻԿԸ

Հիւծուած ծաղիկ դուն մենաւոր,
Որ փառքն եղար ծործորին,
Մըրրիկներէն ցըրուած բոլոր
Թերթերըդ վար կը ծորին:

Մենք կ'ըլլանք զո՞հ նոյն մանգաղին
Եւ նոյն կամքին միշտ հըլու,
Թերթ մը կ'իյնայ բեզմէ հողին,
Եւ բաղդն ըզմեզ կը թողու:

Կորսընցուցած մարդ ցընորքներ՝
Կը հարցընէ տըրտօրէն.
Ո՞րն աւելի վաղանցուկ էր,
Ծաղիկը թէ կեանքն իրեն:

ՄԻԼՎՈՒԱ

ԶԱՅՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

ԾՁ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ՄԵԾ ՄՕՐ ԱՍԵՂԸ

«Վա՛յ, ա՛լ ձանձրացայ», կ'ըսէր Երանիկ ամէն անգամ որ մեծ մայրը զինքը կը կանչէր ասեղը անցընելու համար: Օր մը Երանիկ երազին մէջ տեսաւ որ բոլոր ծովը ասեղ եւ ցամաքը դերձան կտրեր էր, ու ինք միւս մինակ մնացեր էր անոնց մէջ տեղը: Կ'անցընէր, կ'անցընէր զանոնք ու չէին հատներ. թեւերը կը յոգնէին ու լալով կ'ըսէր. «Աւա՛ղ, ինչո՞ւ կը գանգատէի խեղճ մեծ մօրս ասեղէն: Իցի՛ւ թէ նորէն քովս ըլլար, ու ամէն վայրկեան իր ասեղը միայն անցընէի» Երբոր արթնցաւ, երգում ըրաւ այնուհետեւ սիրով ծառայելու իր մեծ մօրը:

Հ Ի Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

272. Օրինակել այս հատուածը, և ստորագծել ձայնարկութիւնները:

273. Սորվիլ այս հատուածին ուղղագրութիւնը:

274. Խոնարհել կարդալ ներգործական բայը:

Դ Ա Ս

129. Ի՞նչ է ձայնարկութիւնը: — Զայնարկութիւնը բառ մըն է, որ առանց խօսքին հետ կապ ունենալու՝ վախ, ցաւ, բաղձաւն, գոջում և քարկոտքիւն կը յայտնէ:

130. Գլխաւոր ձայնարկութիւնները որո՞նք են: — Գլխաւոր ձայնարկութիւններն են. ա՛խ, աւա՛ղ, վա՛յ, երանի՛ք ե, իցի՛ւ բե, անե՛ծփ, ո՛հ, մե՛ղփ, վա՛խ, կեցցե՛, օ՛ն, ա՛յ, և այլն:

275. Պատասխանել հետեւեալ հարցումներուն՝ բերանացի և գրաւոր.

1. — Ի՞նչ կ'ըսէր Երանիկ երբ մեծ մայրը զինքը կանչէր: 2. — Ինչո՞ւ կը կանչէր: 3. — Օր մը երազը ի՞նչ տեսաւ Երանիկ: 4. — Ի՞նչ կ'ըսէր Երանիկ երազին մէջ: 5. — Ինչո՞ւ այդպէս կ'ըսէր: 6. — Երբոր արթնցաւ ի՞նչ ըրաւ:

276. Նկարագրել ինչ որ պիտի ըներ բարի աղջիկ մը Երանիկին տեղ:

277. Որոշել քե հետեւեալ ձայնարկութիւններէն ո՞րը գոջում, ո՞րը քարկոտքիւն, ո՞րը ուրախութիւն կը յայտնէ.

Ա՛խ, մեղք, երանի՛ք, վա՛յ, ա՛յ, կեցցե՛, աւա՛ղ:

43. ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ. — ՄԵԾ ՄՕՐԸ

«Կը քննանամ, զարթիր, մեծ մայր սիրական, Յարդ քունիդ մէջ բերանդ ըստէպ կը շարժէր. Զի աղօթքներդ ալ բու նինչեդ են նըման. Բայց արձանն ես կարծես Կոստին այս գիշեր. Շըրժունքդ անշարժ եւ մեղմիկ շունչդ է լըռեր: Ինչո՞ւ ճակատդ այդպէս կ'իյնայ վայրահակ. Մենք ի՞նչ ըրինք որ ալ ըզմեզ չես սիրեր. Զահն է տըժգոյն եւ կը մըխայ մեր կըրակ. Եթէ լըռես, պիտի մեռնինք մենք անտէր, Մենք, կանթեղնիս, մեր հընոցին հոսակ կայծեր: Յուրսն ձեռքերդ. աչքերդ շուտով բացուին: Դուն կ'ըսէիր. աշխարհք մը կայ մեզմէ վեր. Թէ կայ երկինք եւ գերեզման, կեանքն է սին. Մահուան վրայ կը խօսէիր անվհեր. Ի՞նչ է մահը, մայրիկ, ինչո՞ւ չես ըսեր:»

Այսպէս ի զուր հեծկըտացին անայիր. Այգն արթնցաւ, կը քննանար դեռ հանին. Զանգակն հընչեց խուլ հարուածներ օդային. Եւ անցորդ մը տեսաւ զըռնէն հեղակին թափուր մահնին, Սուրբ Գըրքին բով լալագին՝ Որբ տըղաքն որ կ'աղօթէին ծրարիկ:

ՅԱՆԿ ՆԻԻԹԵՐՈՒ

	Էջ
Թառաջաբան	5
Նախնական գիտելիք	8
Անուն կամ Դոյական	22
Ծօղ	36
Ածական	44
Դերանուն	56
Բայ	68
Մակբայ	128
Նախադրութիւն	130
Շաղկապ	132
Զայնարկութիւն	134

ՅԱՆԿ ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾՆԵՐՈՒ

	Էջ		Էջ
Բարի աղջիկը	8	Այգին	44
Առտուն	10	Գիւղացիներուն աշխատանքը	46
Շնիկը	12	Նախանձոտ տղան	48
Մաքրասէր տղան	14	Սարդերն ու շերամը	50
Օրիորդ Վախկոտ	16	Հիւանդ բարեկամունին	52
Նուարդին պուպրիկը	18	Ինքնահաւան աղջիկը	54
Զկնորսութեան հաճոյքը	20	Ծաղիկները և պտուղները	56
Կաղանդի նուէրներս	22	Փոքրիկ կատունները	58
Ճնճղուկը	24	Մեր պուպրիկները	62
Զատիկի տօնը	26	Ծոյլ աղջիկը	64
Մարդու մարմինը	28	Մեր նոր տունը	66
Զուարճալի պարտեզը	30	Հովիւր	68
Հայ գիրերը	32	Կաղնին ու եղեգը	70
Ստախօս աղջիկը	36	Վեհանձնութիւն	72
Նորածինը	38	Փոսուռանները	74
Մեր պարտեզը	40	Լալկան տղան	78
Մեր դրացիին տղան	42	Արծաթ դրամը	80

Աղուոր շունը	88	Աղուեան ու այծը , ...	110
Մըջիւնը և աղանին	90	Որկրամու տղան	112
Թռչուններուն բոյները . . .	92	Թուխը	118
Արբուն աղջիկը	94	Անխոհեմ պատուտակը . .	120
Երբոր մեծնամ	96	Ոսկի եզնակները	122
Մեր դստրկին խրատները . .	98	Պատժուած ստախսուքին . .	124
Աջ ձեռքը և ձախ ձեռքը . .	100	Փաշասիրտ Արսեն	126
Գործնական խորհրդատուն .	102	Խեղեղիառին պատասխանը .	128
Բաղեղը	104	Զարսիրտ տղան	130
Ազնիւ ստախսուքին	106	Հանճն ու բիթեռնիկը . . .	132
Ոգնին	108	Մեծ մօր ասեղը	134

ՑԱՆԿ ՈՏԱՆԱԻՈՐՆԵՐՈՒ

Բարի աղջիկը	9
Գեղջուկին պանիրը	11
Շնիկը	13
Արծին ու խղունջը	15
Փոքրիկ բարձիկը	17
Մանուկը	19
Զուարթ նաւաստին	21
Փոքրիկ վարձակալը	27
Ստախսին պատիժը	39
Տեսուեր	41
Խաղողը	45
Ծուխն ու բոցը	51
Փուշն ու վարդը	53
Ամուլ հասկը և պարապ տակառ .	55
Մայրը և երկու զաւակները . . .	57
Պահապան հրեշտակը	59
Բարեկամութիւնը	63
Տղու հարցում	65
Բաղնոյն ու վարդենին	73
Փոսուռան	75

Հային	79
Որբատունը և կնձնին	81
Վարդն ու շիրիմը	89
Եկեղեցիին մեջ	91
Բոյը	93
Զին և ցուր	95
Ծաղիկն ու բիթեռնիկը	97
Մանկիկին քունը	99
Օձն ու փոսուռան	101
Ծնունդին վարդերը	103
Անծեղն ու խայտիտը	105
Աղբիւրն ու ծովը	107
Կակաջն ու մեխակը	109
Փշտ բուփը	111
Պարծենկոտ աղջիկը	113
Հրեշտակն ու մանկիկը	119
Ոսկի եզնակները	123
Մըջիւնը	125
Նաւաստին	127
Կարուակն ու մեծատունը	129
Կոյր տղան	131
Ծաղիկը	133
Մեծ մայրը	135

2015

2397

«Ազգային գրադարան»

NL0060523

Պ. Պ ա լ ե ն ց

ԳՐԱՎԱՅԱՌ - ՀՐԱՏԱՐԱԿԻԶ

Միակ կեդրոնատեղի Ռատումն.
Խորհրդոյ Կրթական ծրագրի համա-
ձայն պատրաստուած ամեն ճեպակ
մանկավարժական շաւագոյնի դա-
սագրքերու:

Գրասան հասցեն .

کتابخانه ب. بالنس درعليهده چقماقچیلر یوقوشنده نومرو ۲۰

Պ. Պ Ա Լ Ե Ն Ց

Գրախանա-Հրատարակիչ

Կ. Պոլիս, Չափաւերկար Եօղուլու, քիւ 20

B. B A L E N T Z

LIBRAIRE-ÉDITEUR

Tchakmakdjilar yokouchou, No. 20

CONSTANTINOPLE

معارف عمومیہ نظارت جالبہ سنک ۳ محرم ۱۳۱۷ و ۱ مایس ۳۱۵
تاریخی و ۱۳۰ نومروی رخصتنامه سیله طبع اولنمشد